

TAMPEREEN YLIOPISTO

Elsa Tolonen

LEVOTON MONIOSAAJA

Työ ja tunteet konvergoituvassa mediassa

Tiedotusopin journalistinen pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2003

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

TOLONEN, ELSA: Levoton moniosaaja, *Työ ja tunteet* konvergoituvassa mediassa

Journalistinen pro gradu -tutkielma, 88 s., 13 liitesivua

Journalistiset teokset: *Työ ja tunteet* -tv-ohjelmasarja: VHS-nauha; tv-ohjelman www-sivut: <http://www.yle.fi/opinportti/taitoportti/taitokortit/tyojatunteet/jakso1/index.shtml>;

Työ vaatii kaiken -radio-ohjelma: C-kasetti

Tiedotusoppi, Elektronisen kuvajournalismin maisteriohjelma (EKJ)

Toukokuu 2003

Journalistinen tutkielmani käsittelee moniosaamista tv-työssä. Pohdin moniosaamista oman kokemuksen ja tutkielmassa eriteltyjen journalististen tuotosteni tekemisen kautta. Tutkielmani journalistinen osuus sisältää *Työ ja tunteet* -opetusohjelmasarjan, tv-ohjelman www-sivut ja *Työ vaatii kaiken* -radio-ohjelman. Www-sivut ja radio-ohjelman olen versioinut tv-ohjelmasta. Tutkielmani aineistona on oma työprosessini toimittaja-ohjaajana ja tuotannon järjestelijänä. Menetelmäni on itsereflektioiva.

Lähtökohtani on, että moniosaaminen ei tarkoita vain teknisten laitteiden hallintaa. Yhdistän tutkielmassani nykyaikaisen työn teoriaa ja mediakonvergenssin ajatusta. Nykyaikaista työtä luonnehtivat levottomuus ja muutokset, epätyypilliset työsuhteet, jatkuva uudelleen koulutautumien ja siirtyminen tehtävästä ja työpaikasta toiseen sekä kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen korostuminen työnteon osana.

Mediakonvergenssin ajatus on, että mediat sulautuvat yhdeksi laitteeksi, johon tuotetaan eri sisältöjä. Nykytilanne on, että samaa sisältöä versioidaan eri laitteisiin. Käsittelem tutkielmassani myös mediakonvergenssiin liittyvää yleisradiotelevision kehitystä ohjelmien tuottajasta sisällön tarjoajaksi.

Nykyaikaisen työn ja mediakonvergenssin yhteispiirteet muodostavat moniosaamisen taustatekijät, jotka ovat: muutokset, työn ja median henkilökohtaisuus, joustavuus, vuorovaikutteisuus, huoli työn ja median sisällöstä sekä taloudellisuudella perustelu.

Moniosaamisen taustatekijöiden lisäksi olen tyypitellyt moniosaamista *työnkuvan* ja *versioinnin* suhteen. Versiointi voi tapahtua eri välineisiin tai saman välineen sisällä. (esimerkiksi lyhennelmät tai junior-versiot). Samalla ihmisellä voi olla useita eri työnkuvia yhtäaikaan, mutta moniosaaja voi myös vaihdella työnkuviaan projektista riippuen. Moniosaaminen voi koostua kaikista näistä neljästä moniosaamisen tyypistä.

Moniosaajan työnkuvaa arvioitaessa on erityisen tärkeää sen konkretian esilletuonti (mitä kaikkea työnkuvaan kuuluu) esimerkiksi esittelemieni moniosaamisen tyyppien avulla. Myös osaava projektinhallinta (suunnittelu ja seuraaminen) antaa moniosaajalle työrauhan. Moniosaamisen taustatekijöiden ymmärtäminen auttaa moniosaajaa itseään hahmottamaan paikkaansa yhteiskunnassamme.

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	6
2. Työtä ja tunteita	11
2.1. Työ ja tunteet -tv-ohjelma	14
2.1.1. Asiantuntijat	16
2.1.2. Haastateltavat	16
2.1.3. Kuvaukset	18
2.1.4. Rakenne.....	21
2.1.5. Jälkituotanto	24
2.2. Työ ja tunteet taitokorteiksi internetiin	26
2.3. Työ vaatii kaiken- radio-ohjelma	28
3. Nykyaikainen työ	30
3.1. Tietoyhteiskuntakehitys ja uusi työetiikka	31
3.2. Joustavuus	34
3.3. Kommunikointi ja persoona osana työtä	36
4. Televisio ja osaaminen	40
5. Mediakonvergenssi	48
5.1. Teknologinen konvergenssi ja digitalisoituminen	50
5.2. Sisällön ja muodon konvergenssi ja multimodaalisuus	52
5.3. Talouden ja omistuksen konvergenssi – globaali talous	56
5.4. Välineellä on väliä	56
6. Moniosaaminen	59
6.1. Moniosaamisen taustat Työ ja tunteet-projektissa	62
6.1.1. Levottomuus ja muutos	63
6.1.2. Työn ja median henkilökohtaisuus	64
6.1.3. Joustavuus ja kompromissit	65
6.1.4. Vuorovaikutus.....	66
6.1.5. Huoli sisällöstä – työ ja työn tulos ovat puhetta	67
6.1.6. Taloudellisuudella perustelu	68
6.2. Työ ja tunteet laimeina versioina	69

7. Johtopäätökset.....	74
Lähteet	79
LIITE 1: Alareunan lauseiden lähteet.....	89
LIITE 2: Tv-ohjelmasarjan synopsis	90
LIITE 3: Mindmap Työ ja tunteet -ohjelmasta 14.8.2002	91
LIITE 4: Freelance-työsopimuksen toimenkuva, tuotantoaikataulu ja resurssit....	92
LIITE 5: Työ ja tunteet -tv-ohjelman rakenne	93
LIITE 6: Työ vaatii kaiken -radio-ohjelma tekstinä	96
LIITE 7: Työ vaatii kaiken -radio-ohjelman aikajana.....	99
Viihteet.....	100

autonkuljettaja
cateringtyttö
grafiikan päivittäjä
järjestäjä
järjestäjän assistentti
kuvaaja
kuvauspäällikkö
kuvaussihteeri
kuvaussihteeriharjoittelija
lastenhoitaja
lavastaja
lavastajan assistentti
monikameraohjaaja
ohjaaja
ohjaajan assistentti
opaskoira
radiojuontaja
radiotoimittaja
rekvisitööri
rekvisitöörin assistentti
studio-ohjaaja
toimittaja
tulosgraafikko
tuotantoassistentti
tuotantoharjoittelija
tuotantokoordinaattori
tuotantopäällikkö
tuotantosihteeri
tuottajan assistentti
tv-toimittaja
valoassistentti
äänittäjän assistentti

1. Johdanto

Näin ensimmäisen kerran moniosaaja -työpaikkailmoituksen Helsingin Sanomissa huhtikuussa 2002. Yleisradio haki moniosaajia alueellisiin tv-uutisiin ja heiltä odotettiin uutisosaamista, valmiutta kuvaamiseen ja editointiin, tv-kokemusta, valmiutta uuteen työkuultuuriin, tiimityötaitoja ja hyvää yleissivistystä. Lisäksi: "Moniosaaminen voi painottua joko journalistisiin tai välinetaitoihin." (YLE 2002) Mietin, voiko ihmiseltä odottaa noin paljon.

Toukokuussa 2002 Uudenmaan TE-keskuksen sisältötuotantoprojektin projektipäällikkö maalaili tulevien moniosaajien mahdollisuuksia media-alalla (Tarjanne 2002). Toisaalla sekä työnantajat että opiskelijat kritisoivat media-alan opiskelijoiden kasvavaa määrää (Talli 2002). Myös Journalistiliitto arvostelee viestintäalan koulutuksen määrän suhteetonta kasvua verrattuna alan työpaikkoihin. Journalistiliitto vaatii erityisesti ammattikorkeakoulujen viestintä- ja medialinjojen aloituspaikkamäärien vähentämistä. (Journalistiliitto 2003, Vehviläinen 2003)

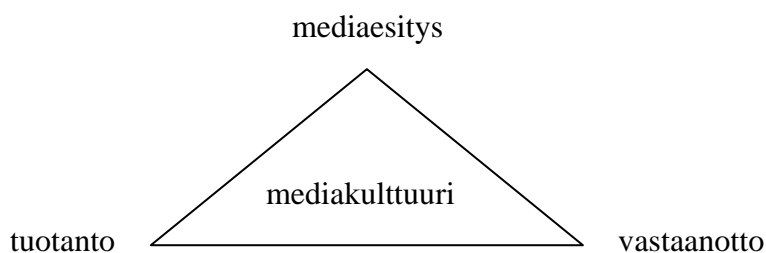
Keväällä 2002 huomasin, että kolmekymppisistä naisista koostuva ystäväpiirini voi huonosti. Moni ympärilläni kävi terapiassa ja söi nukahtamis- tai mielialalääkkeitä. Niille, jotka vielä olivat terveiden kirjoissa, suosittelin lämpimästi hoitoon hakeutumista. Tampereen yliopiston Naistutkimuksen laitos järjesti seminaarin: Mikä nuoria naisia uuvuttaa? Tutkimuksen mukaan 15-24 -vuotiaiden tamperelaisten naisten psyykkinen oireilu lisääntyi 90-luvulla ja yllärasittuneisuuden kokeminen 25-44 -vuotiailla etenkin korkeasti koulutetuilla naisilla oli lisääntynyt. Tutkija Olavi Paronen piti työelämää yhtenä syynä pahoinvointiin. (Tuohino 2003) Vaikka työuupumus ei ole ainoastaan media-alan työntekijöiden, kolmekymppisten tai naisten ongelma, media-alalla moniosaamisvaatimukset yhdistyvät epätyypillisiin työsuhteisiin, kiristyvään kilpailuun ja epävarmuuteen tulevasta. Akavan työmarkkina-tutkimuksen mukaan alle 30-vuotiaista naisista 47% on määräaikaaisessa työsuhteessa, samanikäisistä miehistä joka viides (Akava 2003).

Tutkielmani käsittelee moniosaamista tv-työssä. Lähestyn moniosaamista journalistisesta näkökulmasta. Pohdin moniosaamista oman kokemuksen ja tutkietnassa eriteltyjen journalististen tuotosteni (tv-ohjelma, ohjelman www-sivut sekä radio-ohjelma) tekemisen kautta. Moniosaamiseni toteutuu tässä työprosessissa kahdella tasolla. Toisaalta olen versioinut journalistiset tuotokseni samasta materiaalista eri välineisiin ja toisaalta tuotantoprosessin aikana olen toiminut useissa eri työtehtävissä.

Moniosaaminen ei tarkoita vain erilaisten teknisten laitteiden hallintaa. Tarkoitukseni on selvittää, mitä muuta kuin tekniikan tuntemista moniosaamisen taustalta löytyy. Tähän tutkielmaan liittyvistä töistäni vain radio-ohjelman olen itse myös editoinut. Televisio-ohjelmaa tekivät kanssani ammattikuvaaja ja -leikkaaja ja www-sivut toimitti Yleisradion mediatoimittaja antamani suunnitelman ja materiaalin pohjalta. Käytössä olevien teknisten mahdollisuuksien tunteminen oli kuitenkin osa työtäni. Tutkimustehtävänäni on löytää ne teknisten taitojen ulkopuolella olevat osaamis-alueet, mitkä tekevät moniosaajasta moniosaajan. Mitä moniosaajan on tiedettävä ja ymmärrettävä kyetäkseen toimimaan muuttuvassa mediassa ja työssä. Lisäksi tehtävänäni on tarkentaa moniosaamisen käsitettä, miten monin eri tavoin työntekijä voi olla moniosaaja.

Journalistiliitto käyttää moniosaamisesta termiä *monitekeminen* (vrt. multi-skilled journalism) (Noppari & Valaskivi 2001, 6). Käsite osaaminen (competence) kuvaa mielestäni paremmin kokonaisuutta ja ymmärrystä kuin pelkkää taitoa (skill). Myös Yleisradio käyttää sekä journalistisen että teknisen työn tekijöistä termiä *moniosaaja*.

Yhdistän tutkielmassani nykyaikaisen työn tutkimusta (Castells & Himanen 2001, 2002, Sennett 2002, Vähämäki 2002a, 2002b, 2002c) ja mediakonvergenssin ajatusta (Küng-Shankleman 2000, Nieminen 1999a, 1999b, Herkman 2003, Näränen 2003). Näen, että journalistinen moniosaaminen sijaitsee näiden kahden – uuden työn ja mediakonvergenssin – kohtaamisessa. Oleellisia käsitteitä tutkielmassani, moniosaamisen ja mediakonvergenssin lisäksi, ovat sisältötuotanto, versiointi, digitalisoituminen, medioituminen ja multimodaalisuus. Käsitteelen näitä tarkemmin luvuissa 4 ja 5. Mediakulttuuri muodostuu tuotannon, mediaesityksen ja vastaanoton vaikuttaessa toisiinsa (Herkman 2001, 9):

Kaavio 1: Mediakulttuurin muodostuminen (Herkman 2001, 9)

Tarkastelen tässä työssäni ennen kaikkea kolmion tuotanto-kärkeä, jolloin oman työn ymmärtäminen ja sen suhteuttaminen koko prosessin rakenteisiin nousee tärkeäksi osaksi osaamista. Merkitysten muodostumista käsittelen vain lyhyesti multimodaalisuuden käsitteen ymmärtämiseksi. Tutkielmani aineistona on ensisijaisesti oma työprosessini, ei niinkään työn tulos. Television kehityksen käsittely keskittyy tässä työssä julkisen palvelun yleisradiotoimintaan ja itsenäisiin tv-tuotantoyhtiöihin Suomessa.

Pragmatistisen ajattelun peruslähtökohta on, ettei toiminta ole ajattelulle alisteista. Kuten tieto on keino tulla toimeen maailmassa, on ajattelu osa ihmisen toimintaa. (Kivinen & Ristelä 2001, 10-11) Journalistinen tutkielmani on osa omaa journalistista työtäni ja toimintaani mediassa.

“Pragmatisti kysyy aina: mitä käyttöä sillä tai tällä on? Niin filosofian kuin muunkin tieteellisen ajattelun arvo mitataan siinä, miten se auttaa meitä selviämään ongelmallisista tilanteista. Tiedossa ei siis ole niinkään kysymys siitä, miten kuvata “todellisuutta” oikein, vaan siitä, miten hankkia toimintatavat, joilla tulee toimeen “todellisuudessa”, ympäristön, itsensä ja muiden ihmisten kanssa.” (Emt., 6)

Jaana Venkula esittää tiedollisen ongelmanratkaisun toiminnallisena kaksoiskierteenä, missä kokonaisuuksiin suuntautuva ajattelu ja ongelmakeskeinen työskentely auttavat toinen toistaan. Ongelmakeskeinen työskentely johtaa käsitteiden hallintaan ja kokonaisuuksien ajattelu taas taitojen hallintaan. Yliopisto-opiskelua koskevan tutkimuksensa perusteella Venkula toteaa, että ihmisten tulisi pyrkiä elämässään sekä toimimaan että tarkastelemaan toimintaansa laajoista kokonaisuuksista eli teorioista käsin. Venkula muistuttaa, kuinka useat suuret keksinnöt on tehty arkisia asioita tarkasteltaessa (esimerkiksi omena putoaa painovoiman takia puusta maata kohti). Tutkielmani

jakautuu journalistiseen osuuteen ja sen teoreettiseen erittelyyn. Arkisten asioiden – tässä tapauksessa työprosessin – tarkastelu teorioiden valossa on Venkulan tutkimuksen mukaan perusteltua erityisesti oppinäytetyötä tehtäessä. (Venkula 1988, 224-230)

Pragmatismien eli *tekijäntiedon* mukaan jonkin asian voi tietää vasta tekemisen kautta. Vain leipuri voi tietää, mikä leipä on tai vasta pro gradu -tutkielman tehtyään opiskelija voi tietää, mitä tutkielman tekeminen on (Venkula 1993, 61). Tutkimusmenetelmäni on itsereflektoiva. Kriittistä itsereflektiota eli omien ongelman asettamistapojen ja merkitysperspektiivien arviointia pidetään erityisesti aikuiskoulutukseen sopivana oppimismetodiana (ks. Mezirow et.al 1996). Tampereen yliopistossa opiskelun ”punaista lankaa” on etsitty opiskelijoiden itsereflektion avulla:

”Opiskeluaika on helposti niin työntäyteistä ja nopeatempoista, että rauhallisella kokoavalle pohdiskelulle ei luonnostaan tarjoudu tilaisuuksia.”
(Saarenheimo 2001, 5).

Tavoitteeni on, että tämän prosessin jälkeen ymmärrän paremmin alaa, jolle niin innokkaasti olen hakeutumassa. Oma oppimisprosessini on etusijalla, mutta uskon tutkielmastani olevan hyötyä myös muille aloitteleville toimittajille. Luvussa 6.1. mietin, miten oma työprosessini suhteutuu esittämiini teoreettisiin näkemyksiin uudesta työstä ja mediakonvergenssista ja luvussa 6.2., miten versiointi samasta materiaalista onnistui, eli mitä olisin voinut tehdä toisin.

Seuraavassa luvussa esittelen aineiston eli selvitän journalistisen työprosessini ajallisen kulun välineittäin. Tämän jälkeen esittelen teoreettisia viitekehyksiäni tarkemmin. Luvussa 3 käsittelen nykyaikaista työtä, luvussa 4 yleisradiotelevision kehitystä sisältötuottajaksi ja luvussa 5 mediakonvergenssia. Luvussa 6 palaan työprosessiini ja yhdistän työntutkimuksen mediakonvergenssiin ja tarkastelen tuotoksiani ja moniosaimistani näiden valossa.

Ihmisen ääni tulee esiin sivujen alareunoissa, mihin olen koonnut *Työ ja tunteet* -tv-ohjelmaa varten haastattelemieni ihmisten ajatuksia (Liite 1). Toivon, että tutkielman teksti ja inhimillinen ääni kommunikoivat keskenään. Tutkielmani on hybridi kuten esimerkiksi valokuvaaja Juha Suonpään väitöskirja, missä valokuvat ovat tekstistä

erillisiä, eivät tekstin kuvitusta tai analyysin kohteita. Suonpään mukaan tekstin ja kuvien väliin jäävä tila muodostaa tutkimukseen toisen tason. (Suonpää 2002, 25-27, 2003)

”Useissa yhteiskunnallisissa tutkimuksissa valokuva onkin tieteellisen tekstin lisänä, jolloin valokuva toimii eräänlaisena virittäjänä, tukena ja taustoittajana.” (Suonpää 2002, 36; 2003 ks. Sulkunen et al. 1985)

Tässä työssäni käytän virittäjinä valokuvien sijaan haastattelemieni ihmisten ajatuksia. Tutkielmani hybridimuotoa korostaa se, että journalististen tuotosteni ja pro gradu -tutkielmani aihe on laajasti ajateltuna sama: työn tekeminen ja siihen liittyvät tunteet.

”Työn parhaat tunteet tulee kuitenkin siitä, että sen työn tekee hyvin”

2. Työtä ja tunteita

Tutkielmani journalistinen osuus koostuu kolmesta osasta: tv-ohjelmasarjasta, sen www-sivuista ja radio-ohjelmasta.

Työ ja tunteet on viisiosainen tv-sarja, jonka osat ovat 14 minuuttia pitkiä. *Työ ja tunteet* esitettiin YLE TV1 Opetuksen Taito-tv:ssä sunnuntaisin klo 9.45 ja uusintana keskiviikkoisin klo 14.45 ajalla 12.1.-12.2.2003. Ohjelmalla oli katsojia ensimmäisissä lähetyksissä n. 200 000/jakso ja keskiviikon pikauusunnoissa n. 100 000 /jakso (Finnpanel 2003). Taito-tv:lle asetettu katsojatavoite toteutui *Työ ja tunteet*- sarjan osalta erittäin hyvin (Tuominen 2002).

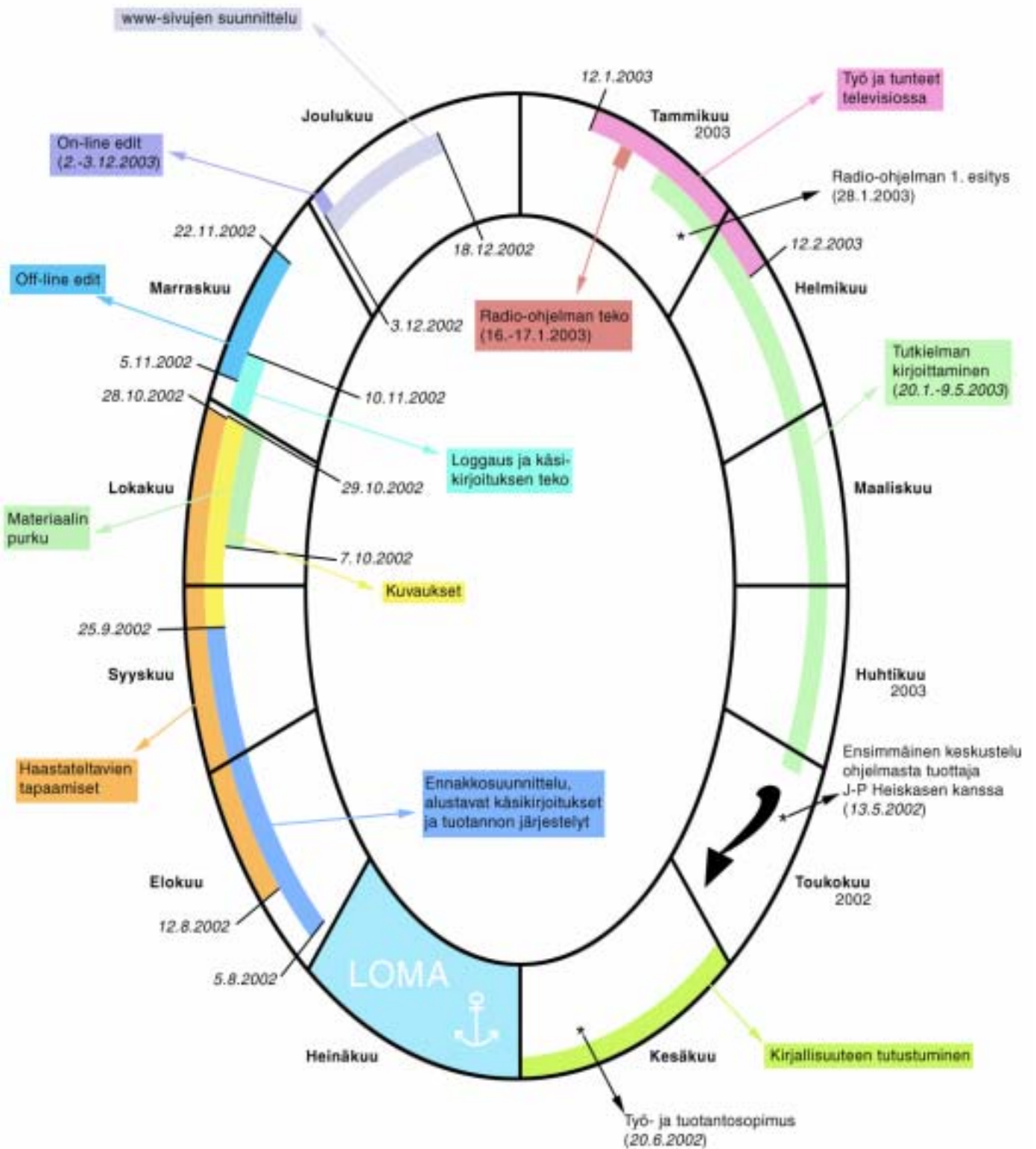
Tuotantoyhtiö Production House Oy tuotti sarjan YLE Opetusohjelmille ”avaimet käteen” -periaatteella, eli ohjelmasarjan tuotanto tapahtui kokonaisuudessaan tuotantoyhtiössä; YLE Opetukselle toimitettiin valmiit lähetyksnauhat. Tuottajana Production Housessa toimi J-P Heiskanen ja YLE Opetuksessa Leena-Maija Tuominen. Sarjan kuvaajana oli Pasi Rytönen, kuvaajan assistenttina harjoittelija Petri Falkenberg ja leikkaajana Jukka Karjalainen. Itse toimin sarjan toimittaja-ohjaajana ja tuotannon järjestelijänä. Tuotantopäällikkö Sari Korkalainen huolehti tuotantoyhtiön sisäisistä kalustovarauksista ja jälkiraportoinneista¹.

Tv-ohjelman lisäksi Taito-tv:llä on *Taitoportti* www-sivusto, jota varten tuotin oman suunnitelmani sivuston sisällöstä. Monimediatoimittaja Tuija Heikura toimitti sivut osittain suunnitelmani pohjalta, lisäten ja muokaten tekstiäni ja videoklippejä sekä valiten Yleisradion arkistosta sivustolla olevat still-kuvat. Sivusto avattiin tiistaina 14.1.03 ja se päivittyi viikko kerrallaan tv-ohjelman edetessä. Taitoportissa oli kävijöitä² tammi-helmikuun 2003 aikana yhteensä 5500. (Heikura 2003a, 2003c)

Halusin tehdä työn herättämistä tunteista jutun myös radioon. Olin ollut keväällä 2002 toimittajaharjoittelijana Radio Moreenissa, joten tunsin Moreenin tuotantotavan ja laitteiston. Päätoimittaja Maarit Virkkula otti mielellään vastaan puolen tunnin ohjelmani *Työ vaatii kaiken*, sillä: “Mikään aihe ei ole Moreenille vieras tai vähäpätöi-

nen.” Ohjelma tuli ulos tiistaina 28.1.03 klo 18.30 Moreenin tiede-tiistain lopuksi ja uusintana lauantaina 1.2. klo 13.00. Ohjelman yhteydessä juontaja mainosti pyynnöstäni *Työ ja tunteet* -tv-ohjelmaa. Radio Moreeni on Tampereen yliopiston omistama paikallisradio ja sen kuuluvuusalue on n. 50 km Näsinneulasta, joten potentiaalisia kuulijoita kanavalla on 300 000. Tutkimusta kanavan kuuntelijamääristä ei ole tehty. (Virkkula 2002a, 2002b)

Erittelen seuraavassa journalistisen työprosessin välineittäin. Tein suurimman osan työstä tv-ohjelman tuotannon aikana. Www-sivuilla ja radio-ohjelmassa käytetyt tekstit ja haastattelut on muokattu tv-ohjelman materiaalista. Pääpainotus on tv-ohjelman prosessinkuvauksessa, sillä www-sivusto ja radio-ohjelma ovat versioita tv-ohjelmasta. Kirjoitin työpäiväkirjaani koko prosessin ajan sekä havaintoja tuotannosta että tunnelmia työnteosta. Kokonaiskäsityksen työprosessin ajallisesta kulusta saa vuosiympyrän (kaavio 2, seuraava sivu) avulla, alkaen toukokuusta 2002.

Kaavio 2: Vuosiympyrä toukokuu 2002 - toukokuu 2003 (Grafiikka: Jani Ruuskanen)

2.1. Työ ja tunteet -tv-ohjelma

Ensimmäiset päiväkirjamerkintäni Työ ja tunteet -ohjelmasta löytyvät toukokuulta 2002. Sarjan työnimi oli tuolloin *Vuorovaikutustaidot työelämässä* (Liite 2). Tuottaja Leena-Maija Tuominen oli lukenut psykologi Mikael Saarisen kirjan tunneälystä ja pian ohjelman nimi olikin *Tunneäly työelämässä* (Saarinen 2001). Ohjelman lopullinen nimi *Työ ja tunteet* viittaa *Järki ja tunteet* -teokseen (Austen 1811).

Ensimmäisessä palaverissa keskustelimme tuottajien kanssa sarjan nimen lisäksi sen linjasta. Alkuperäisenä ajatuksena oli, että ”mitään yliopiston tylsiä tutkijoita ei oteta”, vaan keskitytään jääkiekkovalmentajiin (esimerkiksi Tamminen 2002). Jääkiekkovalmentajat eivät kuitenkaan lopulta päätyneet ohjelmaan, koska näkökulmaa terävöitettiin ennen kaikkea *työntekijän* suuntaan, ei valmentamiseen tai johtamiseen.

Taito-tv:n tuottaja Leena-Maija Tuominen on listannut Taito-tv:n arvoja ja asenteita. Taito-tv:n ajatuksena on tukea katsojien omaa toimintaa ja ajattelua sekä kannustaa uusiin harrastuksiin. Itsensä kehittäminen ja elämänhallinta kuuluvat Taito-tv:n maailmaan, mutta kriittisyys ei. Taito-tv:n kohderyhmänä ovat erityisesti yli 45-vuotiaat naiset. Koulutustaustaltaan kohderyhmään kuuluvat sekä alemman koulutuksen että korkeakoulututkinnon suorittaneet. (Tuominen 2002)

Työ ja tunteet-ohjelman erityiskohderyhmäksi asetettiin työntekijät.

Katsojalähtöisyys ja helppo seurattavuus sekä selkeys kuuluvat Taito-tv:n lähtökohtiin. Opetusohjelmille ominaiset piirteet, kuten havainnollisuus ja konkreettisuus, elämyksellisyyden ja koskettavuuden ohella halutaan säilyttää Taito-tv:ssäkin. Ero opetusvideoihin pyritään pitämään selkeänä, Taito-tv:n tavoite on tarjota myös tarinoita. Muodollisia vaatimuksia Taito-tv:n ohjelmille ovat grafiikan käyttö havainnollistamisessa sekä opitun kertaus ja seuraavan jakson esittely ohjelmien lopussa. Taito-tv:n ohjelmiin kuuluu kiinteänä osana www-sivut. (Tuominen 2002)

Tuottaja J-P Heiskanen kehoitti minua olemaan ajattelematta erityisesti *opetus*-ohjelmaa työtä tehdessäni. Näin välttäisimme kansakoulunopettajamaisen kerronnan. Haastattelin ihmisiä kuin mitä tahansa tv-juttua varten, kiinnostuneena heidän asiois-

taan, en erityisesti opettavaisia esimerkkejä etsien. Kertaavat ja tietoa lisäävät grafiikat toivat opetus-leiman ohjelmaan vasta jälkityövaiheessa.

Aloitin ennakkotyön kesäkuussa 2002 muiden töiden ohessa. Luin kirjoja, lehtiä ja Internetistä löytämiäni artikkeleita tunneälystä, temperamenttieroista, anteeksiannosta, kohtaamisesta, henkilökemiasta, aarrekartoista, älykkäistä työpaikoista ja työelämästä yleensä (mm. Goleman 1999, Saarinen 2001, 2002, Saaristo 2002, Enäkoski 1996, Dunderfelt 1998, Harju 1999, Kulovesi 2002, Jobline.fi 2002a, 2002b). Juttelin erilaisten ihmisten kanssa työstä ja tunteista. Jokaisella tuntui olevan sanottavaa. Kun puhuin tuottaja J-P Heiskasen kanssa tuotantoyhtiön kahviaulassa ohjelman sisällöistä, liittyivät muut työntekijät usein keskusteluun luullen, että puhumme juuri tästä toimistosta ja työpaikasta.

Aihealueen hahmottamisen kannalta oli hyvä, että olin käynyt vuoden työnohjauksen kurssin. Monet työtehtäväni ovat olleet työnohjauksellisia. Olen ohjannut harjoittelijoita ja kuunnellut ja puhunut työstä tuhansia tunteja. Minulla on suuri joukko työntekoon vakavasti ja intohimoisesti suhtautuvia sukulaisia ja ystäviä. Yleisen keskustelun seuraaminen ja ihmisten kanssa puhuminen myös vapaa-ajalla olivat tärkeä osa aiheen haltuunottoa. Valokuvaaja Markus Jokela ja toimittaja Ilkka Malmberg käyttävät haltuunotto-käsitettä kertoessaan lehtijutun tekemisestä. Ymmärtääkseen, mikä tietyyssä ilmiössä tai kulttuurissa on olennaista, on toimittajan/kuvaajan/tutkijan ”hengailtava” aiheen parissa, ennen ryhtymistään varsinaiseen työhön (Jokela & Malmberg 2001, Vanhanen 2002, 125). Aiheen parissa ”hengailun” tuloksena tein ohjelman suunnitteluvaiheessa ajatuskarttoja (mindmap) (liite 3), joiden avulla hahmotin ohjelman mahdollisia sisältöjä.

Vaikka ohjelman sisältö, haastateltavat ja rakenne olivat vielä kesken, varasin kuvauspäivät ja editointiajat jo kesäkuussa, kun työ- ja tuotantosopimukset oli allekirjoitettu (liite 4). Näin varmistin, että sain haluamani kuvaajan ja leikkaajan sekä muuhun aikatauluuni sopivat kuvaus- ja editointiajat.

”Kaikista ihmisistä, joita olen tavannut ja hoitanut, jonkunlainen jälki jää.”

2.1.1. Asiantuntijat

Tapasin tunneälykouluttaja Mikael Saarisen elokuun alussa. Olin tehnyt alustavan käsitkirjoituksen siitä, mitä kaikkea ohjelmassa olisi. Saarinen oli hyvin innostunut ja otti *Työ ja tunteet* -ohjelman heti omakseen: ”mitä mä voisin vielä tehdä?” Psykologi Mikael Saarisen vastapainoksi valitsin asennekouluttaja Olli Linjalan. Hänen Aurinkoiset asenteet -koulutuspalvelunsa ja maanläheinen tyylinsä olivat kaukana ”tylsistä yliopistotyypeistä”. Linjala suhtautui projektiini todella kannustavasti, hieman isällisestikin: ”tästä tulee mahtava juttu” (Linjala 2002).

Tuottaja Leena-Maija Tuominen oli lukenut työelämän ja politiikan tutkija Jussi Vähämäen haastattelun ja ehdotti Vähämäkeä asiantuntijaksi (Holvas 2002). Tapasin Vähämäen ennen haastattelua ja luin hänen kirjoittamiaan tekstejä sekä kyselin asioita sähköpostitse. Suhtauduin Vähämäen rooliin sarjassa aluksi hieman epäileväisesti, sillä hän edusti ”yliopistopuhetta”, jota alun perin halusimme välttää.

Halusin ohjelmaan myös kohderyhmän ikäluokkaan kuuluvan eläväisen asiantuntijanaisten. Olin lukenut viestintäkouluttaja Ritva Enäkosken kirjoja ja tiesin hänet hyväksiksi esiintyjäksi. Ajattelin Enäkoskea aluksi vain osaan kaksi *Kohtaamisia*, mutta vähitellen hänen osuutensa sarjassa kasvoi toiseksi pääasiantuntijaksi. Enäkosken tyyli esittää asiat oli mukaansatempaava ja hän toi haastattelun aikana kysymyksiin uusia näkökulmia.

2.1.2. Haastateltavat

Taito-tv:n arvojen mukaan ohjelmaan tarvittiin asiantuntijoiden lisäksi muita, tavallisia ihmisiä (Tuominen 2002). Puhun ”tavallisista ihmisistä” haastateltavina erottaakseni heidät edellisessä luvussa esitellyistä asiantuntijoista. Tarvitsin ihmisiä, jotka eivät jännittäisi liikaa puhumista televisiossa ja olisivat luontevia esiintyjiä. Television visuaalisuuden vuoksi haasteena oli myös etsiä ihmisiä, joiden työ näyttää hyvältä te-

levisiossa, jotta kuvattavana ei olisi vain tietokoneen hiiren klikkailua ja puhelimesta puhumista. (Kuvauksista lisää luvussa 2.1.3)

Vakuutusyhtiön kehittämispäällikkö Raili Myllylä on perhetuttuni ja tiesin hänet hyväksi puhujaksi. Hän oli lisäksi juuri vaihtanut työtehtäviä ja tiesin hänen olevan kiinnostunut itsensäkehittämisestä ja mielikuvaharjoituksista. Laboratorionhoitaja Sisko Lietola löytyi tuttavien kautta Kansanterveyslaitokselta. Lietola oli jäänyt työttömäksi 90-luvun alussa ja kouluttautunut uudelleen toiselle alalle.

Halusin ohjelmaan hoitajan, mieluiten psykiatrisen. Lapinlahden syömishäiriöisten päiväosaston hoitaja Sirpa Sivonen suostui haastateltavaksi. Hän ei ollut varsinaisesti vapaaehtoinen, mikä näkyy myös lopputuloksessa. Omien sanojensa mukaan hän jännitti kuvauksia. Sopivampi ja halukkaampi olisi varmasti löytynyt, mikäli olisin jatkanut etsimistä.

Kamppaaja–hieroja Kirsi Mikalunas ja parturi–kamppaaja Raija Sillanpää olivat psykologi Mikael Saarisen ehdotus, kun etsin sukulaisia työpaikoilta. Mikalunas ja Sillanpää pitivät yhteistä kampaamoa ja kiinnostavaa oli kuulla, miten äiti ja tytär viihtyvät samassa työpaikassa.

Vaikka ohjelman kohderyhmänä on 45+ naiset, tarvittiin ohjelmaan myös mies. Ensimmäinen mies perui kuvaukset edellisenä iltana. Yrittäessäni sopia uutta haastattelua, mies lupasi soitella. Koska olimme kuvausvaiheen lopussa, pyysin pikaista apua tuotantopäälliköiltä ja kavereiltani. Tapasin keittiöpäällikkö Mikko Viitasen ja kuvaukset olivat heti seuraavana aamuna.

Puhuin kaikkien haastateltavien kanssa ensin puhelimesta ja haastattelin noin tunnin ajan kasvotusten ennen kuvauksia. Vasta jälkeenpäin huomasin, että kaikki haastateltavani olivat jollain tapaa esimerkillisiä ja siten opetusohjelmaan sopivia. Monet olivat aloittaneet elämänsä alusta, siirtyneet muihin tehtäviin, suunnittelivat uutta ja pohivat työtään paljon. Haastateltavien myönteinen asenne sopi hyvin lähestymistavalltaan valoisaan ja myönteiseen ohjelmaani.

2.1.3. Kuvaukset

Halusin ohjelman kuvallisesta maailmasta aurinkoisen ja iloisen jo ohjelman sunnuntaiamuksen ulostuloajan vuoksi. Tuottajien kanssa oli sovittu, että ohjelman asenne on positiivinen, uupumista tai työpaikka-ahdistelua ei käsiteltäisi.

Asiantuntijoiden taustoiksi halusin eri värejä heidän temperamenttityyppiensä³ mukaan: Enäkoskelle punaista (kuva 1), Linjalalle keltaista, Vähämälle sinistä ja Saariselle vihreää (Dunderfelt 1998). Tämä toimiikin valmiissa ohjelmassa muiden paitsi Saarisen kohdalla.

Kuva 1: Ritva Enäkoski haastattelutilanteessa (kuvaus: Pasi Rytönen)

Lupasin kuvaajalle heti projektin aluksi, että yhtään kuvaa ei tuotantoyhtiön tiloissa tai Pitäjänmäen teollisuusalueella otettaisi. Oikeata studiota ei ollut käytössä ja halusin välttää ”markan studio”⁴ -ilmettä, joten ravintoloissa kuvaaminen oli hyvä vaihtoehto. Kuvauspaikkoja kertyi useita. Linjalan, Enäkosken ja keittiöpäällikkö Viitasen kuvasimme Helsingin Pääkonttori-ravintolassa, Vähämäkeä haastattelin Tampereella Café Europassa, Saarista ja kehittämisspäällikkö Myllylää Helsingin Juttutupa-ravintolassa. Muutoin ihmiset kuvattiin työpaikoillaan.

Ruumillinen työ ja työn tuloksen näkeminen näyttää televisiossa kiinnostavammalta kuin tietokoneen ääressä istuminen. Visuaalisuus otettiin huomioon jo haastateltavia valittaessa. ”Oikeaa” työtä tekevien haastatteleminen ja kuvaaminen luo jännitteen ohjelman sisällön kanssa. Ohjelmassa kerrotaan, miten sosiaalisuudesta ja persoonasta on tullut osa työtä ja kuinka työvälineet ovat yhä useammin tietokone ja puhelin. Kuitenkin ohjelmassa tehdään vielä käsityötä; kampaaja leikkaa hiuksia ja keittiöpäällikkö viimeistelee ruoka-annoksia. Ohjelman kuvittaminen tietokoneilla ja puhelimilla olisi vaatinut Taito-tv:n tyyliin kuulumatonta efektien käyttöä. Ehdotin kuvitukseksi myös työntekijän näkökulmakuva⁵, mutta sitä pidettiin Taito-tv:hen sopimattomana.

Päädymme kuvaajan kanssa kantavana kuvitusajatuksena työprosessin kuvaamiseen. Halusimme nähdä, miten ihmiset onnistuisivat puhumaan ja tekemään työtään yhtäaikaan. Toivoimme, että puheesta tulisi siten luontevampaa ja kuvasta mielenkiintoisempaa kuin tavalliseen tapaan haastattelu ja kuvitus erikseen kuvattuna. Vaarana tietenkin oli, että puheen ohella tehtävän työn tulos olisi heikko, mutta näin ei onneksi käynyt.

Kampaajan, hierojan ja keittiöpäällikön haastatteluissa samaan aikaan tekeminen onnistui hyvin (kuva 2).

Kuva 2: Raija Sillanpää haastattelutilanteessa (kuvaus: Pasi Rytönen)

Laboratorionhoitajan, sairaanhoitajan ja kehittämisspäällikön haastattelut teimme erikseen ja kuvasimme lisäksi kuvitusta työpaikalla. Sairaanhoitajan työssä ongelmana oli, ettei potilastilanteita voitu näyttää. Kehittämisspäällikön työ taas on kovin epävisuaalista: tietokoneella kirjoittamista, puhelimessa puhumista jne. Laboratorionhoitajan kuvituskuvausten aikana tein vielä lisäkysymyksiä ja lopullisessa ohjelmassa käytinkin 100% puhetta (eli puhuja puhuu kuvassa) vain hänen tehdessään työtä.

Hannu Karisto varoittaa lausuntopuheen vaaroista: ihmisillä on tapana nauhoitettaessa (kuvattaessa tai äänitettäessä) pyrkiä mahdollisimman selkeään ilmaisuun, antamaan poliitikoiden tapaan valmiiksi mietittyjä lausuntoja. Karisto kehottaa toimittajia nauhoittamaan mahdollisimman paljon, jolloin nauhoitustilanteen jännittävyys ei kahlitse haastateltavan ilmaisua (Karisto 2001). Halusin välttää lausuntopuhetta ja luoda illusion jutustelu-työskytystä työn lomassa. Joissakin haastatteluissa se onnistuikin.

Ajatukseni oli, että pääasiantuntija Saarinen kulkisi ohjelmassa haastateltavien haastattelu- ja työpaikkojen ulkopuolella johdattaen seuraavaan puheeseen. Ajatuksena oli myös, että hänellä olisi aina mukanaan sateenvarjo, joka mystisesti vaihtaisi väriä matkan varrella. Suunniteltuna kuvauspäivänä satoi räntää ja Saarisen ääni oli käheä. Aikataulu oli kuitenkin niin tiukka, että en harkinnut siirtäväni kuvauksia, sillä ensimmäinen editointipäiväni oli jo reilun viikon päästä. Suunnitelmani oli aloittaa ravintola Juttutuvan ulkopuolelta (kehittämisspäällikkö Myllylän haastattelupaikka) jotta siirsin kuvaukset sisätiloihin. Jälkeenpäin ajatellen kuvaukset olisi pitänyt siirtää Pääkonttori-ravintolaan, mutta sinä hetkenä ajatukseni ei yltänyt tälle tasolle.

Olemme tehneet kuvaaja Pasi Rytkösen kanssa viisi vuotta töitä samoissa projekteissa, joten yhteistyö oli mutkatonta. Pystyimme helposti antamaan toisillemme työrauhan. Muutamalla kerralla mukanaamme oli myös harjoittelija Petri Falkenberg, joka auttoi valojen pystyttämisen ja äänitti puomimikrofonilla tarvittaessa.

Kuvauspäiviä oli syys-lokakuun aikana yksitoista. Kuvasimme yhden haastattelun ja siihen liittyvän kuvituksen päivässä. Raskain päivä oli kampaamossa, kun teimme kaksi haastattelua samana päivänä. Kampaamossa oli joka puolella peilejä, joten kuvaajan vaihtaessa kuvakulmaa oli myös minun ja harjoittelijan siirryttävä kameran ulottumattomiin eikä törmäyksiltä pienissä tiloissa vältytty. Iltapäivällä tunnelma oli ajoittain hysterinen, mutta vapautti myös haastateltavaa puhumaan.

Tuottaja Leena-Maija Tuomisen mielestä minulla oli liian monta haastateltavaa, mutta halusin haastatella paljon, jotta minulla olisi tarpeeksi leikkausvaraa. Kaikki haastattelut eivät onnistuneet niin hyvin kuin olin ajatellut, joten oli hyvä, että materiaalia oli riittävästi. Ohjelmien alussa oleva potpuri, missä haastateltavat johdattavat aiheeseen kukin yksittäisellä lauseella, vaati yllättävän paljon materiaalia. Koska olin itse epävarma, halusin harjoitusta siitä, miten saada ihminen puhumaan, miten innostaa ja pitää katsekontaktia yllä jne.

Haastattelut etenivät teemahaastattelun tapaan. Aihepiiri ja teemat olivat tiedossa, mutta en esittänyt kysymyksiä tietyssä järjestyksessä tai samoin sanamuodoin jokaiselle haastateltavalle. Jokaisella haastateltavalla oli oma painotusalueensa, jonka olin valinnut esihaastattelujen perusteella. (Hirsijärvi & Hurme 1985, 35-37) Myös asiantuntijoiden haastattelut etenivät teemoittain, vain psykologi Mikael Saarisen kanssa teimme täsmävastauksia, ja jos ilmaisu takelteli tai selitys oli mielestäni liian pitkä, kuvasimme uusintaoton.

2.1.4. Rakenne

Useiden versioiden jälkeen päädyin rakentamaan sarjan jaksot yksilöstä yhteiskuntaan:

- 1. Tunneälyä* -jaksossa keskitytään omien tunteiden tunnistamiseen, tunneälyyn ja kommunikoinnin lisääntyvään merkitykseen työelämässä.

2. *Kohtaamisia* -jaksossa opetellaan eläytyvää kuuntelemista ja avun pyytämistä sekä hankalien tyyppien kohtaamista.
3. *Yhteispelejä* -jakso käsittelee erilaisia ryhmiä ja yhteishenkeä sekä ihania ja hirveitä henkilökunnan yhteisiä tilaisuuksia.
4. *Kilpajuoksua* -jaksossa mietitään vanhojen ja uusien työntekijöiden asenteita ja sitä, miten valittamisesta tulee helposti elämäntapa.
5. *Muutoksia* -jakso auttaa ymmärtämään työelämän muutoksia ja kuinka työntekijän persoonasta on tullut tärkeä työväline.

Alustavasti suunnittelin yksittäiset ohjelmat rakentumaan siten, että jokaisessa ohjelmassa pääosassa olisi yksi tavallinen ihminen, pääasiantuntijana Mikael Saarinen ja lisäksi vaihtuva lisäasiantuntija ja kommentteja kehittämispäällikkö Raili Myllylältä, jonka tiesin hyväksi puhujaksi. Lopullisessa ohjelmassa suunnittelemani rakenne toteutuu osittain (liite 5).

Ohjelman kevennykseksi kuvasimme näyteltyjä tapahtumia kahden marketissa työskentelevän naisen työpäivistä (kuva 3). Valitsin jokaiselta työpaikalta tuttuja tapahtumia ja otsikoin ne käänteisesti. Esimerkiksi *Avoimuus*; naiset supattavat keskenään ja säikähtävät kun kamera tulee paikalle tai *Toisten huomioiminen*; nainen laittaa tyhjän maitopurkin takaisin jääkaappiin työpaikan kahvihuoneessa.

Kuva 3: Näytelty ”jingle”: Kommunikointi (kuvaus: Pasi Rytönen)

Kuvasimme kaksikymmentä tapahtumaa yhden päivän aikana. Valintatalon naiset ovat harrastajanäyttelijöitä. Tuottaja Leena-Maija Tuominen vastusti näitä näyteltyjä ”jinglejä”⁶ eli väliskeitä, enkä itsekään ole niihin kovin tyytyväinen. Väliskeit olisivat voineet olla lyhyempiä ja vielä selkeämmin karrikoituja. Ammattinäytelijöiden käyttö olisi tietenkin ollut paras ratkaisu. Erilaisten väliskeiden käyttö tv-ohjelmissa on hyvin tavallista. Erillisistä sketseistä koostuvissa sarjoissa (esimerkiksi *Ranuan kummit*, *Paristo*) väliskeiden käyttö on perusteltua, mutta komediasarjoissa (esimerkiksi *Kumman kaa*, *70’s show*) väliskeit vieraannuttavat katsojaa tarinasta. Väliskeiden käyttöön ja siten mediaesitysten sirpaloitumiseen liittyy käsitys, etteivät katsojat ja kuuntelijat jaksaa keskittyä ohjelmaan, jos sitä ei ole pilkottu osioihin. *Työ ja tunteet*-ohjelmassa väliskeit toimivat otsikoivina siirtyminä seuraavaan aiheeseen ja antavat katsojan hengähtää hetkeksi muuten hyvin puhepainotteisen ohjelman välillä.

Taito-tv:n tyyliin kuuluu kertaavien ja tutkimuksiin perustuvien tekstien eli ”planssien” käyttö (kuva 4). ”Planssit” rytmittävät ohjelmaa ja samalla muistuttavat katsojaa siitä, mitä ohjelman aikana on jo opittu tai ne antavat lisätietoa aiheesta.

Kuva 4: Lisätietopianssi. (Taustakuva: Tuomas Palola, grafiikka: Jukka Karjalainen)

2.1.5. Jälkituotanto

Materiaalia kertyi yhteensä 12 tuntia. Siirsin materiaalin aikakoodin⁷ kanssa VHS-nauhoille ja katsoin kaikki haastattelut ja kuvitukset läpi, samalla litteroiden. En kirjoittanut puhetta sanasta sanaan, mutta kirjasin puolen minuutin välein aikakoodin, ajatuksen, alku- ja loppulauseen. Työtapa osoittautui hyväksi, kokosin käsikirjoituksen leikkaa-liimaa-tekniikalla eri ihmisten puheista. Samalla kirjoitin omat ”speakit” eli selostukseni, otsikoin välikkeet osittain uudelleen sopimaan paremmin rakenteeseen ja mietin tietopianssien paikat.

Litteroinnin ja käsikirjoituksen kirjoittamisen jälkeen ja osittain samanaikaisesti loggasin eli poimin ja merkitsin materiaalin dvcam-nauhoilta loggauslistaksi: kelasin materiaalin läpi uudestaan ja merkitsin tietokoneen loggeri-ohjelmaan ne kohdat, jotka halusin mukaan tv-ohjelmaan. Leikkaaminen tapahtui non-lineaarissa Avid-editointiyksikössä. Kun olin tehnyt loggauslistan tarvitsemistani videon pätkistä, tietokone löysi halutut pätkät ja digitoi ne kovalevyllään.

Editointiaikaa oli varattu kymmenen työpäivää kolmen viikon aikana. Lisäksi editoijalla oli kaksi omatoimista on-line-päivää äänten, grafiikan ja leikkausten hiomiseen ja lähetyšnauhojen tekemiseen. Leikkasimme ensimmäisellä viikolla ensimmäisen osan ja kuunneltuani tuottajien mielipiteet, jatkoimme seuraavalla viikolla osa kerrallaan. Teimme ensin äänipohjan eli leikkaaja laittoi suunnittelemani palaset (haastattelut, ”speakit”, planssit) järjestykseen, jonka jälkeen kuuntelimme ja katselimme sisällön, teimme muutoksia ja kuvitimme ohjelman. Yhteistyö leikkaaja Jukka Karjalaisen kanssa sujui hyvin. Karjalainen on kuvaaja Rytkösen tavoin hyvin osallistuva ja sanoo mielipiteensä myös ohjelman rakenteesta ja sisällöstä.

Toisessa tuottajien tapaamisessa katsoimme kaikki osat peräkkäin, ja kuuntelin kommentit. Suunnittelin muutokset kommenttien perusteella: haluttua särmää saatiin vähentämällä toisia haastatteluja ja lisäämällä toisia, lyhentämällä ja vaihtamalla kappaleten paikkaa. Muutoksien tekemiseen kului puoli editointipäivää.

Musiikin tuli olla tunnistamatonta. Yleisradio ei käytä katalogisarjoja⁸, mistä tätä tunnistamatonta muzakia (Taanila 1997) olisi löytynyt. Aluksi suunnittelimme efektien käyttämistä tai xylofonimusiikkia. Päädyimme käyttämään valmista, toista työelämää käsittelevää sarjaa varten tehtyä musiikkia (Heiskanen 2001). Näytelyihin jingleihin lisäsimmme kissan ja leijonan äänet naisten “puheeksi” korostamaan fiktionomaisuutta ja kärjistämään asetelmaa. Ohjelman tunnus (kuva 5) ja grafiikkapohja (kuva 4) ovat Taito-tv:n yhteiset.

Muun grafiikan eli nimiplanssit ja tekstit, teki leikkaaja Jukka Karjalainen Avidin grafiikkatyökalulla. Ohjelman valmistuttua kirjoitin erimittaisia markkinointitekstejä lehdistölle ja YLE:n käyttöön. Teimme ohjelman ennakkopuffit⁹ kanavalle ja kaapasimme Avidissa sopivat kuvat lehdistökuviksi¹⁰.

Kuva 5: Taito-tv:n ohjelmatunnus (grafiikka: Tuomas Palola)

2.2. Työ ja tunteet taitokorteiksi internettiin

Tiesin jo suunnitteluvaiheessa, että tehtävänäni olisi toimittaa ohjelman www-sivujen sisältö. Syksyllä 2002 YLE TV1 Opetus oli uudistamassa www-sivujaan ja *Työ ja tunteet* oli ensimmäisiä opetusohjelmia uudessa *Taitoportissa*. Alustavasti tiesin, että sivuille halutaan 2–5 videoklippia¹¹ jokaisesta osasta, hyviksi havaittuja linkkejä, kehitysvinkkejä ja paljon asiaa. Sivujen uudistukset oli määrä aloittaa lokamarraskuussa, uuden monimediatoimittajan aloitettua työnsä. (Vähäpassi 2002)

Taito-tv:n www-sivut eli *Taitoportti* kuuluu Yle Opetuksen *Opinportti*-sivuston alle. *Taitoportissa* jokaisella Taito-tv:n ohjelmalla on omat sivunsa. Ohjelmat jakautuvat *Taitoportissa*, kuten televisiossa, jaksoihin ja jokaiselle jaksolle löytyy omat *Videoteekki*, *Virikepaja* ja *Hyötylinkit* (kuva 6). *Videoteekissä* on videoklippejä tv-ohjelmasta ja tekstiversiot klipeistä. *Virikepajassa* on erilaisia pohdittavia kysymyksiä ja *hyötylinkkeihin* on koottu asiaa sivuavia linkkejä esimerkiksi tutkimus- ja koulutuslaitosten sivuille. Myös palautetta pyydetään joka jaksosta otsikolla *Palautteen paikka*.

Taitoportin sivuista eli *Taitokorteista* vastaa monimediatoimittaja Tuija Heikura. Hän vastaa sivujen sisällöstä, tekstistä ja kuvista. *Taitokorttien* konseptin on kehittänyt Anne Vähäpassi. *Taitokorttien* ulkoasu ja käyttöliittymä on tilattu Arkkivolti Design-yritykseltä (Heikura 2003b). Videoklippien teknisen toteutuksen hoitaa freelancer YLE:n ulkopuolella.

Toimitin monimediatoimittaja Tuija Heikuralle käsikirjoituksen joulukuussa. Kirjoitin käsikirjoituksen *Eroon stressistä* -ohjelman www-sivuston mukaisesti: suunnitelin ohjelman esittelytekstit, linkit, videoklipit ja virikkeet jokaiselle jaksolle. Olin yhteydessä Tuija Heikuraan sähköpostitse ja tapasimme tammikuun alussa. Huolimatta siitä, että olin Heikuran mukaan tehnyt käsikirjoituksen “paremmin kuin kukaan toimittaja aikaisemmin”, sivuston julkaisu myöhästyi kaksi päivää.

¹¹Tulee tehtyä ylimääräistäkin... pitäis säästää voimia siihen omaan perustehtävään.”

Kuva 6: Työ ja tunteet -ohjelman ensimmäisen osan pääsivu.

Ohjelman musiikkia ei sivuille tekijänoikeuksien¹² vuoksi voitu laittaa ja siksi jinglet jäivät sivustolta kokonaan pois. Äänimaailma jingleihin olisi pitänyt www-sivuja varten rakentaa kokonaan uudelleen esimerkiksi efektien avulla.

Kuvausvaiheessa käsitykseni oli, että nettisivuilla käytettäisiin lähinnä tv-ohjelmasta irrotettavia kuvia, yksityiskohtia ja kasvokuvia haastateltavista sekä grafiikkaa. Käsitykseni perustui ajatukseen, että sivut on tarkoitettu ensisijaisesti markkinoimaan tv-ohjelmaa, ei omaksi kokonaisuudekseen. Sivuilla käytetyt kuvat Tuija Heikura etsi Yleisradion kuva-arkistosta itsenäisesti, sopimaan valmiisiin pistetekstuurilla rajattuihin kuvapaikkoihin (ks. kuva 6).

2.3. Työ vaatii kaiken- radio-ohjelma

Tein radio-ohjelman *Työ vaatii kaiken* tammikuun puolivälissä 2003. Opiskelijoiden kesätyönhaku oli tammikuussa ajankohtainen aihe. Valitsin teemakseni kesätyön myös nähdäkseni, miten samasta haastattelumateriaalista voi löytää vastaukset eri kysymyksiin. Käytin radio-ohjelmani asiantuntijana Jussi Vähämäkeä, koska hänen näkökulmansa tuntui sopivimmalta teemaani. Lisäksi olin kyllästynyt sekä tunneälyyn että aurinkoiseihin asenteisiin. Sain luvan materiaalin käyttämiseen molemmilta tv-ohjelman tuottajilta ja Vähämäeltä itseltään.

Kuuntelin Jussi Vähämäen puheet uudestaan aikakoodilliselta VHS-nauhalla ja tarkensin litterointiani, kirjoitin speakit ranskalaisin viivojin ja etsin mielestäni sopivat musiikkikappaleet. Radio-ohjelman tekoa varten siirrätin haastattelumateriaalin DVCAM-nauhalla DAT-nauhalle. Siirsin DAT-nauhalla tarvittavat pätkät haastattelusta äänitarkkailija Seppo Rapelin avustuksella Radio Moreenin Dalet-äänenkäsittely-yksikköön. Tämän jälkeen digitoin Daletille musiikit ja omat puheeni ja editoin ohjelman valmiiksi tallentaen sen Radio Moreenin järjestelmään. Ohjelman suunnitteluun kului yksi työpäivä ja toteutukseen toinen työpäivä (radio-ohjelma löytyy tekstinä liitteenä 6). Lopuksi kirjoitin speakin juontajalle. Suunnitteluvaiheessa

”Pitää mun pyytää apua ja se onkin vaikee juttu niin sanotusti vahvalle ihmiselle.”

tein ohjelman kulusta aika-janan (liite 7), jotta musiikkia ja puhetta olisi tasaisesti pitkin ohjelmaa.

Saatuani radio-ohjelman valmiiksi tammikuun puolivälissä saatoinkin keskittyä tutkielmani kirjalliseen osuuteen. Työprosessin aikana olin ehtinyt pohtia käytännön työntekoa, tunteita ja nykyaikaista työtä - oli aika siirtyä miettimään näitä teoreettisesti.

3. Nykyaikainen työ

Työelämän ja politiikan tutkija Jussi Vähämäen mukaan nykyaikaista työtä luonnehtivat jatkuvat muutokset ja paniikintunne. Vähämäen mukaan:

”Nykyaikaisen työntekijän on oltava kiinnostunut kaikesta, välittämättä mistään.” (Vähämäki 2002c)

Menestyäkseen työelämässä työntekijän on suunnattava katseensa jatkuvasti uusiin asioihin ja samalla olla sitoutumatta siihen, mitä on parhaillaan tekemässä. Tätä yleistä levottomuutta pidetään nykyaikaisen työntekijän hyveenä ja levottomuudesta nousee kyky tehdä mitä tahansa. (Vähämäki 2002a, 2002b) Määräaikaisissa ja freelance-työsuhteissa työhön keskittymistä häiritsee lisäksi epätietoisuus seuraavasta työpätkästä tai -keikasta.

Työn muuttuessa on osaamisesta ja itsensäkehittämisestä sekä jatkuvasta opiskelusta tullut työntekijän mahdollisuus pysyä muutosten mukana:

“Nykyinen työelämän kehittämisretoriikka suosii iskusananaan osaamista. Osaamisen sanotaan olevan yhtä hyvin yritysten tuottavuuden ja kilpailukyvyn kuin yksilön elämässä selviytymisen avaintekijä. Osaaminen esitetään usein samanaikaisesti pakkona ja mahdollisuutena.” (Lavikka 2002, 2)

Muuttuvissa tuotannoissa työkalujen käyttö muuttuu ja uudet tilanteet tuovat ongelmia. Osaaminen ei ole vain teknologian hallintaa ja taitamista. Muuttuvissa tilanteissa korostuvat työntekijän sosiaaliset taidot sekä oman aseman ja roolin ymmärtäminen. (Lavikka 2002, 3) Työntekijän tulisi osata pyytää apua ja olla halukas uudelleenkoulutukseen. Vuosia samaa työtä tehneen voi olla vaikeaa lähteä opiskelemaan uutta tai edes myöntää, että vuosikymmenten myötä hioutuneet työtavat ja osaaminen eivät enää riitä.

Antti Kasvion mukaan työn tekemisen välineiden ja ulkoisten puitteiden muuttumisen lisäksi itse työ on muuttunut vähemmän kuin on ennustettu. (Kasvio 1997a, 13)

Vaikka työn tekniset ja organisatoriset muutokset voivat olla nopeitakin, ovat työn kulttuuriset muutokset (esimerkiksi sukupuolen mukainen työnjako) näihin verrattuna huomattavan hitaita. Riitta Lavikan mukaan juuri muutosprosessien eriaikaisuus aiheuttaa ongelmia yrityksissä. Tekniikka ja organisaatiot muuttuvat, eivätkä ihmiset pysy muutosten mukana. Samalla kiireen ja uupumisen kokemukset työelämässä ovat lisääntyneet. (Lavikka 2000, 16)

Vaikka muutospuheissa on Kasvion mukaan liioittelua, näkee hän 1990-luvun siirtävävaiheena jälkiteolliseen, joustavaan yhteiskuntaan, jonka tunnusmerkkejä ovat mm. jatkuva koulutus, epätyypilliset työsuhteet, ammatin vaihtaminen, työuralla etenemisen horisontaalisuus, organisaatiospesifi osaaminen ja jatkuva liikkuvuus työpaikasta toiseen. (Kasvio 1997a, 20-21)

Työn muutosta voidaan tarkastella yleisesti globaalien talouden ja verkostoitumisen näkökulmasta. Maailman markkinatilanne vaikuttaa suomalaiseenkin työelämään ja sitä kautta myös ihmisten perhe- ja ystävyys-suhteisiin, ajankäyttöön ja kokemukseen oman elämän hallinnasta ja identiteetin rakentamisesta.

3.1. Tietoyhteiskuntakehitys ja uusi työetiikka

Suomea pidetään yhtenä maailman johtavista tietoyhteiskuntamaista. Tutkija Pasi Karonen puhuisi mieluummin digitaalisen tekniikan yhteiskunnasta ja vertaa tietoyhteiskunta-käsitettä Platonin näkemykseen tiedosta, joka on hyvin perusteltu, tosi uskomus. Tätä yhteiskuntamme ei Karosen mukaan ole:

“ Mitään “tietoyhteiskuntaa” ei tietenkään ole missään näköpiirissä. Sellainen puhe on vain vuosituhantisesta näkemyksestä poikkeavaa suomalaiskansallista hölmöyttä.” (Karonen 1999, 48)

Vaikka Platonin näkemyksen mukainen tieto ei yhteiskunnassamme olisikaan lisääntynyt, on tietoyhteiskunta-käsite käyttökelpoinen väline pohdittaessa yhteiskunnan muuttumista (Aro 1997, 22). Manuel Castells ja Pekka Himanen ovat kirjoittaneet kir-

jan Suomen tietoyhteiskuntamallista ja vertaavat Suomea USA:han ja Singaporeen (2002). Globaalin talouden tutkija Heikki Patomäki kritisoi Castellsin ja Himasen kirjaa Suomen tietoyhteiskuntamallista, mutta pitää työntekijöiden luovuutta käsittelevää osuutta kirjassa kiinnostavana (Patomäki 2003).

Suomalainen identiteetti perustuu pitkälti selviytymiseen ja protestanttiseen työetiikkaan. Tietoyhteiskunnan ja hyvinvointivaltion kehittyminen ovat osaltaan rakentaneet suomalaista identiteettiä, mutta:

”Vähitellen tämä prosessi kyseenalaistaa henkiinjäämisen työetiikan - protestanttisen etiikan – joka ajoi eteenpäin suurinta osaa kehityksestä, ja tuo esiin rennomman työetiikan, joka paremmin sopii ”henkiinjäämisen jälkeiseen” elämään. Suomalaiset kohtaavat nyt hakkerietiikan.” (Castells & Himanen 2002, 139, suom. ET)

Castells ja Himanen näkevät yhtenä Suomen tietoyhteiskuntakehityksen suurimpana haasteena yhteiskunnan siirtymisen protestanttisesta työetiikasta hakkerietiikkaan¹³. He löytävät kaksi vastakkaista kulttuuria: toisaalla ovat työntekoa velvollisuutena pitävät ja toisaalla uuden teknologian optiomiljonäärit, jotka suhtautuvat työhön intohimoisesti ja luovasti ja nauttivat työn tuomasta varallisuudesta avoimesti. Kolmanneksi ryhmäksi näiden väliin ovat nousemassa hakkerit, jolla on optiomiljonäärien intohimoinen suhde työhön, mutta erilainen suhde rahaan.

”Hakkerit haluavat, termin todellisessa merkityksessä, tehdä asioita, joihin heillä on suuri intohimo ja joissa heidän on mahdollista ilmaista itseään luovasti, eikä tämä ole taloudellista maksimointia vaan heidän ensisijainen motivaationsa.” (Emt., 160-161, suom. ET)

Alunperin hakkerietiikka liittyi tietotekniikkatyön innokkaisiin tekijöihin, mutta pohjimmiltaan hakkeri voi olla minkä tahansa alan osaaja, joka vain suhtautuu työhönsä intohimoisesti ja on valmis käyttämään siihen aikaa. (Himänen 2001, 8)

Hakkerietiikkaa noudattava työntekijä on työlleen omistautunut, mutta hänen tavoitteenaan ei ole raha, vaan uudet innovaatiot ja työn tekeminen mahdollisimman hyvin. Työnantajalle hakkeri on ihanteellinen työntekijä, joka ei valita ylitöistä, vaan nauttii työstään. Nuorissa media-alan opiskelijoissa on paljon hakkereita: elokuvien ja mu-

siikkivideoiden tekeminen on paitsi “sikasiistiä” myös palkitsevaa, vaikka työtä tehdään usein ilman palkkaa ja tuotosten näkyvyys jää vähäiseksi.

Oman jutun tekeminen ja luova työ palkitsevat.

“Yhteiskunnat, jotka pyrkivät tukahduttamaan hakkerien toimintaa, hylkäävät kenties suuren intellektuaalisen pääoman ja aineellisen vaurauden lähteen.”
(Castells & Himanen 2001, 184)

Hakkerietiikan kääntöpuolena voidaan nähdä yritysten mahdollisuus teettää ilmaista työtä. Maailmalla viihdeteollisuus on ollut ilmaisen työvoiman käytössä hyvin aktiivinen (Klein 2001, 226-227). Myös Suomessa, esimerkiksi tuotantoyhtiöissä, kanavilla ja kulttuurituotannossa, festivaalien ja kiertueiden järjestämisessä, on paljon mediakoulujen opiskelijoita harjoittelemassa työntekoa. Joskus tuotannot jopa pyörivät kokonaan näiden palkattomien työntekijöiden varassa. Yksittäisen opiskelijan kannalta harjoittelupaikka voi olla keino saada jalka oven väliin. Ilmaisista harjoittelijoista kuitenkin vain osa saa harjoittelujakson jälkeen edes määräaikaista tai osaaikaista työtä. Vakituksille työntekijöille harjoittelijoiden vaihtuvuus on tietenkin rasite, vaikka usein harjoittelija voi helpottaa työtä väliaikaisesti. Kaikkiin media- ja kulttuurialan koulutuksiin liittyy yksi tai useampia harjoittelujaksoja. Koulutusta näillä aloilla on lisätty koko 90-luvun ajan, joten samoihin harjoittelupaikkoihin on yhä enemmän hakijoita. Harjoittelijoiden suuri määrä vaikuttaa myös koko alan työllisyystilanteeseen:

”...pelkästään ammattikorkeakouluista tulleiden opiskelijoiden pakolliset työharjoittelut, arviolta 860 henkilötyövuotta vuodessa, estävät myös jo valmistuneiden viestinnän ammattilaisten työllistymisen ja vähentävät olennaisesti alan freelancereiden työmahdollisuuksia.” (Journalistiliitto 2003)

Omistautuminen ja intohimoinen suhtautuminen työhön ovat monilla aloilla tarpeen. Luovien ja uusien asioiden tekeminen vaatii paneutumista. Hakkerietiikka yhdistettynä jatkuviin muutoksiin ja levottomuuteen tuovat kuitenkin haasteita työntekijälle. Miten selittää työn tekemisen mielekkyys joka päivä uudestaan, kun markkinatilanteen muuttuessa oma projekti ja intohimo saatetaan osoittaa merkityksettömäksi.

3.2. Joustavuus

Joustavuus työpaikoilla voi tarkoittaa joko numeerista tai toiminnallista joustamista. Pätkätyöläisyys, määräaikaisuus ja osa-aikaisuus liittyvät työvoiman numeerisen joustamiseen, jolloin työvoiman määrää voidaan säädellä suhdanteiden ja työmäärän mukaan. Toiminnallista joustamista taas on työntekijöiden siirtyminen työtehtävästä toiseen, tuotannon tarpeiden mukaan. Toiminnallisen joustavuuden kehittäminen tarkoittaa ammattitaitoisten ydintyöntekijöiden taitojen ja osaamisen parantamista. (Santamäki-Vuori & Sauramo 1990, 1-2) Määräaikaisissa tai freelance-työsuhteissa olevien työntekijöiden osaamisen kehittämiseen harvoin panostetaan työnantajan taholta. Epätyypillisissä työsuhteissa elävien osaamisen parantaminen toiminnalliseksi joustavuudeksi esimerkiksi lisäkoulutuksen avulla jää heidän omalle vastuulleen.

Optimististen tietoyhteiskuntavisioiden mukaan työnteosta tulee uusien teknologioiden myötä vapaata, paikasta ja ajasta riippumatonta. Työn projektimaisuus ja vaihtuvat tiimit edistävät ihmisten osaamista ja kehittymistä. Tietoyhteiskunnan tutkija Antti Kasvio näkee eron optimististen visioiden ja todellisuuden välillä:

“Todellisuudessa kuitenkin työsisältöjen ja työn tekemisen muotojen osalta muutosten toteutuminen vaatii oman aikansa, sillä uusien työvälineiden kehittäminen ei tapahdu hetkessä. Vallitsevat kulttuurit, työn tekemisen institutionaaliset puitteet ja ihmisten asenteet eivät aina myöskään anna mahdollisuuksia uusien informaatio- ja kommunikaatiotekniikoiden tarjoamien mahdollisuuksien täysipainoiseen hyödyntämiseen”. (Kasvio 1997b, 99)

Richard Sennett näkee tilanteen Kasviota ankarammin. Globaalien markkinoiden ja uuden teknologian lisäksi koko ajankäyttö on muuttumassa. Sennettin mukaan aika pirstaloituu samalla, kun jatkuvuus ja pitkäjännitteisyys häviävät.

“Työelämässä näkee yhä harvemmin perinteistä urakehitystä, joka etenee tassisesti yhdeltä organisaatiotasolta toiselle; samoin on entistä harvinaisempaa, että työntekijä pärjää koko työelämänsä samoilla, kerran koulutuksellaan hankkimilla valmiuksilla.” (Sennett 2002, 17-18).

Mitään työtä ei tehdä pitkään, eikä samassa työpaikassa tai edes samalla alalla olla koko elämää. Nykyaikainen työelämä tiivistyy Richard Sennettin mukaan sanontaan “no long term” (emt., 18).

Johanna Häme-Sahinojan tiedotusopin pro gradu -tutkielma käsittelee epätyypillisissä työsuhteissa eli määräaikaissa, osa-aikaissa ja freelance-suhteissa työskentelevien toimittajien kokemuksia. Epätyypillisissä työsuhteissa eläviä yhdistävä tekijä on taloudellinen, henkinen ja institutionaalinen epävarmuus. Taloudellinen epävarmuus hankaloittaa pitkän tähtäimen suunnitelmia. Henkinen epävarmuus näkyy eri elämäntilanteissa olevilla eri tavalla, mutta voi Johanna Häme-Sahinojan mukaan johtaa siihen, että oman elämän suunnittelu tapahtuu kokonaan työn ehdoilla. Kun seuraavasta pätkästä tai keikasta ei ole varmaa tietoa, ei työntekijä helposti lähde lomalle eikä suunnittele suurempia hankintoja tai edes asuinpaikan valintaa. Talouden suhdanteiden lisäksi sähköisen median (television ja radion) toimituspolitiikka, jossa ohjelmien jatkamispäätökset tehdään korkeintaan vuodeksi kerrallaan, aiheuttaa institutionaalista epävarmuutta. Oman ohjelman lopettamisen uhkaa voi Häme-Sahinojan mukaan yrittää hallita:

“...pitämällä mielessä vaihtoehtoiset ohjelmat työllistäjänä ja huolehtimalla osaamisensa laaja-alaisuudesta.” (Häme-Sahinoja 2002, 42-46)

Työaika on lähes koko 1900-luvun ajan pyritty lyhentämään ja normalisoimaan. Uusi työaikajärjestys on muodostunut vasta viime vuosituhannen lopulla:

“Uuden työaikaregiimin piirteitä ovat kollektiivisen säätelyn periksiantaminen, työaikojen erilaistuminen ja eriytyminen sekä työn ja oman ajan rajojen haurastuminen.” (Julkunen & Nätti 2000, 199)

Joustaminen ja mukautuminen työpaikalla otetaan samalla tavalla itsestäänselvinä toimintapoina kuin kuri, säännöllisyys ja monotonisuus teollisen työaikaregiimin aikana. Työajan pituus ei ole enää vain teollisuustyöläisten kysymys:

“Uusi piirre on, että nimenomaan työmarkkinoiden hyväosaiset - asiantuntijat, johtoasemissa olevat, siis ne, joiden työ on autonomista ja hyvin palkattua, työn tuottavuus korkea ja jotka tekevät henkilökohtaista uraa - tekevät pitkää työaika.” (Emt., 199)

Vaikka työ on vapaampaa, se nousee helposti elämän suurimmaksi sisällöksi. Työhön

käytetään entistä enemmän aikaa ja energiaa (Lavikka 2002, 2). Tietotyö¹⁴ sinänsä luo uudenlaista ajantajua:

“Työ on tavallisesti henkilökohtaista; kun lopetan, kukaan ei jatka nimenomaisesti sitä työtä. Se on myös rajatonta, sen voi aina tehdä paremmin, enemmän ja pitempään. Se ei pysy työpaikalla. Se seuraa päässä, tekstinä tai datana kotiin...” (Julkunen & Nätti 2000, 202)

Tietotyö mahdollistaa etätyön teon, jolloin työtä voidaan tehdä missä ja milloin vain. Tämä mahdollistaa työntekijälle uudenlaisen vapauden. Sennett näkee joustavuuden työelämässä uutena kontrollirakenteena, joka sitoo ihmisen entistä tiukemmin työintituutioon (Sennett 2002, 59). Jos työntekijä on tavoitettavissa vuorokauden ympäri, viikon jokaisena päivänä (24/7), työ ja vapaa-aika sekoittuvat toisiinsa ja työntekijä on sidoksissa työhönsä myös vapaalla.

3.3. Kommunikointi ja persoona osana työtä

Jussi Vähämäki näkee työn muutoksessa kaksi pääsuuntaa: kommunikaation lisääntymisen ja persoonan tulon osaksi työntekoa. Ruumiilliset suoritukset ovat vähentyneet ja kommunikaatiosta on tullut tärkeä osa työntekoa eli työ on yhä enemmän puhetta. Samalla työ on yhä itsenäisempää, jolloin työntekijän persoona, sosiaaliset taidot ja henkilökohtaiset ominaisuudet ovat tärkeä väline työnteossa.

“Yhdessä nämä kaksi pääsuuntaa - tuotannon kommunikaatiivisuus ja työn itsenäisyys - muokkaavat työstä yhä enemmän työntekijän itseilmaisua, hänen persoonallisuutensa ja hänen minuutensa luomista ja välittämistä toisille.” (Vähämäki 2002b, 1)

Teollisuustyön tietoisumista tutkinut Riitta Lavikka näkee muutoksessa mahdollisuuden. Vaikka laaja-alaisuutta ja monitaitoisuutta arvostetaan, voi uudenlainen erikoistuminen hänen mukaansa vielä palata työntekoon. Erotuksena kapea-alaisesta ja jyrkästä työnjaosta, uudentyyppinen erikoistuminen tarkoittaisi ennenkaikkea ryhmätyötä ja vuorovaikutusta eri ammattiryhmien välillä. (Lavikka 2000, 5)

“Työn tietoisuminen ei rajaudu vain joihinkin ammattiryhmiin, vaan se koskettaa muodossa tai toisessa lähes kaikkia töitä. Tietotyö (knowledge work) on jälkifordistisen ´informaatiotalouden´ ilmiö, johon liittyvät yhtä hyvin tietojärjestelmien hyväksikäyttö samoin kuin työntekijöiden monitaitoisuminen. Kun hierarkiat madaltuvat alemmissä tehtävissä työskentelevät joutuvat ottamaan suuremman vastuun tuloksesta ja päätöksenteosta sekä toimimaan - usein työryhmissä - entistä itseohjautuvammin ” (emt., 2)

Tietotekniikan lisääntymisen työpaikoilla on usein pelätty johtavan vuorovaikutuksen vähenemiseen. Osa kommunikaatiosta hoidetaan toki sähköpostitse, mutta Lavikan mukaan työn tietoisuminen myötä vuorovaikutus ja ryhmätyö työpaikoilla lisääntyvät.

Jari Aro muistuttaa Manuel Castellsin sanoin, ettei puhuttaessa tietoyhteiskunnasta ole otettu tarpeeksi huomioon sitä, miten informaatioteknologiat muuttavat sekä töiden että ammattien välisiä suhteita (Aro 1997, 27). Call-centerit eli puhelinpalveluyksiköt ovat yksi informaatioteknologioiden mahdollistama työ. Yrityksen call-center, missä asiakkaita neuvotaan puhelimitse esimerkiksi tietokoneohjelman käytössä, saattaa sijaita kokonaan eri maassa tai jopa eri mantereella (Harakka & Väliähdet 2002).

Call-center -työ on esimerkki emotionaalisesta työstä, missä tunteet, persoonalliset ominaisuudet ja sosiaaliset taidot ovat työnteon tärkeimmät välineet. Emotionaaliselle työlle ominaista ovat vuorovaikutus, tunnetilojen herättäminen ja tunteiden kontrollointi työnantajan puolelta:

”Ensinnäkin vaaditaan asiakkaiden kohtaamista kasvotusten tai henkilökohtaisen keskustelun kautta, toiseksi työntekijän täytyy pystyä herättämään kohtaamassaan henkilössä tietty tunnetila, kuten kiitollisuutta tai pelkoa. Kolmanneksi työnantaja pystyy koulutuksen ja valvonnan keinoin tiettyyn rajaan asti kontrolloimaan työntekijöiden omia tunnetiloja.” (Hochschild 1983, 147, suom. ET)

Emotionaalinen työ liittyy erityisesti palvelualoihin. Call-centereitä tutkinut Päivi Korvajärvi toteaa:

“Ei ole olemassa palvelua ilman ihmistä, joka työnsä sisältämissä kanssakäymisessä ei jollakin tavalla säätelisi sosiaalisia suhteita ihmisten välillä. Tämä vaatii tekijältään aina henkilökohtaista sitoutumista vuorovaikutusprosesseihin.” (1999, 349-350)

Kun kommunikaatio ja persoona ovat yhä enemmän osa työntekoa ja työpaikat yhä useammin palvelualalla, tekevät yhä useammat myös emotionaalista työtä sitoutuen henkilökohtaisesti työhönsä ja sen osana oleviin vuorovaikutustilanteisiin.

Sekä tunneälyasiantuntija Saarinen (2002) että Sennett ja Vähämäki kirjoittavat ihmisen riittämättömyyden tunteesta (Sennett 2002, 127). Saarinen kehottaa antamaan itselleen anteeksi: “riittävän hyvä on riittävän hyvä”. Vähämäki muistuttaa, että nykyään epäonnistuminen työssä koetaan persoonan epäonnistumiseksi, vaikka syy on usein rakenteellinen: koko ala saattaa kadota alta tai markkinoiden suhdanteet muuttuvat (Vähämäki 2002c).

Työ ja työn tekeminen liittyvät siis erityisesti nykyaikana persoonaan ja siten ihmisen identiteettiin. Stuart Hall erottaa kolme erilaista käsitystä identiteetistä: valistuksen ajan yhtenäisen ja pysyvän identiteetin, sosiologisen identiteetin, joka muodostuu minän ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa sekä postmodernin¹⁵ identiteetin:

“Subjektista, jolla aiemmin koettiin olevan yhtenäinen ja vakaa identiteetti, on tulossa pirstoutunut. Se ei koostu yhdestä, vaan monista identiteeteistä, jotka ovat joskus ristiriidassa keskenään tai jopa yhteensopimattomia toisiinsa nähden.” (Hall 1999, 21-22)

Postmodernin ihmisen psyyke on jatkuvassa tulemisen tilassa, eikä ihmisen minuus tule koskaan valmiiksi (Sennett 2002, 127). Postmodernin ihmisen identiteetti ja nykyaikainen työ ovat kokeneet samansuuntaisia muutoksia. Nykyaikaisessa yhteiskunnassamme ainoa pysyvä asia on muutos ja:

“...epävakaisuuden tilaa pidetään normaalina.” (Sennett 2002, 28)

Muutoksissa ajelehtivan työntekijän on vaikea nähdä omaa paikkaansa uudistuvissa organisaatioissa. Tietoyhteiskunnassa työn luokittaminen on epämääräistä ja ihminen

liikkuu työelämässä sivuttaisesti, vaikka uskoo kulkevansa ylöspäin (Sennett 2002, 89). Työuralla ei välttämättä enää edetä ylöspäin haastavampiin tehtäviin, vaan viereiseen tehtävään: jalkahoitaja ryhtyy hoitamaan käsiä, eikä johtamaan toisia jalkahoitajia.

Edellä kuvatusta voidaan tiivistäen sanoa, että nykyaikaisen työn piirteitä ovat mm:

1. levottomuus ja muutokset
2. työn henkilökohtaistuminen
3. joustavuus työajan ja -paikan suhteen, sekä määrällisesti ja toiminnallisesti
4. työn vuorovaikutteisuus
5. työn muuttuminen puheeksi ja näkyvän työn väheneminen
6. talouden suhdanteiden nopeat vaikutukset

Palaan nykyaikaisen työn piirteisiin luvussa 6. Yleisen työelämän muutoksen jälkeen tarkastelen seuraavassa television ja televisio-osaamisen muutosta, miten näköradiosta on kehittynyt sisällön tarjoaja.

4. Televisio ja osaaminen

Tv-tutkija John Ellisin mukaan television historia voidaan jakaa kolmeen aikakauteen. Niukkuuden (scarcity), saatavuuden (availability) ja runsauden (plenty) aikakausiin. Niukkuuden aikana massayleisölle tarjottiin standardoitua ohjelmaa. Niukkuuden aika vaihtui saatavuuden aikakaudeksi 80-luvulle tultaessa. Saatavuuden aikakaudella vallinnan mahdollisuudet ovat kasvaneet. (Ellis 2000, 1-3)

”Televisio on siirtynyt saatavuuden aikakauteen, missä ennalta ohjelmoituja palveluja on tarjolla joka hetki niin yöllä kuin päivällä.” (Emt., 61 suom. ET)

Saatavuuden aikana yksittäisten televisio-ohjelmien sijaan keskeiseksi on noussut kanava ja sitä kautta kaaviojohtaminen. Yksittäisten ohjelmien on mukauduttava ohjelmakaaviossa oleviin ohjelmapaikkoihin. (Emt., 134) Kaaviojohtamisen perusajatus on, että tv-viikko jaetaan puolen tunnin ohjelmapaikkoihin, joiden sisältö määritellään tarkasti. Määrittelyn jälkeen valmiille ohjelmapaikoille tehdään ohjelmaa.

”Ohjelmakaaviointi luo kysynnän ohjelmille. Ohjelmakaaviosta selviää jokaisen ohjelma-ajan kohderyhmän koko ja siten myös tietty väestöllinen profiili.” (Emt., 142 suom. ET)

Television kolmanteen, runsauden (plenty), aikakauteen siirtyminen on vasta alkamassa. Siirtyminen niukkuudesta saatavuuden aikaan on ollut television historiallisessa kehityksessä luonnollista, mutta John Ellis näkee siirtymävaiheen runsauden aikakauteen alan itsensä luomana.

”Runsauden aikaa ennakoidaan, vaikka suurin osa kansoista ja yksilöistä yrittää vasta selviytyä siirtymästä saatavuuden aikaan.” (Emt., 39 suom. ET)

Runsauden ajalla televisiossa puhutaan ohjelmien sijaan sisällöistä ja katsellaan tulevaisuuden teknologioihin:

”Siitä [runsauden ajasta] ennakoidaan aikaa, jolloin televisio-ohjelmia (tai ’sisältöä’ tai ’tuotteita’, kuten niitä tullaan kutsumaan) on tarjolla usean eri teknologian keinoin.” (Ellis 2000, 39 hakasulut ja suom. ET)

Myös Suomessa ollaan siirrytty sisältöajatteluun. Opetusministeriön koordinoima sisältötuotantotyöryhmä on laatinut vuoteen 2007 ulottuvan sisältötuotannon strategian, jonka tavoitteita ovat mm.

”Suomi on johtava digiosaamisen maa, jossa käyttäjäkoulutus on huippuluokkaa (...) Suomi nousee sisältöalan johtavaksi pohjoismaaksi. Medioiden ja uusien medioiden kotimainen sisältötuotanto on runsasta sekä sisällöllisesti ja teknologisesti korkeatasoista.” (Dromberg et.al 2002, 4-7)

Sisältötuotantotyöryhmä jakaa strategian liiketoimintaedellytyksiin, yleisiin telemaattisiin puitteisiin ja sisältöosaamiseen. Sisältöalan osaamiseen pyritään korkeakoulujen yhteishankkeilla (esimerkiksi Taideteollisen korkeakoulun ja Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen yhteinen Elektronisen kuvajournalismin maisteriohjelma EKJ), monialaisilla koulutusohjelmilla ja kouluttajien sisältöalan osaamisen turvaamisella. (emt., 8) Digitaalisen viestinnän ongelmana ei niinkään ole henkilöstön puute kuin laadullinen osaamisvaje. Ratkaisuna osaamisvajeeseen sisältötuotantotyöryhmä esittää:

”...koulutuksessa tulee ottaa huomioon uusien osaamisyhdistelmien ja monialaosaamisen tarve.” (Emt., 14)

1990-luvulla viestinnästä tuli koulutuksen muotiala. Kun vuonna 1997 viestinnän alan aloituspaikkoja oli korkeakouluissa ja ammattikorkeakouluissa 787, vuonna 2001 paikkoja oli lisätty lähes puolella 1136:een. Elokuva-alan työntekijäyhdistyksen mukaan vuonna 2002 eritasoisissa Suomen media-alan oppilaitoksissa *aloitti* opiskelun yhteensä 1700 ihmistä. (Talli 2002, Rantanen et al. 2002)

Luvuissa eivät ole mukana esimerkiksi kansanopistojen viestinnän ja av-median linjat.

Korkeakoulujen arviointineuvoston tekemän tutkimuksen mukaan korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen viestinnän koulutuksesta on paljon parantamisen varaa. Yhteistyötä sisäisesti ja toisten koulujen kanssa tulisi kehittää ja opetuksen tasoon, opettajien pätevyyteen ja pedagogisiin valmiuksiin kiinnittää huomiota. Lisäksi pitäisi lisätä opiskelijoiden mahdollisuutta osallistua opiskelun suunnitteluun ja saada palautetta töistään. Tutkimuksessa puututaan myös pieneltä tuntuviin asioihin, jotka kuitenkin vaikuttavat osa-aikatyötä tekevän opiskelijan elämään:

“Kurssien sisällöstä ja niihin liittyvistä aikatauluista pitäisi olla helposti saatavilla yksityiskohtaista tietoa ennen kunkin kurssin alkamista.” (Emt., 122 suom. ET)

Korkeakoulujen arviointineuvoston tekemä tutkimus tukee omaa näkemystäni, joka perustuu kokemuksiini kolmesta eri viestinnän alan koulutuksesta¹⁶. Kouluja ja koulutusohjelmia perustetaan ilman kunnollisia opetussuunnitelmia ja välineitä tai päteviä opettajia. Mielestäni koulutuksen epätasaisuutta ei voida selittää sillä, että media-alan koulutus on vielä alkuvaiheessa. Nuorille ei tulisi antaa väärää käsitystä osaamisestaan tai tulevaisuudestaan. Myös korkeakoulujen arviointineuvoston raportti herättää kysymyksen, antavatko koulut suurista lupauksistaan huolimatta valmiuksia sisällöntuotantoon vai opetetaanko kouluissa pelkkää hiirenklikkailua (Luukka 2002).

Koulutuksen sisällön lisäksi myös sisältötuotannon sisältö on usein jäänyt hämäräksi. Sisältönä on viime vuosina kaupattu mm. soittoaaniä ja iskurepliikkejä kännykän välityksellä (Koistinen 2001). Sisältötuotantotyöryhmäkään ei tee selkeää eroa sisällön ja palvelun välille (Dromberg et.al 2002, 16). Työryhmän esittämä strategia on visioiva ja sen tarkoituksena on lienee osoittaa, että Suomessa sisältö on ykkönen.

Sisältötuotantoon on Suomessa siirrytty 1990-luvun viestintäpoliittisten muutosten kautta. Uusi laki yleisradiotoiminnasta ja toimilupakäytännön uudistaminen johtivat julkisen palvelun ja kaupallisten kanavien uudenlaiseen kilpailuasetelmaan. Aikaisemmin kaupallinen televisio (MTV Oy) toimi Yleisradion toimiluvan alaisuudessa. Nyt julkisen palvelun tehtävänä on tarjota vastapainoa kaupalliselle tarjonnalle monipuolisuudella ja moniarvoisuudella. (Aslama et al. 2001, 78)

Yleisradiossa alkoi vuonna 1993 suuri kanavauudistus. Yleisradio siirtyi tulosvastuullisuuteen vuonna 1996. Tilausjärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1998, jolloin toimitukset ja tekniikka erotettiin omiksi yksiköikseen (Hujanen 2003, 6). Tilausperusteinen tuotantokulttuuri, joka perustui kaaviojohtamiseen, ennusti uuden ajan alkua.

“Pelkkä ajatus tilausjärjestelmästä symbolisoi uudenlaista yrityskulttuuria, jossa ohjelmistojohtajat (programmers) ja kaaviosuunnittelijat (schedulers) toimivat ostajina, tuottajat myyjinä, ja katsojat sisäisillä markkinoilla toimivi-

en tahojen loppuasiakkaina.” (Hujanen 2003, 4 suom ET)

Suomen siirtyminen digitaalisiin televisiolähetysiin alkoi syksyllä 2001. Digitalisoituminen vauhdittaa myös julkisen palvelun yleisradiotoiminnan muutosta tuotantopainotteisesta kulttuuri-instituutiosta ohjelmistojen rakentamista ja tarjontaa korostavaksi kulttuuri-teollisuudeksi. (Hujanen 2003, 1)

Digitalisoitumisen myötä YLE:ssä ollaan siirtymässä 90-luvun kaaviojohtamisesta edelleen sisältöjohtamiseen (emt., 5 Table 1):

”Sisältö itsessään ymmärretään konsernin yhteiseksi voimavaraksi, jota muokataan ja versioidaan eri käyttäjä- ja yleisösegmenteille, sekä lähetetään, kierätetään ja toistetaan monissa rinnakkaisissa verkoissa.” (Hujanen 2003, 1 suom. ET)

Sisältöajattelun keskeiset elementit ovat kanavaprofilointi ja tuotannon organisointi osaamiskeskuksiin. Kanavaprofilointi tarkoittaa, että jokaiselle YLE:n kanavalle on määritelty painotusalueet esimerkiksi digitaalinen YLE Teema on kulttuurin, opetuksen ja tieteen kanava, YLE TV2:lle keskittyvät lastenohjelmat, viihde, urheilu ja viikottaiset ajankohtaisohjelmat. (Emt., 4-5; YLE 2003a)

Kanavaprofiloinnin ohessa tuotannon organisointi osaamiskeskuksiin (esimerkiksi Asia- ja ajankohtaisohjelmien osaamiskeskus) alkoi YLE:ssä vuonna 2000. Aikaisemmin ohjelmia tehtiin kanavan alaisissa toimituksissa, nyt kanavat voivat periaatteessa tilata ohjelmaa mistä tahansa osaamiskeskuksista. Kanavat toimivat sekä toimeksiantajina että jakelijoina ja osaamiskeskuksella ohjelmien tuotantoyksikköinä. (Hujanen 2003, 15)

Uudet osaamiskeskuksat perustuvat vanhoille toimituksille.

“... vaikuttaa silta, että YLE:n uudistajat ovat päättäneet suosia *toimituksellisten perinteiden jatkamista* täydellisen tiimeihin perustuvaan tuotantorakenteeseen siirtymisen sijaan.” (Hujanen 2003, 17 suom. ET)

Itsenäisten tuotantoyhtiöiden aika Suomessa alkoi vuonna 1987, kun Kolmos-tv aloitti toimintansa YLE:stä erillisenä kaupallisena kanavana. Ulkomaisten sarjojen lisäksi Kolmos-tv:llä oli myös kotimaista ohjelmaa, jota tuotettiin itsenäisissä tuotantoyhti-

öissä. Tilausjärjestelmän käyttöönotto YLE:ssä vuonna 1996 lisäsi itsenäisten tuotantoyhtiöiden määrää YLE:n ulkoistaessa toimintaansa. Neljännen valtakunnallisen kanavan Nelosen aloitettua toimintansa vuonna 1997, itsenäisten tuotantoyhtiöiden mahdollisuudet kasvoivat entisestään. Nelonen tuottaa itse vain uutisensa, joten sen kaikki muu kotimainen ohjelmisto tulee alihankintana. (Hujanen 2002, 18)

Alm ja Lowe näkevät itsenäiset tuottajat, ulkopuoliset ammattilaiset ja ulkopuolisen tekniikan erillisinä elementteinä suhteessa YLE:n päätöksenteko-organisaatioon (Alm & Lowe 2003, figure 3). Mielestäni itsenäisiä tuotantoyhtiöitä voitaisiin ajatella myös omina osaamiskeskuksinaan. Useimmat tuotantoyhtiöistä ovat erikoistuneet tiettyyn alueeseen (esimerkiksi Broadcaster -yhtiö on erikoistunut kilpailuihin ja viihteeseen mutta ei ajankohtaisohjelmiin, dokumentteihin tai fiktion) ja niillä on sekä tekniikan että tuotannon työntekijöitä ja kalustoa.

Ulkoistaminen (outsourcing) tekee ulkoistajasta riippuvaisen joko suorituskyvyn (capacity dependency) tai asiantuntemuksen (knowledge dependency) suhteen, tai molempien. Suorituskyvyn ulkoistamista tv-tuotannossa on kaluston tai tekniikan henkilön palkkaaminen ulkopuolelta. Asiantuntemuksen ulkoistaminen tarkoittaa sellaisten erikoistaitojen ostamista ulkopuolelta, joita yhtiössä ei ole. Almin ja Lowen mukaan myös ohjelmakonseptin ostaminen on vain puuttuvaa suorituskykyä. (emt., 8)

Mielestäni syy ohjelmakonseptin ostamiseen ulkopuolelta on, ettei niiden suunnitteluun ole tarvittavaa asiantuntemusta tai se on ns. hiljaista tietoa.

Tuotannon ulkoistamisen uskotaan YLE:ssä lisääntyvän. Nykyään kotimaisesta tuotannosta viidesosasta tuotetaan itsenäisissä tuotantoyhtiöissä, tulevaisuudessa jopa neljännes. (Hujanen 2003, 19-20)

Alm ja Lowe kysyvät, onko YLE ulkoistamassa ydinsaamistaan. Ydinsaaminen tarkoittaa kykyä saattaa ydinarvot käytäntöön. (Alm & Lowe 2003, 12) YLE:n ydinarvoja ovat suomalaisuus, luotettavuus, riippumattomuus, monipuolisuus ja korkea laatu. Arvoihin liitetään myös YLE:n julkisen palvelu tehtävä, joka on laissa säädetty. (YLE 2003b) YLE:n ydinsaamista eli ydinarvojen käytännön toteutusta ei Almin ja Lowen mukaan tulisi ulkoistaa, sillä:

“... ydinosaamista ei voi vuokrata – osaaminen on ydinosaamista vain, jos yritys omistaa sen eivätkä kilpailijat voi nopeasti tai halvalla saavuttaa samoja konseptuaalisia ja tuotannollisia arvoja.” (Alm & Lowe 2003, 13 suom. ET)

Alm ja Lowe näkevät säästämisen tärkeänä, mutta pitävät YLE:n tuotannon ulkoistamista jopa vaarana suomalaiselle kulttuurielämälle:

“Rahan säästäminen on nykyisin tärkeää monestakin syystä (esimerkiksi oikeellisuus, tuotettavuus, tehokkuus, laatu), mutta Suomen yhteiskunta- ja kulttuurielämälle on paljon tärkeämpää olla voimakkaasti tukemassa julkista palvelumallia ja palvelukykyä. Sen vuoksi kyky “oman tuotannon” tekemiseen on välttämätöntä eikä vain toissijaista; se on edellytys julkisen palvelun mallin jatkuvalla toteuttamiselle ja kehittämiselle.” (emt., 13 suom. ET)

Mielestäni tuotantojen tekeminen YLE:n ulkopuolella ei vaaranna suomalaista yhteiskuntaelämää. Yhtiöllä säilyy edelleen valta tilata ja päättää, millaista ohjelmaa sen kanavilla esitetään. Uskon, että lisäämällä yhteistyötä kanavien ja tuotanto-yksiköiden (eli YLE:n omat osaamiskeskukset ja itsenäiset tv-tuotantoyhtiöt) välillä ja ostaja-tekijä-asetelman hierarkian madaltaminen käytännön yhteistyön tasolle vähentäisivät pelkoa ohjelmiston laadun heikkenemisestä.

Televisio-ohjelmia tehdään ryhmätyönä. Tuotantoryhmään kootaan useiden alueiden osaajia kutakin ohjelmaprojektia varten. Työprosessi voidaan jakaa suunnittelu-, toteutus-, jälkityö- ja lähetysvaiheisiin. Toiminnallisin osuus eli toteusvaihe (kuvaukset) on usein tuotannon lyhyin vaihe. Tuotannon digitalisoituminen on muuttanut ja muuttaa edelleen perinteisiä tuotantoprosesseja ja siten myös työnkuvia. (Teinilä- Smíd 2000, 27-29)

Sisältöstrategian myötä Yleisradiossa korostetaan osaamisen lajityypillisiä taitoja (generic skills) eli tietynlaiseen ohjelmaan keskittymistä, esimerkiksi ajankohtaisohjelmiin, viihteeseen tai lastenohjelmiin.

“Vaikuttaa siltä, että lajityypillistä osaamista pidetään erityisen tärkeänä YLE:n uuden sisältötuotantoon suuntaamisen puitteissa. Lajityyppien logiikka hallitsee digitaalisen strategian kahta pääpiirrettä, kanavaprofiloitumista ja osaamiskeskusten perustamista.” (Hujanen 2003, 22 suom. ET)

”Kyllä mua hirvittää tulevaisuus, eihän ihminen oo kone.”

Itsenäisten tuotantoyhtiöiden vahvuutena voidaan pitää organisaatiokulttuurin tuoreutta. Moniosaamisen perinteet ovat Yleisradiossa ja itsenäisissä tuotantoyhtiöissä hyvin erilaiset. Kuten pienyrityksissä yleensä, asioita tehdään tuotantoyhtiöissä vähemmän hierarkisesti ja niihin hakeutuu moniosaavia tai ainakin monihaluisia työntekijöitä. Toisaalta työntekijöiden vaihtuvuus itsenäisissä tuotantoyhtiöissä on suuri ja toiminta lyhytjänteistä, joten ohjelmien kehittelytyöhön ei usein ole resursseja.

Itsenäiset tuotantoyhtiöt ovat YLE:n osaamiskeskusten tavoin usein keskittyneet tietynlaisiin ohjelmiin, esimerkiksi viihteeseen (Sähkö 2003, Solar Films 2003). Jotkut tuotantoyhtiöt tuottavat tv-ohjelmia viihteellisistä keskusteluohjelmista ja fiktiivisistä asia- ja dokumenttiohjelmiin (Production House 2003, Filmitoiminta 2003). Työntekijät tuotantoyhtiössä yleensä keskittyvät tietyn lajityypin ohjelmiin.

Mediatyöntekijöiden sosiaaliset taustat ja näkemykset vaikuttavat myös median sisältöön. Media-alan kulttuuria hallitsee kaksi piirrettä. Ensinnäkin keskiluokkaisista ammateistaan huolimatta media-alan työntekijät eivät yleisesti ole niin ammatillistuneita (professionalised) tai hyvinpalkattuja kuin vastaavan tason ammattilaisilla muilla aloilla työskentelevät (esimerkiksi oikeus, liiketalous). Toimittajan tai tuottajan tehtäviin ei välttämättä vaadita aikaisempaa kokemusta, koulutusta tai näyttöä. Toiseksi alalla vallitsee journalistien määrällinen valta-asema, mikä vaikuttaa siihen miten organisaatioita johdetaan ja rakennetaan. (Küng-Shankleman 2000, 59) Uralla johtajaksi edennyt journalisti ei välttämättä ole hyvä henkilö- tai talousjohtajana.

Yksittäisellä tasolla journalistin rooli koostuu yksilönä, mediaorganisaation ja ammatin sekä yhteiskunnan osana olemisesta (emt., 60). Mediaorganisaation muutokset kuten toimituksien muuttuminen osaamiskeskuksiksi ja kanava-ajattelun katoaminen ja samalla oman ammatin yhdistyminen toiseen ovat haaste yksittäiselle työntekijälle ja siten johdolle:

”Mikäli julkisten yleisradioyhtiöiden sosiaalisen yhtenäisyyden tulee perustua lajityypilliseen osaamiseen ja –suuntautumiseen, on kyseenalaista pystyykö tämä suuntaus kehittymään tarpeeksi vahvaksi korvatakseen aiemman kanava- ja mediapainotteisen yhtenäisyyden.” (Hujanen 2003, 22 suom. ET)

Yleisradion työntekijät eivät yksimielisesti ole kannattaneet yhtiön muutoksia. Kana-va-profilointi sai työntekijät nousemaan vastarintaan keväällä 2000 (Hujanen 2003, 15). Yt-neuvottelujen alkamista vastustettiin helmikuussa 2001 työnseisauksella (Järventie 2001).

Yleisradiotelevisiolla¹⁷ on haasteita paitsi sisäisen kulttuuriin, myös katsojien näkökulmasta. Television runsauden ajalla on kääntöpuolensa:

“Valinnan tekeminen edellyttää tietoisuutta vaihtoehtoisista, valitsematta jätettävistä mahdollisuuksista. Niinpä huolestuneisuudesta seuraa “ajan puutteeseen nääntyminen”, tunne siitä että on liian paljon tekemistä ja liian vähän aikaa jonka puitteissa tehdä se.” (Ellis 2000, 170 suom. ET)

John Ellis muistuttaa, että myös valintojen tekeminen vie aikaa ja se voidaan nähdä pikemminkin pakkona kuin vapautena. Yleisradiotelevision on mahdollista vastata tähän ahdistuksen tunteeseen. Linearisesti ja suunnitelmallisesti etenevälle ohjelmalle ja siten yleisradiotoiminnalle on Elliksen mukaan tulevaisuudessakin tilaa. Julkisen palvelun yleisradiotelevision tehtävä tulevaisuudessa on toimia vartijan roolissa. Sen tehtävänä on turvata television kautta tapahtuva kollektiivinen asioiden läpikäyminen (working through), minkä avulla ihmiset järkeistävät ’maailmanmenoa’. (Ellis 2000, 177)

Seuraavassa tarkastelen sisältötuotantoon ja sitä kautta mediatyöhön ja moniosaamiseen vaikuttavaa mediakonvergenssia.

”Nykyisin on semmosta turvattomuuden tunnetta kun muutoksia tulee niin paljon muualtakin”

5. Mediakonvergenssi

”Konvergenssi” tarkoittaa lähenemistä ja yhteen suuntautumista. Juha Herkmanin mukaan mediakonvergenssi-käsitteellä kuvataan yleisesti viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana tapahtuneita ja edelleen kesken olevia muutoksia mediakentällä. (Herkman 2003, 151) Käsitteen ymmärtämiseksi on hyvä nähdä, mitä meillä oli ennen konvergenssia:

”...ennen konvergenssia jokaisella sektorilla oli perinteisesti lähetetty omanlaistaan viestintää (ohjelmat, puhelinkeskustelut, tiedostot) tietyn kanavan tai lähetysjärjestelmän välityksellä, vastaanotettavaksi erikoistuneisiin päätelaitteisiin (TV, puhelin tai tietokone).” (Küng-Shankleman 2000, 38 suom ET)

Digitalisoitumisen ja nopeiden verkkoyhteyksien ansiosta erottelu sisältö, kommunikaatio ja tietojenkäsittely (computing) on katoamassa, eivätkä perinteiset jaot enää päde. Ennen konvergenssia työnjako media-, telekommunikaatio- ja informaatioteknologiayhtiöiden välillä oli selvä. Mediyhtiöt tekivät sisällön (ohjelmat) ja paketoivat sen (kanaviksi), jakelu (ohjelmien lähettäminen) tapahtui yhdessä telekommunikaatioyhtiön kanssa, mitkä puolestaan yhdessä informaatioteknologiayhtiöiden kanssa huolehtivat käyttäjäkanavista (verkot, kaapelit) ja laitteista (televisio, puhelin, tietokone). (Emt., 38-39)

Hajotetussa mediaprosessissa yhtenäinen ketju sisältötuotannosta koteihin on jakaantunut erillisiksi toiminta-alueiksi, joilla kaikilla on myös uusia toimijoita. Konvergoituvan median sisältöä ovat elokuvien ja tv-ohjelmistojen lisäksi peliohjelmistot ja musiikkitalenteet, kuluttajakanavana (user conduit) voi olla esim. puhelinkaapeli tai digiboxi. Käyttäjä voi vastaanottaa sisältöä television tai tietokoneen kautta. (Emt., 42)

Yhteiskuntamme medioituminen voidaan nähdä kaksisuuntaisena: välineistymisenä ja välittyneistymisenä (Nieminen 1999a, 22-23). Erilainen mediateknologia (kuvan ja äänen soitto- ja tallennuslaitteet, kännykät, tietokoneet jne) on lisääntynyt huomattavasti ja samalla arkielämän kokemukset ovat muuttuneet yhä enemmän mediavälitteiksi eli asioita koetaan yhä enemmän median välityksellä (ulkomainokset, televisio,

tietokone jne.) (Herkman 2001, 18-19).

Mediakonvergenssi on ajatukseltaan käänteinen ilmiö mediateknologian lisääntymiselle. Medioiden kovergoituessa toisiinsa sanomien vastaanottoon ja lähettämiseen tarvittaisiin vain yksi laite. Yhteiskuntamme medioituminen välineistymisenä hiipuisi, kun erilaista mediateknologiaa ei tarvittaisi niin paljon, vaan yksi päätelaite riittäisi. Tilanne kodeissa ei ainakaan tällä hetkellä näytä siltä, että erilaiset laitteet olisivat vähenemässä. Hannu Nieminen uskoo käyvän päinvastoin:

”Pikemminkin kuin laitteiden samankaltaistuminen, arkista ympäristöämme leimaa median divergenssi, palvelujen ja käyttöliittymien (laitteiden) erilaisuus.” (Nieminen 1999b, 17)

Nieminen uskoo, että televisio ja kotitietokone säilyttävät paikkansa kodeissa. Internet yhteyksiä varten kuluttajille kaupataan käyttäjäystävällisiä kuvaruutupuhelimia ja matkapuhelinten lisäksi matkapuhelimen ja tietokoneen välimuotoa. (Nieminen 1999b, 17-18) Neljä vuotta Niemisen kirjoituksen jälkeen kuluttajille kaupataan kuvaruutupuhelimia ja kämmentietokoneista on tullut markkinoille uusia versioita.

Kun tieto (data) on digitaalisessa muodossa, sitä voidaan helposti siirtää eri välineestä toiseen. Digi-tv:stä on suunniteltu teknisesti konvergoitunutta mediaa: saman laitteen avulla voi lähettää sähköpostia, katsoa televisiota, surffata Internetissä. (Teinilä-Smíd 2001, 70)

Digi-tv-visioissa keskeiseksi nousevat vuorovaikutteisuus ja television käyttötavan lähentyminen tietokoneen ja internetin käyttöä (Leppänen & Marttila 2000a, 19). Televisio ei ole enää yhteinen ajanviettoväline, mutta:

”Televisio jatkaa varmasti edelleen keskustelun aiheena ja yhteisöllisyyden tuottajana, mutta yhteisöllisyys tapahtuu eri tavalla kuin ennen. Yhteisöllisyys ilmenee enemmän puheen tasolla kuin varsinaisesti yhteisinä tv:n katselutuokioina.” (Leppänen & Marttila 2000b, 28)

Vuorovaikutteisuus ja aktiivisuus televisiossa, kuten muissakin medioissa, edellyttää median henkilökohtaista käyttöä.

”Individualistinen tv:n katselu on jo nyt vallalla, puhumattakaan tulevaisuudesta, jossa henkilökohtaiset palvelut entisestään lisääntyvät.” (Leppänen & Marttila 2000b, 28)

Mediakäytön henkilökohtaistuminen ja vuorovaikutteisuuden idea liittyvät yhteen. On vaikea kuvitella perhettä surffailemassa yhdessä digi-tv:n valikoissa tai Internetissä, kun television kaukosäätimestäkin kinastellaan. Personoinnin tulevaisuutta ja sen toteutusta on tutkittu mm. Integroitu julkaiseminen -projektissa (Glödstaf 1999).

Juha Herkman jakaa mediakonvergenssin kolmeen osa-alueeseen: teknologiseen, sisällön ja muodon sekä talouden ja omistuksen konvergensseihin (Herkman 2003, 151). Myös Hannu Nieminen jakaa mediakonvergenssin hieman eri termeillä kolmeen: tekniseen, kuluttajalaitteiden ja toimialojen konvergenssiin (Nieminen 1999, 4).

5.1. Teknologinen konvergenssi ja digitalisoituminen

Digitalisoituminen tarkoittaa, että tieto voidaan tallentaa, muokata ja sitä voidaan siirtää datana eli bitteinä. Näin samaa tietoa on aiempaa helpompi käyttää eri välineissä. Digitalisoituminen on hämärtänyt rajoja eri medioiden välillä, kun samaa materiaalia voidaan käyttää eri medioissa helpommin. (Herkman 2001, 15)

Materiaalin digitaalisuus helpottaa versiointia eli sitä kun ohjelmasta tehdään uusia tai päivitettyjä versioita eri kohderyhmille. Esimerkiksi YLE Teeman tiedeohjelmasta *Prisma Studio* on versioitu lapsille suunnattu tiedeohjelma *Prisma.jr*, jossa käytetään osittain *Prisma Studion* materiaalia. Versiointia on myös saman uutistapahtuman tai jutun muokkaaminen eri kanaville, eri välineisiin tai eri lähetyksiin. Radiossa kuullaan viikonloppuisin parhaita paloja viikolta (esimerkiksi YleX ja Kiss FM radiokanavilla).

Mikko Lehtosen mukaan kirja kirjana voi hyvin suomalaisessa mediakulttuurissa.

Kirjatuotannon digitalisoituminen on helpottanut ja keventänyt kustannuksia ja siksi-kin kirjoja luetaan paljon (Lehtonen 2001,14). Miksi siis television digitalisoi- tuminen on ollut niin vaikeaa? Digi-tv-keskustelussa unohdetaan usein, että televisio- tuotanto on digitalisoitunut jo pitkään – Yleisradiokin on siirtynyt vähitellen digitaaliseen teknologiaan 90-luvun alusta lähtien. Digi-tv:ssä digitalisoituu enää signaalin lähettäminen koteihin. (Teinilä-Smíd 2000, 7-11, 49) Itsenäisissä tv-tuotantoyhtiöissä digitaaliset video-kamerat ja -nauhat, editointilaitteistot ja äänityskalusto, äänitallen- teet: cd- ja md-levyt, dat-nauhat ovat olleet arkea alusta asti.

Median teknologinen konvergensi ei ole ongelmattonta, sillä eri laitevalmistajat käyt- tävät erilaisia formaatteja, jotka eivät ole keskenään yhteensopivia. Esimerkiksi So- nyn DVCAM ja Panasonicin DVCPRO -videokameroissa käytettävät kasetit sopivat toistensa kasettipesiin, nauha myös pyörii väärässäkin nauhurissa, mutta väärälle nau- halle ei tallennu mitään. Laitteiden formaattien erilaisuuden lisäksi esimerkiksi televi- sion kuvasuhteen muuttuminen 16:9:ksi tekee aikaisemmin 4:3:lla kuvatusta arkisto- materiaalista vaikeammin hyödynnettävää.

Digitaalisuus tv-tuotannossa ei ole varsinaisesti aiheuttanut ongelmia yleisölle. Tele- visiosta tulee ohjelmaa yhtä varmasti kuin ennenkin. Kuten kirja kirjana voi hyvin, te- levisiolla televisiona ei pitäisi olla mitään hätää. Mutkikkaaksi tilanteen tekee se, että samaan aikaan kun lähetysten digitalisoimiseen on laitettu paljon rahaa, tuotantojen resursseja on vähennetty, esimerkiksi Yleisradio sitoutui leikkaamaan menojaan 250 miljoonaa markkaa kolmen vuoden aikana (Karvonen 2001). Keskustelua television sisällön monipuolisuudesta ja laadun heikkenemisestä digi-tv:n myötä on käyty sekä sanomalehtien kolumneissa (ks. Majanen 2001a, 2001b, 2001c) että alan toimijoiden kesken (ks. Saarela 2001, Itkonen 2001, 65; Epstein et.al 2001, 16).

5.2. Sisällön ja muodon konvergenssi ja multimodaalisuus

Ylikansalliset formaattiohjelmat ovat esimerkki toisaalta muodon, mutta myös sisällön konvergenssista: samaa ohjelmaa tehdään lisenssillä useissa maissa eri kielillä esimerkiksi *Haluatko miljonääriksi?*, *Uutisvuoto* ja *Bumtsibum*. Ruotsalaisen selviytymisohjelma *Seikkailu Robinsonin* tuotannossa on menty astetta pitemmälle. Kesällä 2003 tuotetaan samanaikaisesti ohjelmaa kolmeen eri maahan. Jokaisesta maasta on paikalla omat kilpailijat ja tuotantoryhmä, mutta suuret monikamera-kohtaukset tehdään yhteisissä lavasteissa ja yhteisellä tuotantoryhmällä ja -tekniikalla. Tuotantotapa tuo säästöjä ja varmistaa ohjelmien samankaltaisuuden eli formaatissa pysymisen.

Sisältöjen konvergenssista nousee uhka sisältöjen ja ohjelmien samankaltaistumisesta ja siten monipuolisuuden vähentymisestä. Myös televisiossa näkyvät ohjelmatyypit (visailu, uutiset, puheohjelma, sketsisarja) ovat hyvin nopeasti tunnistettavissa. Sarjamainen tuotanto sekä tuttuus ja turvallisuus kuuluvat televisioon. Televisiota katsoessaan ei juurikaan tarvitse pelätä, että lempisarjan jälkeen alkaa räiskyvää videotaidetta, ainakaan ilman kuuluttajan rauhoittavaa ääntä. Yhtenäisyydellä on puolensa ja esimerkiksi Yhdysvalloista peräisin olevat lajityypit, kuten tilannekomedia ja talk-show, ovat rikastuttaneet suomalaista ohjelmistoa.

Sisällön ja muodon konvergoituminen toisiinsa muodostaa hybridiohjelmia, joissa yhdistetään erilaisia esittämistapoja (Herkman 2003, 153). Televisiossa katsojien suora kommentointi tekstiviesteillä alkoi keväällä 1999 Nelosen *Mars&Venus* -keskusteluohjelmassa. Keskustelut tv- ja radio-ohjelmien jälkeen voivat jatkua ohjelmien www-sivuilla (esimerkiksi *A-talk*). Uusimpana muotona on katsojien osallistuminen *Hyppönen, Enbuske Experience* -keskusteluohjelmaan kännykän avulla. Tällaiset hybridiohjelmat ovat multimodaalisia. Professori Mikko Lehtonen sanoi virkaanastujaisesitelmässään, että multimodaalisuus on Suomessa mediakulttuurin alueella vielä tutkimaton, mutta sitäkin mielenkiintoisempi alue (Lehtonen 2003).

Tekstit voidaan luokitella aistimuksen mukaan oraaliseen ja visuaaliseen sekä verbaaliseen ja non-verbaaliseen. Nelikentän puhe, kirjoitus, musiikki ja kuva ovat perusta-

via, symbolisia muotoja, joista mediumit¹⁸ muodostuvat (kaavio 3).

	Oraallinen	visuaalinen
verbaalinen	PUHE	KIRJOITUS
non-verbaalinen	MUSIIKKI	KUVA

Kaavio 3: Perustavat symboliset muodot (Lehtonen 1998, 74)

Näistä perusmuodoista erikoistuneet esittämisen muodot, kuten valokuva tai runonlausunta, ympäröivät meitä joka puolelta ja sekoittuvat toisiinsa.

Nyt interaktiivisen multimedian aikakaudella arkeamme ympäröivät joka puolelta useat kommunikatiiviset esittämismuodot¹⁹ (mode) - kielet, kuvat, äänet ja eleet. Aikaisemmin, monomodaalisella kaudella, kommunikoinnissa oli käytössä kerrallaan vain yksi tapa, joka ilmaisi merkitystä, esimerkiksi musiikki tai pinta. (Kress & Van Leeuwen 2001, 1-2)

Mikko Lehtonen näkee multimodaalisuuden historian hieman toisin kuin Kress ja Van Leeuwen:

“Itse asiassa kaikki tunnetut inhimilliset kulttuurit ovat olleet multimodaalisia eli niissä on käytetty samanaikaisesti hyväksi useita eri viestinnän voimavaroja.“ (Lehtonen 2001, 29)

Jako mono- ja multimodaalisuuden aikaan ei ole absoluuttinen, sillä puhuttu kieli on monomodaalisenakin aikana sisältänyt myös näkyvät eleet ja äänensävyyn. Jaollaan Kress ja van Leeuwen haluavat ilmeisesti korostaa modernin ajan erityisyyttä. Myös Lehtonen näkee multimodaalisuuden ja esittämismuotojen moninaistumisen lisääntyvän nyt modernina aikana (Lehtonen 1999, 8).

Kressin ja van Leeuwenin keskeinen käsite on esittämismuoto (mode) eli muotoa tai tapaa ilmaiseva. Multimodaalinen taas tarkoittaa useita tapoja ilmaisevaa ja medium välinettä/välittäjää. Huomattavaa multimodaalisessa ajassa on, että eri esittämismuotoja voi hallita yksi ihminen, sillä tekstin, äänen ja kuvan käsittelyssä käytetään samoja tai samantyyppisiä laitteita:

“Tänä digitalisoitumisen aikana erilaiset esittämismuodot ovat tulleet teknisesti samalle representaation tasolle ja niitä voi käyttää sama moniosaajahenkilö yhden ja saman päätelaiteen kautta, (...) niinpä hän voi joka kohdassa kysyä: “Toteutetaanko tämä äänen vai musiikin avulla?”, ”Ilmais-taanko tämä visuaalisesti vai sanallisesti?”, ja niin edelleen. (Kress & Van Leeuwen 2001, 2 suom. ET)

Käsitteiden multimodaalinen ja multimediaalinen erottamista toisistaan helpottaa esimerkki radiosta. Radio on multimodaalinen - radiossa voimme kuulla linnun laulua, tuulen suhinaa, digitaalisia tehosteita, puhetta ja musiikkia. Mediumina radio on kuitenkin monomediaalinen, sillä sen voi ainoastaan kuulla, sitä ei voi nähdä, haistaa tai maistaa (Kress & van Leeuwen 2001, 67). Kun internet-sivut tai televiestintä kytetään osaksi radion toimintaa (esimerkiksi Tampereen Radion Katapultti-äänestys, jossa netitse tai kännykällä voi äänestää kahdesta kappaleesta mieleistään soitettavaksi), voidaan radion ja www:n yhteispalvelun sanoa olevan multimediaalista²⁰.

Kressin ja van Leeuwenin mukaan merkitykset syntyvät neljällä tasolla: diskurssin (discourse) ja designin (design) sekä tuotannon (production) ja jakelun (distribution) tasoilla. Kaikki neljä tasoa ovat läsnä samanaikaisesti, ne eivät etene lineaarisesti ajassa tai ole hierarkisesti järjestäytyneitä (emt., 4-5). Vaikka suunnitelmissa selvitetäisiin kuinka tarkasti haluttu tyyli, on tuotannollakin oma merkityksensä:

“Korostamamme pääasia tulee olemaan se, että tuotannolla on viestinnässä itsenäinen, merkitykseltään muuttuva rooli, sen sijaan että sillä “vain” toteutetaisiin niinkutsuttuja “suunnitelmia” [design].” (emt., 66 suom. ET)

Yleisen diskurssin tason vaikutukset mediaan ja televisio-ohjelmien sisältöihin ja muotoihin voi huomata esimerkiksi ruoka- ja kilpailuohjelmien tulona. Ruoanlaitto ei ole enää vain naisten puuhastelua tai välttämätön paha, vaan kokkaamista pidetään arvostettuna harrastuksena. Samoin selviytyminen pinteestä sinänsä ei riitä, vaan palkintona on suuri summa rahaa (*Amazing Race, Survival*). Rahan voittaminen huijauksella (esimerkiksi *Giljotiini*-visailuohjelma) ei olisi aikaisemman diskurssin mukaan ollut sopivaa. Erilaiset sinkkusarjat [esimerkiksi *The Villa (Sinkut aurinkorannalla)*, *The Bachelor (Unelmien poikamies)*] kuvastavat myös yhteiskuntamme yksilökeskeistä ja nautinnon tavoittelun diskurssia.

Suunnittelun ja tuotannon tasojen suhteesta Kressin ja van Leeuwenin esimerkkinä on

”Ihmisen pitäis uskaltaa olla rohkea, että tekis sitä mitä haluaa”

opettaja suunnittelemassa verenkiertoa käsittelevää tuntia: mitä esittämistapoja opettaja valitsee mitäkin osa-alueita kuvaamaan, missä järjestyksessä asiat esitetään, mistä aloitetaan ja miten erilaisia esitystapoja vaihdellaan ja varioidaan. Kaikkia elementtejä ei voi suunnitella eikä niiden esitysjärjestystä täysin ennakolta määrätä. (Kress & van Leeuwen 2001, 51-54) Vaikka tv-käsikirjoitus tai ajolista²¹ olisi tarkasti suunniteltu, on tuotantoryhmän jäsenillä aina osuutensa lopputulokseen. Eniten vaikutusta on ryhmän taiteellisessa vastuussa olevilla henkilöillä, kuten kuvaajalla, äänisuunnittelijalla tai ohjaajalla, mutta cateringin tai tuotannon tunnelman merkitystä ei tulisi väheksyä.

Joskus suunnittelun ja tuotannon välistä rajaa on vaikea vetää. Improvisoivat muusikot sekä suunnittelevat että esittävät teoksensa. Kun suunnittelu ja tuotanto erotetaan toisistaan, suunnittelu kontrolloi tuotantoa. (Emt., 7) Esimerkiksi kun ohjelmaa tehdään valmiin formaatin mukaan, määrää formaatti ohjelman tuotantoa ja sisältöä. Toisaalta vähäinen suunnittelu tai suunnittelemattomuus sinänsä ei edesauta uutta ja oivaltavaa sisältöä.

Jakelun tasolla ohjelman kanavapaikka ja esittävä kanava vaikuttavat ohjelmaan. MoonTV:ltä tulee hyvin erisisältöistä ja erimuotoista ohjelmaa kuin YLE TV2:ltä, vaikka aihepiiri ja diskurssi olisikin sama. Esimerkiksi MoonTV:n Chilli pippuri ja TV2 Makupalat ovat molemmat ruokaohjelmia: toisessa nuori nainen kiertää trendiravintoloita, toisessa mukavat miehet lisäävät ruokaan aika ajoin kermaa ja voita.

Kaikki merkitysten muodostumisen tasot vaikuttavat sisältöön ja muotoon, samoin kuin valitut esittämismuodot ja viestintävälineet, joista lisää kappaleessa 5.4.

”Ei sitä persoona voi töihin tullessa parkkipaikalle heittää.”

5.3. Talouden ja omistuksen konvergenssi – globaali talous

Pertti Näränen näkee taloudellisen mediakonvergenssin edenneen teknologista ja sisällön ja muodon konvergenssia nopeammin. Teknologista konvergenssia ovat hidastaneet erityisesti laitteiden ja verkkojen suuret kustannukset. Kuluttajat puolestaan eivät ole kovin innostuneita sisällöllisestä konvergenssista. Taloudellista ja omistuksellista konvergenssia edustavat Suomessa mediakonsernit SanomaWSOY ja Alma Media. (Näränen 2003, 158)

Mediakonsernin sisäinen yhteistyö (esimerkiksi Kauppalehden talousuutiset MTV3-kanavalla) vaikuttaa mediarajojen hämärtymiseen. (Herkman 2001, 15)

”Itse asiassa nimenomaan mediapoliittinen ja -taloudellinen kilpailu voidaan monesti nähdä teknologisen konvergenssin taustalla eikä päinvastoin.” (Herkman 2003, 154)

Taloudellisten intressien voidaan nähdä vaikuttavan teknologisen konvergenssin etenemiseen, mutta myös sisällön ja muodon konvergenssiin, kuten aikaisemmin mainitsemani formaattiteollisuus. On syytä uskoa, että talouden ja omistuksen konvergenssi jatkuu tulevaisuudessakin (Näränen 2003, 158-166).

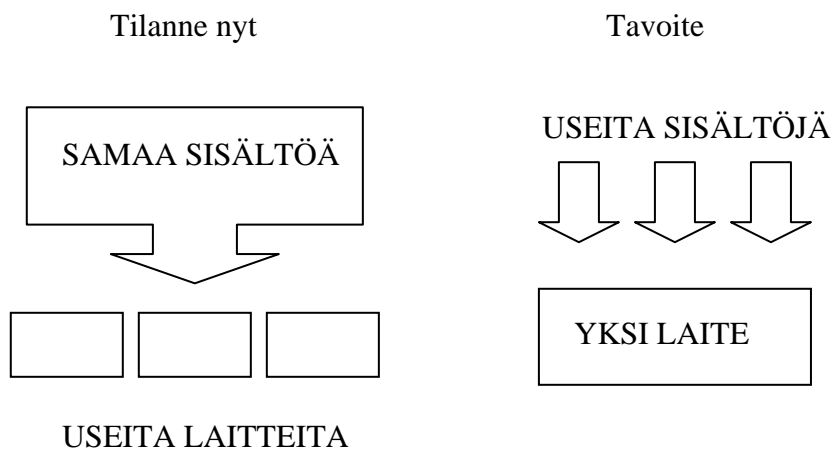
5.4. Välineellä on väliä

Konvergenssi-idean mukaan samalle laitteelle saataisiin paljon erilaisia sisältöjä, kun nykytilanteessa samaa sisältöä suolletaan vain eri päätelaitteille (televisio, internet, lehdet, radio), mikä tarkoittaa tuotosten olevan väistämättä kompromisseja, kun kunkin välineen erityisominaisuuksia ei voida aina ottaa huomioon.

Mediakonvergenssin ollessa ensisijaisesti talouden ja omistuksen konvergenssia, eikä teknologista tai sisällön ja muodon yhdistymistä, nousee välineiden erilaisuus keskiöön. Mitä välinettä kulloinkin on taloudellisesti viisasta käyttää? Missä muodossa asia kannattaa esittää?

“Olisi naiivia ajatella, että jos joku haluaa kertoa tarinan, on aivan sama esittääkö hän sen suullisena kerrontana, romaanina vaiko elokuvana. Näiden eri mediumien kautta tapahtuva ilmaisu ei ole koskaan mutkatonta siirtämistä vaan olomuoto painaa aina leimansa esitykseen.” (Lehtonen 1996, 89)

Mediakonvergenssi on ideana mitä mainioin, mutta konvergenssin idea yhdentymisestä ei ole toteutumassa tai ainakin olemme siirtymävaiheessa: samaa sisältöä versioidaan eri medioihin, vaikka tavoite olisi, että erilaisia sisältöjä tuotettaisiin yhteen, konvergoituneeseen mediaan (kaavio 4).

Kaavio 4: Mediakonvergenssin nykytila ja tavoite

Sähköisen median kanavakilpailussa on huomioitava kilpaililijoina toisten kanavien lisäksi myös Internet, musiikkiteollisuus ja elämyspuistot esimerkiksi YLE on satsannut sekä Internet-portaaleihin että wap-palveluihin (Näränen 2003, 164). Useimmilla YLE:n ohjelmilla www-sivut ovat oleellinen osa radio- tai tv-ohjelmaa erilaisten kilpailujen ja oheismateriaalien kautta esimerkiksi Radiokanava YleX:n www-sivuilta voi tarkistaa juontajien Juuson ja Peltsin aamunaamat (YleX 2003). Usein ohjelmien www-sivut eivät tuo mitään uutta elämystä, poikkeuksena esimerkiksi Nelosen *Kumman kaa* -komediasarjan kotisivut, joilla käyttäjä vastaa leikkimieliseen testiin ja saa vastauksena analyysin itsestään (Nelonen 2003). *Kumman kaa* -ohjelman www-sivuilla näkyy ohjelman ulostuloaika, mutta ei perinteistä *lehdistö*tekstiä. Sivuja suunniteltaessa on mietitty, mitkä ovat www-sivujen tuomat uudet mahdollisuudet²² verrattuna vanhaan mediaan.

Välineiden merkityksestä puhuttaessa on viitattava Marshall McLuhanin klassikoksi nousseeseen lauseeseen: ”väline on viesti”. McLuhanin ajatus on, että yhteiskunta on määriteltävissä sen käyttämän kommunikaatioteknologian mukaan ja väline itsessään on viesti, ei vain sanoman välittäjä. (McLuhan 1964) Tv-ohjelmien www-sivuja selaillessa mietityttää, tehdäänkö sisältöä Internetiin vain siksi, että väline on viesti. Ovatko www-sivut tarpeellisia vain, koska kanavan imagolle on tärkeää (ja coolia), että sisältöä löytyy myös Internetistä.

Median muuttumiseen ja konvergenssiin voi suhtautua kriittisestikin:

“Verkostoteitse välitettävän journalismin tai muun aineiston rakenteet, ilmaissuodot ja muut välinesidonnaiset piirteet sekä niiden teon työnkuvat voivat jossain määrin muuttua, mutta journalismin – tai tutkimuksen tahi opetuksen taikka jonkin vastaavanlaisen toiminnan – tarkoitus, perusta ja määritelmä eivät ole välinesidonnaisia.” (Karonen 1999, 47)

Moniosaamisen vaatimus sähköisessä mediassa perustuu mielestäni mediakonvergenssin keskeneräisyyteen. Versiointi eri päätelaitteille koetaan taloudellisesti kannattavana, kun samoja kuvia ja ääniä ei tarvitse nauhoittaa useita kertoja. Tämänhetkisestä mediakonvergenssin siirtymävaiheesta voidaan löytää mm:

1. jatkuvaa muutosta
2. elämysten henkilökohtaistumista
3. kompromisseja
4. vuorovaikutteisuuden odotuksia
5. keskustelua sisältöjen tulevaisuudesta
6. talouden ja omistamisen vaikutuksia

Tarkastelen seuraavassa luvussa, miten nämä mediakonvergenssin siirtymävaiheen piirteet suhteutuvat aiemmin (luvussa 3) käsittelemiini nykyaikaisen työn piirteisiin ja hahmotan niiden pohjalta moniosaamisen teoreettista taustaa.

6. Moniosaaminen

Moniosaaminen ei ole Suomen televisiossa uutta. Joidenkin työtehtävien yhdistäminen, esimerkiksi uutisankkurin ja -toimittajan, on luontevaa. Nyt keskustelua herättävä moniosaaminen ulottaa työtehtävien yhdistämisen pitemmälle, myös yli mediarajojen. Journalismikritiikin vuosikirjan 2001 alkupuheenvuorossa kaivataan konkretiaa keskusteluun digitalisoitumisesta.

“Vaikka monet kysymykset jäävät avoimeksi pohdinnaksi, on tärkeä käsitellä muun muassa digi-ajan tuomaa moniosaajuuden vaatimusta ja sen vaikutusta journalistisiin sisältöihin.” (Noppi & Valaskivi 2001, 6)

Ajankohtaisohjelmien tuottaja ja juontaja Helena Itkonen pohtii, onko Digi-tv uhka journalismille. Hän muistuttaa teknisten muutosten televisiossa olevan jatkuvia, mutta pohtii tuotannon tehostamista versioinnin avulla kriittisesti:

“Jos yksi ja sama toimittaja tekee useita eri versioita esimerkiksi uutistapah- tumasta yhden päivän aikana, työtahti kiristyy ja mahdollisuus perehtyä taustoihin sekä hankkia lisää tietoja on olematonta” (Itkonen 2001, 62-63)

Tuotannon tehostamista on myös teknisen moniosaamisen vaatimus. Itkonen pelkää sekä journalismin että teknisen tason kärsivän, jos teknisestä moniosaamisesta tulee normi:

“Kun televisiossa on oltava kuva ja ääni, niin onko journalismi se, josta kiireinen moniosaaja joutuu tinkimään? Ja miten käy teknisen osaamisen? Ainakin tähän asti kuvaus, äänitys ja leikkaus ovat vaatineet oman koulutuksensa ja ammattitaidon.” (Itkonen 2001, 64)

MTV3:n uutistoimituksen Heikki Piuholan näkee suurimman muutoksen digitaalisuuteen siirtymisessä olevan henkistä.

“Toimittajista tuntuu arveluttavalta tehdä sellaisia töitä, jotka ovat kuuluneet selvästi toiselle ammattiryhmälle. Tässä muutoksessa ovat myös uutistoimitusten johdon suurimmat haasteet – miten motivoidaan työntekijät täysin uusiin toimenkuviin ja uusiin työtehtäviin.” (Piuholan 2001, 68)

Piuhola näkee muutoksen hyvinä puolina mm. sen, että digitaalinen jälkikäsitteily mahdollistaa materiaalin käytön sekä eri medioissa että useilta laitteilta samanaikaisesti. Moniosaaminen myös vapauttaa erityisosaamista sinne, missä sitä tarvitaan, kun yksinkertaisiin tehtäviin ei tarvitse käyttää erityisosaajia. (Piuhola 2001, 68)

Radio- ja televisiotoimittajien liiton jäsenkyselyn mukaan moniosaamiseen suhtaudutaan kaksijakoisesti. Toisaalta moniosaaminen tuo mahdollisuuksia ja parantaa ammattitaitoa, toisaalta pelätään sisällön ja journalismin katoavan. Suurin osa kyselyyn vastanneista piti tehtävien yhdistämistä hyvänä asiana. Monipuolisuutta ja vaihtelua pidettiin hyvänä, huonona puolena nähtiin kiireen ja työmäärän lisääntyminen. Myös työn yksinäisyydestä ja ”riittämättömyyden tunteesta” oltiin huolissaan. (Epstein et.al 2000, 1-10)

Yleisimpiä tehtävähdistelmiä kyselyn mukaan olivat toimittaja–nettitoimittaja–ylläpitäjä, radiotoimittaja–äänitarkkailija, ohjaaja–toimittaja ja kuvaaja–äänittäjä. Näistä ohjaaja-toimittajan työnkuvaa pidettiin ongelmallisena, koska ”suurin osa osaa vain toisen tehtävän” tai ”ei ole koskaan sellaista osaamista (...) jolla syntyisi ammattimaista jälkeä.” Vaikeana koettiin myös kuvaamisen ja äänittämisen yhdistäminen. (Emt., 17) Työtehtäviä yhdisteltäessä pidetään tärkeänä, että työntekijällä säilyy ainakin yksi erityisosaamisen alue (Teinilä-Smíd 2000, 49).

Suurin osa kyselyyn vastanneista (162/172) työskenteli Yleisradiossa. Kyselyssä ilmoitettiin tehtävähdistelmäksi mm. studio-ohjaaja–järjestäjä–tuotantomestari–autokuski (emt., 1, 14). Esimerkki kuvastaa mielestäni yhtiön moniosaamishalukkuuden tasoa: ”ei kuulu mun työnkuvaan”.

Nelosen uutisissa on alusta asti käytetty laajoja työnkuvia esimerkiksi apulaiskuva tuottaja toimii kuvaussihteerinä, leikkaajana ja ohjaajana (emt., 5). Samalla tavoin itsenäisissä tuotantoyhtiöissä toimivat ihmiset nimikkeestään riippumatta vaihtelevissa tehtävissä.

Työkierto synnyttää moniosaamista työpaikalla. Talouselämä-lehdessä toimittajat kiertävät säännöllisesti osastolta toiselle. Työkiertoa pidetään yhtenä syynä siihen, et-

tä työsuhteet lehdessä ovat pitkiä. Työkierto tuo työhön kaivattua vaihtelua ja uusia haasteita sekä parantaa yhteistyötä. Sen huonona puolena mainitaan erikoisosaamisen kärsiminen. (Hammersten et al. 1999, 93) Yhteistyön lisääntymistä ja sen paranemista pidetään moniosaamisen edellytyksenä ja seurauksena muissakin tutkimuksissa (Teinilä-Smíd 2000, 25).

Työn digitalisoituessa työ joko erikoistuu tai yleistyy. Moniosaajien lisäksi tarvitaan myös erikoisosaajia. Erikoisosaajien tarve on suurta hierarkisissa organisaatioissa, kuten elokuvatuotannoissa. Multimediatuotannoissa taas moniosaaja on paikallaan. Näiden osaamissuuntauksien lisäksi Kress ja van Leeuwen näkevät suuntauksena myös ammattiin kuuluvien osaamisalueiden rajaamisen pois (de-skilling). Heidän esimerkkinsä on koulumaailmasta. Aikaisemmin opettaja suunnitteli ja hallitsi opetusohjelmaa kokonaisvaltaisesti: luokkaopetuksen, kotitehtävät, kokeet ja arvos-telun. Nykyään opettajat saavat opetusohjelmat ja tehtävät annettuina. (Kress & van Leeuwen 2002, 41-43) Ohjaajan tai kuvaajan työssä de-skilling näkyy lyhentyvinä suunnittelu-aikoina tai valmiina ohjelmakonsepteina, jolloin tuloksena ei ole luova, uusi ratkaisu vaan ajan ja resurssien alistama kompromissi.

Muutosten keskellä journalistista työprosessia on tutkittu Suomessa vähän. Tutkimus on keskittynyt uutisjournalismiin (ks. Heikkilä & Landor 2002, Koljonen & Heikkilä 2002, Mörä 1996). Kuusiston ja Sirkkusen (1999) tutkimuksessa selvitetään erilaisten verkkojulkaisujen toiminta-ajatuksia ja toimittamista sekä erilaisia työnkuvia. Journalistisen työn tutkimus voidaan jakaa mediatuotteiden sisältöjen ja työn tekemisen tapojen tutkimiseen. Merja Helle korostaa ”käytännön mankelin”²³ eli työn tapojen tutkimuksen tarpeellisuutta. Hän muistuttaa myös, että organisaatiota ja muita kuin journalistisen työn tekijöitä ei tulisi jättää tutkimuksen ulkopuolelle. (Helle 2002, 81-83)

”Journalistisen työn tai mediatyön tutkimuksen haasteena on päästä yksittäisistä syy- ja seuraussuhteista paremmin toiminnan kokonaisuutta tutkivaan otteeseen.” (Helle 2002, 87)

Ratkaisuksi kokonaisvaltaiseen journalistisen työn hahmottamiseen Helle esittää interventiotutkimusta. Se on kehittämistoimintaa, missä tutkija osallistuu yhdessä tutkittavien kanssa työyhteisön kehittämiseen. Interventiotutkimuksen tarkoituksena on

pohtia sekä työtapoja että työn tulosta. (Helle 2002, 88) Interventiotutkimuksen luulisi sopivan erityisesti moniosaamisen tutkimiseen, missä yhteistyö ja vuorovaikutus ovat keskeisiä, samoin kuin kokonaisuuksien hahmottaminen.

Moniosaamiskeskustelussa on tähän asti keskitytty työtehtävien yhdistelemiseen ja välineen sisäiseen versiointiin. Mediakonvergenssin siirtymävaiheessa tärkeää on myös eri välineiden hallitseminen sekä teknisinä laitteina että ilmaisumahdollisuuksina. Moniosaaminen voi sijoittua sekä työtehtävien että versioinnin alueille. *Työ ja tunteet* -projektissa moniosaamista olivat sekä työnkuvan moninaisuus että tv-ohjelman versioiminen toisiin välineisiin.

6.1. Moniosaamisen taustat Työ ja tunteet-projektissa

Moniosaamisen taustatekijöiksi voidaan uuden työn tutkimuksesta ja mediakonvergenssista johtaa näiden yhteispiirteet:

1. levottomuus ja muutokset työssä ja mediassa
2. työn ja median henkilökohtaistuminen
3. joustavuus ja kompromissit työssä ja mediassa
4. vuorovaikutus työssä ja mediassa,
5. huoli sisällöstä: työ ja työn tulos on ”vain puhetta”
6. työn ja median muutosten perustelu taloudellisuudella

Tarkastelen seuraavassa miten nämä moniosaamisen taustatekijät näkyvät *Työ ja tunteet* -työprosessissa, jossa toimin toimittaja-ohjaajana ja tuotannon järjestelijänä.

”Kyllä mä luulisin, että mä oon suht hyvä työntekijä, kyllä mä ainakin ite uskon niin.”

6.1.1. Levottomuus ja muutokset

Työprosessin aikana levottomuus näkyi siten, että milloin tahansa ja aina tuottajien tapaamisissa oli mahdollista että ohjelman rakenne tai sisältö pantaisiin uusiksi. Mielestäni useat muutokset veivät ohjelmaa huonompaan suuntaan tai muutokset olivat täysin päinvastaisia verrattuna siihen, mitä aikaisemmin oli puhuttu (esimerkiksi ”ei mitään tylsiä yliopistotyyppisiä” – asiantuntijaksi haluttiin filosofian dosentti).

Televisio-ohjelma valmistuu vasta leikkausvaiheessa ja koska tiedossa oli, että kommentteja tulisi ja muutoksia tehtäisiin, oli minun välillä vaikea keskittyä tekemään valmista ohjelmaa. Yksi tapa välttää ahdistusta oli jättää ohjelmaan ”tuottajan täkyjä”, kuten leikkaaja asian ilmaisi, eli jotain sellaista, mihin varmasti tartutaan esimerkiksi epäselvää grafiikkaa tai huonosti lausuttu selostus.

Levottomuutta hälvensi se, että ohjelmasta oli tehty jo ennen varsinaista tuotantovaihetta työ- ja tuotantosopimus (liittet 2 ja 4, tarkempia kuvauksia en voi tässä esittää). Aikataulun ja työnkuvan sisältävän kirjallisen työsopimuksen tekeminen ei ole alalla mikään itsestänselvyys. Koska olin tehnyt kuvaus- ja edit-varaukset ajoissa, ei niihin juuri tullut muutoksia. Prosessi oli myös kokonaisvaltaisesti hallussani, eikä minun tarvinnut miettiä, tekeekö joku muu oikeat aikataulut.

Opetusohjelmien asema Yleisradiossa on suhteellisen vakaa. Tuotantoyhtiötä taas voi pitää hyvin muutoksille herkkänä paikkana: työsuhteet ovat useimmilla epätyypillisiä ja yhtiössä on aistittavissa ”tekemisen meininki”. Yleisradion hiljaisiin käytäviin verrattuna se tuntui levottomuudestaan huolimatta minulle paremmalta paikalta työskennellä.

Levottomuus *Työ ja tunteet* -projektin kohdalla on liittynyt myös valmistumiseen yliopistosta. Olen lukion jälkeen ollut 10 vuotta erilaisissa koulutuksissa ja kouluissa, mikä on ollut mediatyön kaotisuuden, muutosten ja epävarmojen työpaikkojen maailmassa virkistävää. *Työ ja tunteet* -projektin ennakkosuunnittelun aikana tein muita tv-juttuja ja projektin loppuvaiheessa keskustelin tulevista ohjelmista ja varailin uusia kuvausaikoja. Aloin suuntautua seuraaviin juttuihin, mutta niiden pienimuotoisuuden

vuoksi ne eivät tuntuvasti häirinneet keskittymistäni. Tutkielman kirjoittamiseen keskittymisen kannalta koin erittäin tärkeänä sen, että kesätyöni varmistui jo tammikuun alussa, eikä hermoiluun ja hakemiseen tuhraantunut kallista kirjoittamisaikaa.

6.1.2. Työn ja median henkilökohtaisuus

Televisiotuotannon ryhmätyöluonne on ristiriidassa työn ja median henkilökohtaisuudelle. Jos työryhmässä vain yksi on kiinnostunut aiheesta, voi muista ryhmäläisistä muodostua joukko, jota on vaikea motivoida työntekoon. Samoin toimittaja saattaa unohtaa, että kuvaajalle ja leikkaajalle hänen ohjelmansa ei ehkä olekaan se kaikkein rakkain tai haastavin. Kuvaaja ja leikkaaja tekevät töitä joka päivä erilaisissa tuotannoissa, kun taas toimittajalle kuvaus- ja leikkauspäivät ovat suunnitteluajan huipentumia. *Työ ja tunteet* -projektissa sekä kuvaaja että leikkaaja oli helppo motivoida työntekoon, mutta kuten yleensä toimittajavetoisissa tuotannoissa päävastuu ohjelmasta oli minulla.

Jouduin aika ajoin prosessin aikana muistuttamaan itselleni, että nyt ei olla tekemässä pitkää elokuvaa, vaan opetusohjelmaa keski-ikäisille naisille. Oli helpottavaa kuunnella Ritva Enäkosken puhetta siitä, että työn ei välttämättä tarvitse olla kokonaan erillinen osa elämää ja että silittäessäänkin voi ajatella työasioita, jos ne kerran tulevat mieleen.

Moniosaajuutta ei ole se, että ajaa kalustoautoa tai kantaa kameraa. Vastuu useista osa-alueista ja kokonaisuudesta tekee osaamisesta moniosaamista. Kokonaisvastuu prosessin kulusta oli minulla, mikä oli osin helpottavaakin ja toi vahvasti persoonaani mukaan tuotantoon.

Kyseessä oli ensimmäinen toimittamani laaja journalistinen työ. Tein myös ensimmäistä kertaa YLE Opetukselle mitään ja olin freelance-työsuhteessa tuotantoyhtiöön. Työni ollessa pro gradu -tutkielmani journalistinen osuus, lisääntyi paine ”näyttämi-

”Töitä voi tehdä tehokkaasti, mutta ei tarvii puurtaa.”

seen”.

Olin jo aiemmin ollut kiinnostunut työni aiheesta, mikä auttoi uppoutumaan siihen. Taito-tv:n tavoite aktivoida itsensäkehittämiseen on osa median tulemistä lähelle yksilöä. *Työ ja tunteet* -ohjelma oli suunnattu yksilöille ja se oli jo aiheenakin henkilökohtainen ja tunteita herättävä.

6.1.3. Joustavuus ja kompromissit

Työ ja tunteet on esimerkki YLE:n ulkoistamasta ”avaimet käteen” -ohjelmasta, joiden avulla voidaan tasata yhtiön oman henkilöstön työmäärää ja siten lisätä määrällistä joustavuutta. Oman työni määräaikaisuus ei ahdistanut, sillä olin jo seitsemän vuoden ajan ollut jatkuvasti määräaikaississa, osa-aikaississa tai freelance-työsuhteissa. Tässä projektissa tein lisäksi etätöitä. Asuin koko projektin ajan Tampereella ja kävin Helsingissä tapaamisissa, kuvauksissa, loggaamassa ja editoimassa. Helsingissä asuin ystäväni luona, mikä oli mukavaa, mutta molemmin puolin myös rasittavaa. Olen totunut yhteisö- ja soluasumiseen ja majoittanut usein kotiini matkalaisia, mutta ajoittain jatkuva matkustaminen otti voimille.

Etätöiden etuna oli, että tuotantoyhtiössä käydessäni sain aina tukea työkavereiltani, mutta minulla oli myös oma rauha tehdä juuri tätä projektia, koska en ollut jatkuvasti paikan päällä käytettävissä mihin tahansa keikkahommaan. Etätö mahdollisti myös opintojeni edistämisen työnteon ohella.

Joustaminen eri työtehtävien (toimittaminen, ohjaaminen ja tuotannon järjestelyt) välillä ei tuottanut ongelmia. Kompromissit tapahtuivat www-sivujen ja radio-ohjelman kustannuksella. Tuotannon aikana ajattelin ensisijaisesti tv-ohjelmaa, en siitä versioitavia www-sivuja tai radio-ohjelmaa. Näin joustamisen eri työtehtävien välillä ensisijaiseksi kokonaisuuden kannalta: oli tärkeämpää saada kuvattua materiaali tv-ohjelmaa varten kuin miettiä ensikertalaisen tv-esiintyjän läsnäollessa www-sivujen kuvitusta. Kompromissien teko näkyy lopputuloksessa (kts. versioinnin onnistumises-

”Täällä on kumminki joku aina nykimässä hihasta.”

ta luku 6.2.). Koska en materiaalin keruun aikana (kuvausvaiheessa) miettinyt versioiden toteutusta tai ilmaisumahdollisuuksia, olin versiointivaiheessa jo kuvatun materiaalin armoilla. Itsereflektoiden voin todeta, että moniosaamiseni on ohjelman versioinnin osalta hieman näennäistä.

6.1.4. Vuorovaikutus

Työnkuvan moninaisuus tuo työhön uusia vuorovaikutustilanteita. *Työ ja tunteet* -projektin aikana työnkuvaani kuului olla vuorovaikutuksessa haastateltaviin ja heidän esimiehiinsä, asiantuntijoihin, kuvaajaan, harjoittelijaan, leikkaajaan, molempiin tuottajiin, radion päätoimittajaan ja äänitarkkailijaan, Taito-tv:n monimedia-toimittajaan ja tämän esimieheen, kuvauspaikkojen vastaaviin (ravintola- ja turvallisuuspäälliköt) sekä uteliaisiin ohikulkijoihin, avustajiin, näyttelijöihin, kirjan kustantajiin, markkinointiosaston ihmisiin ja tuotantoyhtiön tuotantopäälliköihin. Näiden työnkuvaan virallisesti kuuluvien vuorovaikutustilanteiden lisäksi olin yhteydessä ystäviin, tuttaviiin ja kollegoihin etsiessäni haastateltavia.

Vuorovaikutustilanteet olivat hyvin erilaisia. Ravintolapäälliköiltä piti saada lupa kuvata (ilmaiseksi) heidän ravintolassaan. En voinut luvata kiitosta lopputeksteihin, koska Yleisradiossa ei sponsorointia sallita, joten lupasin näkyvyyttä (eli piilomainontaa) televisiossa. Lupasin, ettemme häiritse ravintolan toimintaa millään tavalla, toisaalta vaadin ravintolaa sulkemaan taustamusiikin kuvausten ajaksi.

Haastateltavien jututtaminen ennen kuvauksia oli tärkeää luottamussuhteen synnyttämiseksi. Alkuhaastattelut olivat myös osaltaan ohjelman myymistä ja varmistelua siitä, ettei haastateltava peru kuvauksia viime hetkellä. Itse kuvaustilanteissa tehtävänäni oli rennon ilmapiirin luominen ja kuvaajan motivointi. Onnekseni sain valita kuvaajakseni luovan ja osaavan kuvaaja–valaisija–äänittäjän, jolla on hyvin kunnianhimoinen suhde työhön ja ohjaava ote haastateltaviin. Kuvitusta tehtäessä hän pyysi esiintyjää toistamaan kädenliikkeitä ja kävelyjä, jotta sai tilanteesta kuvan toisesta suunnasta tai eri koossa, ohjelman editointia varten.

”Kun päivät päästään puhuu ihmisten kanssa niin mä oon ekat tunnit kotona ihan hiljaa.”

Mielestäni moniosaaminen toimii parhaiten moniosaavissa ryhmissä, joissa ei mietitä, kuuluuko jokin työnkuvaan vai ei, eikä toisen reviirille astumista tarvitse pelätä. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, että kaikki tekevät kaikkea. Kun tiedän, että kuvaajani, samoin kuin leikkaajanikin, tekee kolmen ihmisen työt, on minunkin luontevaa tehdä monta työtä samanaikaisesti ja lisäksi auttaa mahdollisuuksien mukaan: kantaa lampuja tai parkkeerata auto. Toimittaja–ohjaaja–tuotantosihteerinä oleminen erillisten kuvaajan, äänittäjän ja valaisijan ryhmän kanssa olisi tuonut uusia paineita, kun joku aina lähinnä odottelee (kahvitaukoa).

6.1.5. Huoli sisällöstä – työ ja työn tulos ovat puhetta

Työ ja tunteet -ohjelmalla oli valmiina paikka ohjelmakaaviossa, ennen kuin ohjelman sisällöstä oli vielä mitään tietoa. Tämä on televisiossa näin kaaviojohtamisen aikana tavallista. Ohjelmia ostetaan ja niitä kaupataan tietyille paikoille ja ohjelmapaikoista tietävät myös katsojat, sillä television kuuluttajat mainostavat ohjelmia: ”maanantain komediapaikalla nähdään...”.

Taito-tv:ssä huoli sisällöstä kulminoituu opetusohjelman opettavuuteen eli löytyykö ohjelmasta mitään uutta, mitään oppimisen arvoista. Huoli sisällöstä ei *Työ ja tunteet* -ohjelmassa ollut niin vahva kuin yleensä tv-ohjelmista puhuttaessa. Opetusohjelmien sisältöä tai asemaa ei yleisesti mediassa kyseenalaisteta, kuten viihdettä tai visailuohjelmia.

Ohjelman sisältö koostui ensisijaisesti puheesta ja tekstistä. Puheen keskeisyys ei mielestäni selity ohjelman opetuksellisuudella, kun kyseessä on *televisio*. Opettaa voi muutenkin kuin puhuvilla päillä, mutta kuvien ja äänimaailmoiden osoittaminen ja käsittäminen oikeanlaiseksi sisällöksi on vaikeampaa. Suunnitelluista kuvamaailmoista saatu palaute johti puhuvien päiden runsaaseen käyttöön. Useiden ihmisten esiintyessä samassa ohjelmassa on tietenkin luontevaa, että katsojalle näytetään, kuka puhuu. Taito-tv:n ohjelmissa ajoittain käytettyyn ”tårta på tårta” -kuvitustyyliin²⁴ ei

”Se että oonko mä riittävän hyvä, sitä mä en osaa sanoa.”

Työ ja tunteet -ohjelmassa onneksi jouduttu turvautumaan.

Itselläni oli huoli siitä, oliko ohjelmassa esitetty puhe oikeaa puhetta. Oli välillä vaikeaa kuunnella haastatteluja tuorein korvin, koska tuntui, että osasin haastateltavien puheet lähes ulkoa. Lausuntopuheen huomasin vasta valmiissa ohjelmissa, joissa kehityspäällikkö ja sairaanhoitaja nousevat puoliasiantuntijoiksi. Alun perin hyvänä pitämäni asia, että he ovat pohtineet työn herättämiä tunteita (toinen harrastuksena, toinen työhön kuuluvassa työnohjauksessa) kääntyi ohjelmassa välillä huonoksi puoleksi. Toisaalta oli hyvä, että ohjelmassa puhuvat erilaisissa tilanteissa olevat ihmiset ja ajatusten kokoajina sekä kehityspäällikkö että sairaanhoitaja toimivat hyvin.

Työn mielekkyyttä en joutunut miettimään, sillä tunsin aiheen koko prosessin ajan tärkeäksi. Kun pidin ohjelmapaikan ja kohderyhmän mielessä, ei ohjelman konservatiivisuuskäänne ahdistanut. Katsojamääriä en prosessin aikana juuri pohtinut, sillä olen ollut tekemässä ohjelmia sekä sellaiseen aikaan (jääkiekon MM-ottelun aikaan suoraa keskusteluohjelmaa kilpailevalle kanavalle) että sellaiselle kanavalle (YLE Teema), jolla on hyvin vähän katsojia.

6.1.6. Taloudellisuudella perustelu

Opetusohjelmissa raha ei vielä ole ensisijainen peruste ohjelmien tekemiselle tai ainakaan se ei näy ja kuulu ulkopuolisille. Ohjelman talous on tuottajan vastuualuetta, joten *Työ ja tunteet* -ohjelman tuottaja J-P Heiskanen toimi mielestäni vastuullisesti, eikä kertonut mahdollisista ongelmista minulle tai yrittänyt kiristää palkkaneuvotteluissa vedoten ankeisiin aikoihin. Käsitykseni on, että tuotantoyhtiöissä usein perustellaan taloudellisilla suhdanteilla, kanavien tilanteilla ja alan epävarmuudella mitä tahansa työntekijän kannalta epämiellyttäviä muutoksia. YLE TV1 Opetuksen Laatuiltapäivän pitäminen syksyllä 2002 oli mielestäni osoitus Opetuksen tavoitteista ja valmiudesta keskustella ohjelmista ja niiden kehittämistä (Tuominen 2002). Ensisijaisena keskustelun aiheena ei ollut rahan niukkuus, kuten esimerkiksi fiktiotuotannoissa usein on.

Ohjelmanteon resurssit kerrottiin minulle jo sopimusvaiheessa, eikä yhden ylimääräisen kuvaus- ja editointipäivän saaminen loppuvaiheessa aiheuttanut ongelmia. En alun perinkään kyseenalaistanut minä ja kuvaaja -tiimiä, sillä tarkoituksena ei ollut kuvata ryhmiä, jolloin erillisen äänittäjän paikallaolo olisi ollut välttämätöntä. Tiesin kuvaajan hyväksi valaisijaksi ja itseni hyväksi kantajaksi, joten erillistä valomiestä emme tarvinneet. Kuvaukset suunniteltiin olemassaolevien resurssien mukaan, siten että työpäivät eivät venyneet, ruokatunnit pidettiin ja yleensä toimittiin virka-aikana. Apunamme oli muutamana päivänä harjoittelija lähinnä tutustumassa alaan.

Talouden realiteetit näkyvät ohjelmassa harrastelijanäyttelijöinä ja kuuluvat musiikissa. Samoin käytimme vain ilmaisia kuvauspaikkoja ja matkustimme vain kerran Tampereelle kuvaamaan. Työprosessissa rahan niukkuus näkyy siten, että etä-freelance -työsopimukseeni kuului, että en asunut hotellissa, en nauttinut päivärahaa ja maksoin itse junamatkani.

6.2. Työ ja tunteet laimeina versioina

Tarkastelen seuraavassa, miten tv-ohjelman versiointi www-sivuiksi ja radio-ohjelmaksi mielestäni onnistui.

Työ ja tunteet -www-sivuille haluttiin paljon asiaa eli sen tavoitteena on olla informatiivinen, ei niinkään elämyksellinen. Www-sivujen ongelmina ovat liika teksti, sivuston hitaus ja heikko navigoitavuus. YLE TV1 Opetuksen tuottajien toive oli saada sivuille paljon asiatekstiä. Ruudulta lukemisen tiedetään olevan epämiellyttävää ja jopa 25% hitaampaa kuin paperilta. Verkkoon kirjoitettaessa tulisi käyttää mahdollisimman yksinkertaista ja lyhyttä kieltä. (Nielsen 2000, 100-101) Sivusto on hidas käyttää modeemin kautta, eivätkä hitaammat koneet jaksaa pyörittää videoklippejä takkuilematta. Sinänsä selkeästi erotellun navigoinnin tueksi on jouduttu kirjoittamaan "löydät lisäinfoa sieltä ja täältä". Alasivut *videoteekki*, *hyötylinkit*, *virikepaja* eivät eroa

"Siinä on monta asiaa, että pysyy iloisena. Ei se aina niin helppoa ole."

tarpeeksi selkeästi toisistaan ja niitä käytetään epäjohdonmukaisesti (esimerkiksi virikepajassa on myös linkkejä).

Elämyksellisiä ongelmia (lähinnä hahmottamisen ja visuaalisuuden puolelta) ovat grafiikan ja kuvien vähäisyys. Sivuston graafikko on laatinut sivupohjan valmiiksi hiusviivoineen ja pistetekstuurilla erotettuine kuvanpaikkoineen, joten monimedia-toimittajan mahdollisuus on lähinnä lisätä tekstiä.

Videoklippejä haluttiin paljon ja asiantuntijoiden puheet löytyvät myös tekstinä. Puhekieltä yritettiin aluksi kirjoittaa tekstiksi, mutta varsinkin värikässanaisen Ritva Enäkosken puheet tuntuivat kirjoitettuna oudoilta ja nykyisessä versiossa tekstit ovat lehtijutun tapaan kirjoitettuja ja toimivampia kuin aiemmin. Videoklipit toimivat Real Audio playerilla, mutta sivustolla ei kuitenkaan ole linkkiä, mistä käyttäjä voisi maksutta ladata ohjelman koneelleen.

Haastattelujen ollessa enimmäkseen puhuvia päitä, olisi videolta voinut poimia vain äänen ja käyttää esimerkiksi animoituja still-kuvia. YLE:n sisältöstrategian mukaan www-sivuilla haluttiin nimenomaan videoklippejä. Monimediainen sisältötuotantostrategia ajoi tässä tapauksessa käytettävyyden ohi.

Multimedian keinoja kuten interaktiivisuutta tai hypertekstiä ei ole juuri www-sivuilla käytetty: käyttäjän oletetaan etenevän sivustolla tv-ohjelman osa kerrallaan. Joillakin Taito-tv:n www-sivuilla on *Virikepajassa* erilaisia ”testaa oppimasi” -tehtäviä (YLE 2003c). Mielestäni ne eivät sopineet *Työ ja tunteet* -ohjelmaan, sillä sen aihepiirin oppimista ei voi testata rasti ruutuun: ”Onko tunneäly tärkeää vai ei?”. Monimedia-toimittaja Tuija Heikura oli kanssani samaa mieltä.

Monimediatoimittaja Heikura kaivoi kuvat www-sivuilla Yleisradion kuva-arkistosta. Koska ohjelmassa käsitellään tunteita ja ihmisiä, on sivuilla olevissa kuvissa paljon ihmishahmoja ja selvästi ”tunteilua”. Tämä toimii osin harhaanjohtavana, sillä ohjelman ajatuksena on, että kaikenlaiset tunteet kuuluvat työelämään, ja tunteilla ei tarkoiteta vain rakastumisen tai raivon hätkähdyttäviä tunteita. Kuvat johdattavat käyttäjää juuri ”tunteilun” ja suurten tunteiden suuntaan. Sivuja varten ei ole tuotettu mitään

omaa kuvamateriaalia. Videonauhalla kaapattuja kuvia on käytetty markkinointitar-koituksiin ja ne ovat kelvanneet pienikokoisina sanoma- ja aikakauslehtiin sekä kana-van omaan markkinointimateriaaliin. Www-sivustolle olisi kaivattu muutakin kuin videolta kaapattua kuvaa. Kaappauksen onnistumiseksi kuvan pitäisi olla edes hetki liikkumatta ja siinä mahdollisesti olevan ihmisen mielellään silmät auki ja suu kiinni. Stillkameralla kuvaaminen kuvausten aikana tai niiden jälkeen olisi periaatteessa ollut mahdollista.

Jälkeenpäin ajateltuna näen hyvien kuvien ottamisen "siinä samalla" itselleni vaikeana. Haastateltavien kanssa aikani meni hyvin tarkkaan hyvän tuulen ja rennon ilmapii-rin luomisessa. Haastattelut olivat myös teemahaastattelullisen tekotapansa vuoksi raskaita sekä haastateltavalle että minulle. Haastateltavista puolet tekivät myös samal-la työtään (keittiöpäällikkö, hieroja ja kampaaja) ja kaikki haastattelut tehtiin oikeissa paikoissa (eli ei studiossa), joten häiriöiden mahdollisuus oli koko ajan läsnä. Tämä osaltaan kuvastaa nykyaikaisen työnteon tyyliä, tehdään työtä, mutta katsellaan koko ajan ympärille, jos jotain erityisen kiinnostavaa ilmaantuisi. Mielestäni stillkuvia var-ten olisi pitänyt varata erikseen aikaa. Samoin kuvien ottamisesta olisi pitänyt keskus-tella etukäteen ja sisällyttää se sopimukseen. Tuotantoyhtiöllä ei tuolloin vielä ollut digikameraa, eikä kuvia Yleisradion taholta pyydetty, sillä kuvausten alkaessa net-tisivujen uudistusprojekti oli vasta alkamassa.

Näin itse sivuston tv-ohjelmaa tukevana ja lähinnä mainostavana elementtinä, mutta YLE:n sisältötuotantoidean mukaisesti www-sivut ovat tärkeä osa ohjelmia ja itsenäi-nen kokonaisuus. Vaikkai *Työ ja tunteet* –sivustossa on paljon puutteita, joihin olisin voinut aktiivisemmin vaikuttaa, esimerkiksi sarjan asiantuntija Mikael Saarinen kiitte-li sivustoa monipuolisuudesta.

Radio-ohjelmassa *Työ vaatii kaiken* pyrin suoranomaiseen lähetysvirtatyypiseen tunnelmaan. Radio-ohjelma rakentuu musiikin, oman ja haastateltavan puheen vuorot-telulle. Puolen tunnin mittainen yhtä aihetta käsittelevä ohjelma on nykyisessä radio-maisemassa harvinainen. Erityisesti kaupalliset radiot tuntuvat perustuvan kaavalle: ”biisi ja latteus, biisi ja latteus”²⁵.

”Elämä on ja kai sitä itekin on tullut kiireisemmäksi.”

Olisin voinut tehdä radio-ohjelmasta enemmän tv-ohjelmasta eroavan esimerkiksi nauhoittaa tehosteääninä työpaikoilta. Olisin voinut tehdä ohjelmasta dokumentaarisen tai fiktiivisen kuunnelman. Olisin myös voinut pätkiä eri ihmisten puheita hauskoiksi älyttömyyksiksi ja leikkiä enemmän.

Radio-ohjelman tekeminen oli helppoa ja mukavaa, eikä siihen liittynyt erityisiä paineita. Rajalliset taitoni käyttää Dalet-äänenkäsittelyohjelmaa häytti hieman ohjelmantekoa. Moniosaamiseni ei ollutkaan kovin moniosaamista, joten jouduin tekemään kompromisseja.

Asenteeltaan radio-ohjelma eroaa selvästi tv-ohjelmasta, se on kriittisempi ja pohdiskelevampi ja enemmän itseni näköinen. Puhe on lähinnä tajunnanvirtaa, mutta se olisi voinut olla sitä vielä enemmän. Yksinäisyys aiheen ja ohjelman kanssa nousi kynnykseksi – olisin tarvinnut paikalle moniosaavan tiimin, jonka kanssa olisin työtä tehnyt tai ainakin jonkun, jonka kanssa olisin yhdessä ideoinut ohjelmaa.

Työ vaatii kaiken -ohjelma oli mielestäni ohjelmalla onnistunut ja olisi toiminut myös sarjamuotoisena, jolloin maailman tilaa ihmettelevä hahmoni olisi tullut kuulijoille tutuksi. Mitään erikoista tai uutta en ohjelmalla saavuttanut, mutta siitähän versioinnissa on kyse: versioidaan samaa sisältöä moniin medioihin.

Sekä www-sivut että radio-ohjelma toimivat itsenäisinä kokonaisuuksinaan ja niiden versioiminen tuntui kohtalaisen mielekkäältä työltä. Ongelmana radio-ohjelman kohdalla oli tietenkin se, että sitä ei kukaan vaatinut tai tilannut. Siksi olenkin pettynyt ohjelman ”tavanomaisuuteen”. Ehkä radio-ohjelman tekemistä olisi pitänyt lykätä, jotta olisin saanut enemmän etäisyyttä tv-ohjelmaan ja uskaltanut tehdä ohjelmasta reippaamman tai minun olisi pitänyt tehdä kokeilumielessä nimenomaan äänellinen versio tv-ohjelmasta (lukea lisätietoplanssit ääneen ym.). Radio-ohjelman tuotantovaiheessa minua vaivasi sokeus omalle materiaalille, joku toinen olisi varmasti

” *”Että on aina mitattavissa, se on rankkaa, se on tosi rankkaa, se on osa sitä työtä.”*

uskaltanut tarttua materiaaliini reippaammin. Tämän kokemuksen perusteella en pidä versiointia itselleni mieluisimpana työnä. Olen mieluummin moniosaaja joko työnkuvaa vaihdellen tai yhdistellen, kuin versioimalla.

7. Johtopäätökset

Moniosaamisvaatimusten taustalta olen löytänyt kuusi keskeistä tekijää (muutokset, joustaminen, henkilökohtaisuus, vuorovaikutus, huoli sisällöstä ja talous) ja olen eritellyt niitä suhteessa *Työ ja tunteet* -projektiin luvussa 6.2.

Moniosaamisen taustatekijöiden lisäksi olen etsinyt moniosaamista itseään, mitä se konkreettisesti on. Moniosaaminen voi tarkoittaa joko useiden *työnkuvien* hallintaa tai *versioiden tekemistä* samaan tai eri välineisiin. Versiointi eri välineisiin edellyttää useita työnkuvia (esimerkiksi netti-, radio- ja tv-toimittaja). Erilaisten versioiden tekeminen saman välineen sisällä (esimerkiksi lyhennelmät tai junior-versiot) tapahtuu yleensä saman työnkuvan sisällä. Pienissä projekteissa samalla ihmisellä voi olla useita eri työnkuvia yhtä aikaa, mutta moniosaaja voi myös vaihdella tehtäviään projektien mukaan (kts. 5). Kaaviossa 5 esittelen moniosaamisen eri tyyppjä. Moniosaamistyyppit eivät mielestäni ole hierarkisesti järjestäytyneitä, toinen tyyppi ei ole toista moniosaavampi ja työntekijän on mahdollista toimia useanlaisena moniosaajana.

	KOKONAISUUS	VAIHTELEVVUUS
USEAT TYÖNKUVAT	a) samassa projektissa	b) eri projekteissa
VERSIOINTI	c) samaan välineeseen	d) eri välineisiin

Kaavio 5: Moniosaamisen tyypit

Kokonaisuus-akselin moniosaajilta edellytetään kokonaisuuden hahmottamista ja prosessin kokonaisvaltaista haltuunottoa. Jos samassa projektissa toimii useassa työtehtävässä ja/tai versioi samaan välineeseen, on työntekijällä suurempi vastuu kuin yksittäisiä työtehtäviä tai tuotoksia tekevällä. Esimerkiksi toimiessani *Sikanautaa*-sketsisarjassa tuotantopäällikkönä, lavastajana, rekvisitöörinä, kuvaussihteerinä ja hoitaessani näyttelijöiden kuljetukset, oli minulla sarjan tuotanto ja aikataulut kokonaisuutena vastuullani.

Vaihtelevuus-akselilla moniosaaja vaihtelee työnkuvia ja välineitä. Vaihtelevuus edellyttää moniosaajalta kykyä hypätä erilaisten välineiden vaatimuksista tai erilais-

ta ammattirooleista toisiin. Esimerkiksi samalla tuotantoryhmällä tehdyissä keskustelu-ohjelmissa (*Planeetta Plupu, yhden illan juttu*) olen toiminut eri aikoina eri tehtävissä (kuvaussihteerinä, studio-ohjaajana ja ohjaajana), jolloin sekä tuotantoryhmän että minun oli osattava suhtautua uuteen tilanteeseen.

Kokonaisuuksien hallinta ja vaihtelevuus eivät sulje toisiaan pois. Eri ammattiroolien vaihtelijat saattavat ymmärtää kokonaisuuksia hyvin juuri eri näkökulmiensa vuoksi, samoin kuin samaan välineeseen junior-versiota tekevä voi kokea lasten maailmaan syventymisen vaihteluna. Ei siis voida puhua vastuunkantajista ja ”hyppelijöistä”.

Yleiset moniosaajan ominaisuudet ovat kokonaisuksien hallinta ja monipuolisuus. Mitä useammat kaavion 5 moniosaamisen tyypeistä työnteossa toteutuu, sen laajempaa moniosaaminen on. Kuinka tarkoituksenmukaista mahdollisimman suuren moniosamisasteen saavuttaminen työn tuloksen suhteen on, onkin jo aivan eri asia. Tutkivaa journalismia harjoittavan tv-toimittajan työn laatua ei ehkä paranna taito versioida tv-juttuja eri välineisiin tai toimia graafikkona. Vaihtelu voi toki parantaa työmotivaatiota ja moniosaaminen toiminnallisena joustavuutena voi olla määrääikäisen työntekijän tapa välttää työttömyysjaksoja.

Työ ja tunteet -projektissa toimin sekä kokonaisuus-akselilla eri työnkuvissa että vaihtelevuus-akselilla versioiden eri välineisiin. Ammattiroolien vaihtelemisesta minulla on aikaisempaa kokemusta, mutta versiointia saman välineen sisällä olen vain seurannut vierestä. Näkemykseni on, että yhdessä työprojektissa tulisi keskittyä yhden tyyppiseen moniosaamiseen. Esimerkiksi *Työ ja tunteet* -projektissa keskityin selvästi enemmän useiden työnkuvieni hallitsemiseen tv-tuotannon aikana kuin versiointiin.

Työ ja tunteet -projektissa korostuivat moniosaamisen hyvät puolet kuten itsenäisyys ja kokonaisvastuu. Työsuhteeni oli hyvin joustava, mikä sopi elämäntilanteeseeni, enkä kokenut, että minua olisi erityisesti työnantajan taholta kontrolloitu tai riistetty.

RTTL:n selvityksessä todettiin, että moniosaamisen vapaaehtoisuus (joustavuus ja muutoshalukkuus) on ensisijaista sen onnistumiselle. Omalla kohdallani moniosaaminen on aina toteutunut vapaaehtoisesti. Joissakin tuotannoissa olisi ollut hyvä, jos en

itse olisi saanut päättää toimivani useissa työnkuivissa yhtä aikaa, sillä en ole aina osannut nähdä jaksamiseni rajoja. Mielestäni on myös työnantajan tehtävä keskustella työntekijän kanssa, milloin ja missä muodossa moniosaaminen kussakin projektissa toteutuu vai olisiko kannattavampaa tehdä työ useamman hengen voimin. Moniosaimista perustellaan usein sen taloudellisuudella, mikä kuitenkin jälkeenpäin ylityötunteja laskettaessa huomataan vääräksi perusteeksi.

Henkilökohtainen sitoutuminen on moniosaamisen taustatekijöistä mielestäni haasteellisin. Epätyypillisessäkin työsuhteessa voi elää, vuorovaikutustaitoja voi harjoitella, sisältöosaamistaan kehittää ja talouden rakenteita yrittää ymmärtää. Mutta miten voi *sitoutua siirtymään* tehtävästä, työpaikasta ja välineestä toiseen. Jos työntekijät liikehtivät levottomasti ja suunnittelevat jatkuvasti alan tai työpaikan vaihtamista, miten panostus sen hetkisiin ohjelmiin, www-sivuihin tai kuviin voisi olla parasta mahdollista.

Toimivinta moniosaaminen on moniosaavissa ryhmissä. Tiimityö vaatii tietenkin vuorovaikutustaitoja, mutta kuten todettua tv-tyo on aina ollut ryhmätyötä, joten alalle on hakeutunut ja toivottavasti tulevaisuudessakin hakeutuu vuorovaikutustaitoisia ihmisiä.

Huoli median sisältöjen laadun heikkenemisestä tuottaa vastarintaa moniosaamiselle. Osa keskustelusta on hyvinkin oikeutettua. Jos työn tulosta (esimerkiksi versiointia eri välineeseen) ei kukaan tarvitse, on työntekoa vaikea perustella edes itselle. Digistrategia ei riitä ohjelmantekijälle perusteeksi, vaikka se voi tuotekehittäjälle riittääkin. Samoin versioivan sisältötuottajan itsenäisyys (ja yksinäisyys) voi herättää kysymyksiä siitä, voinko tehdä päätökset yksin ja lukeeko/katsooko tätä kukaan. Hyvä esimies ei jätä työntekijäänsä yksin, vaikka tämä toimisi etä-freelance-työsuhteessa.

Tärkeänä pidetty yhden alueen erityishallitseminen moniosaamisessakin liittyy ammatti-identiteetin vahvistamiseen. Nuorena media-alan työntekijän siirtyminen eri tehtävistä ja välineistä toisiin toimii myös alaan perehdyttävänä. Erityisosaamisen tai ”kunnolla tekemisen” häviäminen ei mielestäni ole moniosaamisen välitön seuraus,

mutta niihin tulee kyllä kiinnittää huomiota niin moni- kuin yksiosaajienkin suhteen.

Oma taustani tv-ohjelman tekijänä on tuotantotyössä, ei journalismissa. Olen tullut tv-alalle, koska olen kiinnostunut televisiosta median, ohjelmista ja niiden tekemisestä. Vasta myöhemmin olen siirtynyt työssäni toimittamiseen. Moniosaamisen kannalta pidän tätä vahvuutena ja siten moniosaajien kouluttamista ammattikorkeakouluissa mielekkäänä. Olen Journalistiliiton kanssa samaa mieltä siitä, että aloituspaikkojen määrää tulee ammattikorkeakouluissa vähentää ja viestintäalan koulutuksen tasoon yleisesti kiinnittää huomiota.

Johdannossa esittämässäni YLE:n moniosaaja-työpaikkailmoituksessa (YLE 2002) haettiin uutisosaamista, valmiutta kuvaamiseen ja editointiin, tv-kokemusta, valmiutta uuteen työkuulttuuriin, tiimityötaitoja ja hyvää yleissivistystä. Työpaikkailmoituksessa vaadittiin siis: muutoshalukkuutta ja joustamista (valmiudet uuteen työkuulttuuriin), vuorovaikutustaitoja (tiimityötaidot) ja sisältöosaamista (yleissivistys, tv-kokemus ja uutisosaaminen). Hyvän yleissivistyksen ja tv-kokemuksen vaatimuksella voidaan viitata myös talouden suhdanteiden ja rakenteiden ymmärtämiseen. Henkilökohtaista sitoutumista tai hakkerieettistä työtettä ei YLE:n hakemuksessa vaadita, mikä taas kaupallisella puolella on hyvin tavallista.

Moniosaamisessa sinänsä ei ole mitään uutta. Pienyrittäjät ja maanviljelijät ovat moniosanneet jo vuosisatoja. Uudet työnkuvat tai työvälineet nähdään kuitenkin usein uhkaavina. Moniosaajalle asetettuihin vaatimuksiin ei mielestäni tarvitsisi lisätä kykyä sietää toisten työntekijöiden muutosvastarintaa. Kuten asennekouluttaja Olli Linjala *Työ ja tunteet* -sarjan neljännessä jaksossa sanoo: ”valittaminen tarttuu”.

Organisaatiokulttuurin vaikutus moniosaamiseen suhtautumisessa nousee suureksi kysymykseksi. Tulevien tutkimusten aiheeksi jää, miten organisaatiokulttuurien erilaisuus vaikuttaa yhteistyöhön Yleisradion ja itsenäisten tv-tuotantoyhtiöiden välillä, kun moniosaamiseksi koetaan hyvin eri asioita, työyhteisöstä riippuen. Tämän kysymyksen pohtimiseen tarvittaisiin kokonaisvaltaista näkökulmaa, ehkäpä Merja Helteen interventio-työntutkimuksellista otetta.

Tämän tutkielman pohjalta voin sanoa, että moniosaajan työnkuvan arvioinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota ennakkosuunnitteluun. Onko yhden ihmisen mahdollista edes ajallisesti tehdä kaikki suunniteltu? Onko se sekä taloudellisesti että työntekijän kehittymisen ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin kannalta järkevää?

Moniosaamisen hyvien ja huonojen puolien arviointi etukäteen auttaa työntekijää suhtautumaan työhönsä. Jos työntekijä ymmärtää, että itsenäisyyden käänköpuolena voi olla yksinäisyyden kokeminen, ja että lisääntyvä vastuu tuo paineita, on työnteosta nouseviin tunteisiin helpompi suhtautua. Toki missä tahansa työssä oman työn arviointi ja sen tutkimuksellinen tarkastelu olisi hyväksi, mutta moniosaajan työssä useiden työnkuvien ja/tai versioinnin erittely on mielestäni erityisen tärkeää. Moniosaamisen taustatekijöiden ymmärtäminen auttaa moniosaajaa itseään hahmottamaan paikkaansa yhteiskunnassamme. Moniosaamisen konkreetian esilletuonti (mitä kaikkea työnkuvaan kuuluu) ja osaava projektinhallinta (projektin suunnittelu ja seuraaminen) tuovat levottoman moniosaajan työhön rauhaa ja elämään vakautta. Tällöin moniosaaja voi keskittyä olennaiseen eli moneen asiaan yhtä aikaa.

Moniosaamisen hokemisen työpaikoilla ja kouluissa voi mielestäni nykyisessä muodossaan lopettaa ja siirtyä jäsennellympään keskusteluun moniosaamisen tyypeistä ja taustatekijöistä. Loppujen lopuksi, media-alan työntekijän päämääränä ei ole olla levoton moniosaaja, vaan tehdä mahdollisimman monipuolisia ja laadukkaita tv- ja radio-ohjelmia, lehtiä ja verkkojulkaisuja.

“Elämä on toimintaa: päämäärämme on tehdä jotakin, ei olla jonkinlaisia.”
(Aristoteles n.330 eaa, 24)

Lähteet

Olen listannut kirjalliset, suulliset ja sähköiset lähteet samaan lähdeluetteloon, jotta ne olisi helppo löytää lukemisen lomassa. Luettelosta käy ilmi, onko kyse www-sivusta, esitelmästä, tv-ohjelmasta vai tieteellisestä teoksesta. Www-sivujen kohdalle olen merkinnyt viimeisen tarkastuspäivämäärän, mihin tekstissä viitataan. Tv-ohjelmien kohdalta löytyy niiden ensimmäinen ulostulopäivämäärä, samoin olen merkinnyt suullisten lähteiden (kuunneltujen esitelmien ja käytyjen keskustelujen) päivämäärät.

Akava (2003): *Työmarkkinatutkimus 2003*. <http://www.akava.fi/> (linkki tarkistettu 8.5.2003) Tutkimus ilmestyy kirjallisena kesäkuussa 2003.

Alm, Ari & Lowe, Gregory F. (2003): *Outsourcing Core Competencies?* Teoksessa: Gregory F. Lowe & Taisto Hujanen (toim.): *Broadcasting & Convergence: New Articulations of the Public Service Remit*. RIPE 2003. Ilmestyy 2003.

Aristoteles (n.330 eaa): *Runousoppi*. Suom. Pentti Saarikoski (1967) Helsinki: Otava.

Aro, Jari (1997): *Tietoyhteiskunta: Epookkiteoriaa, retoriikkaa vai yhteiskuntateoriaa*. Teoksessa: Stachon, Kari (toim.): *Näkökulmia tietoyhteiskuntaan*. Tampere: Gaudeamus & Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.

Aslama, Minna & Hellman, Heikki & Sauri, Tuomo (2001): *Tv-ohjelmisto digi-television kynnyksellä: ohjelmarakenne ja monipuolisuus 1997-2000*. Tiedotustutkimus 3/2001. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.

Austen, Jane (1811): *Sense and sensibility*. Wordsworth Editions Ltd (1996). Kent. Mackays of Chatham plc.

Castells, Manuel & Himanen Pekka (2001): *Suomen tietoyhteiskuntamalli*. Alkuteos: *The Finnish Model of the Information Society*. Suom. Jukka Kemppinen. Sitra ja WSOY. Painopaikka Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

Castells, Manuel & Himanen Pekka (2002): *The Information Society and the Welfare State. The Finnish Model*. Sitra's Publication Series. Publication no: 250. New York: Oxford University Press.

Dromberg, Kaarina et.al (2002): *Digitaalinen sisältötuotanto. Strategiset tavoitteet ja toimintaehdotukset*. Erweko Painotuote. Myös pdf-tiedostona:

http://www.minedu.fi/julkaisut/muut_julkaisut_aiheittain.html#tietostrategia

(linkki tarkistettu 4.4.2003)

- Dunderfelt, Tony** (1998): *Henkilökemia. Yhteistyö erilaisten ihmisten välillä*. Dialogia Oy. Painopaikka Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Ellis, John** (2000): *Seeing things. Television in the Age of Uncertainty*. London, New York: I.B.Tauris Publishers.
- Enäkoski, Ritva** (1996): *Halu, hinku ja haba. Eli miten bodaan kantin kestäväksi*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Epstein, Pike & Tarvainen, Terhi & Työryhmä** (2000): *Moniosajat. Nykyhetkeä, odotuksia, tunnelmia ja ennusteita*. Radio ja televisiotoimittajien liiton jäsenkysely syksyllä 2000. Moniste. Saatavissa sähköpostitse: pirkko.epstein@yle.fi
- Filmiteollisuus** (2003): *Oy Filmiteollisuus Fine Ab*. <http://www.filmiteollisuus.fi/> (linkki tarkistettu 28.4.2003)
- Finnpanel** (2003): *Katsojaraportit 12.1.-12.3.2003*.
- Goleman, Daniel** (1999): *Tunneäly työelämässä*. Alkuperäinen teos: *Working with emotional intelligence*. Suom. Jaakko Kankaanpää. Helsinki: Otava.
- Glödstaf, Hannele** (toim.) (1999): *Integroitu julkaiseminen. Tekniikka ja käyttökokeemukset*. Digitaalisen median raportti 2/99. Helsinki: Tekes.
- Hall, Stuart** (1999): *Identiteetti*. (suom. ja toim.) Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hammersten, Heidi & Korhonen Riitta & Ollikainen Hannu** (1999): *Talouselämän työkiertolaiset*. Teoksessa: Mari Maasilta (toim.) *Journalismin muutokaruselli*. Journalismin tutkimusyksikkö. Tampere.
- Harakka, Timo & Väliahdet, Pentti** (2002): *The Order*. Kolmiosainen tv- dokumentisarja globaalista taloudesta. Tuotanto Production House Oy: Liisa Akimof. Es. 26.; 28. ja 29.12.2002. YLE TV2.
- Harju, Kristiina** (1999): *Valmiina muutokseen. Aarrekartan avulla kohti uutta*. Helsinki: WSOY
- Heikkilä, Heikki & Landor, Pär & Työryhmä** (2002): *Journalismi automaattiohjauksessa*. Teoksessa: Heikki Heikkilä (toim.) *Journalismikritiikin vuosikirja 2002*. Tiedotustutkimus 1/2002. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Heikura, Tuija** (2003a): *Taitoportti*. <http://www.yle.fi/opinportti/taitoportti> (linkki tarkistettu 25.2.2003)

- Heikura, Tuija** (2003b): *Taitoportti, toteutus*. (linkki sivun alalaidassa, avautuu uuteen ikkunaan)
<http://www.yle.fi/opinportti/taitoportti/taitokortit/tyojatunteet/jakso1/index.shtml>
 (linkki tarkistettu 25.2.2003) Arkkivoltti <http://www.arkkivoltti.fi/>
- Heikura, Tuija** (2003c): *Taitoportin kävijät*. Sähköpostitse käyty keskustelu ja saadut kävijätaulukot 28.2.2003.
- Heiskanen, JP** (2001): *Muutosagentit*. Tuottaja JP Heiskanen. Toimittajat Mia Paju ja Niina Melanen. Tuotanto: Production House Oy. YLE Opetus. Es. 15.10.-17.12.2001. YLE TV1.
- Helle, Merja** (2002): *Journalistisen työn tutkimus: musta aukko tiedotustutkimuksessa*. Tiedotustutkimus 4/2002. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Herkman, Juha** (2001): *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, Juha** (2003): *Konvergenssi muuttaa kaiken?* Teoksessa Pertti Vehkalahti (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*. Tiedotustutkimus 1/2003. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Himanen, Pekka** (2001): *Hakkerietiikka ja informaatioajan henki*. Alkuteos: *The Hacker Ethic - and the Spirit of the Information Age*. Suom. Pekka Himanen. Helsinki: WSOY.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena** (1985): *Teemahaastattelu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hochschild, Arlie Russell** (1983): *The Managed Heart. Commercialization of Human Feeling*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Holvas, Jakke** (2002): *Työnteosta on tullut puuhastelua*. Helsingin Sanomat. Talous ja työ E2. 25.8.2002.
- Hujanen, Taisto** (2002): *The Power of Schedule. Programme Management in the Transformation of Finnish Public Service Television*. Tampere: Yliopistopaino.
- Hujanen, Taisto** (2003): *Public Service Strategy in Digital Television: From Schedule to Content*. Teoksessa: Ib Bondebjerg & Peter Golding (toim.): *Media Cultures in a Changing Europe*. Bristol: Intellect Books. Ilmestyy 2003.
- Häme-Sahinoja, Johanna** (2002): *Tyypilliset epätyypilliset. Epätyypillisissä työsuhteissa olevien toimittajien kokemukset ja grounded theoryn kokeilu*. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 30.4.2002.

- Itkonen, Helena** (2001): *Onko Digi-tv uhka journalismille?* Teoksessa: Elina Noppari & Katja Valaskivi (toim): *Journalismikritiikin vuosikirja 2001*. Tiedotustutkimus 1/2001. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Jobline.fi** (2002a): *Tukea työelämään. Urakehitys*.
http://artikkelit.jobline.fi/career_development/ (linkki 26.6.2002)
- Jobline.fi** (2002b): *Tukea työelämään. Työelämä A:sta Ö:hön*.
<http://artikkelit.jobline.fi/issues/> (linkki 26.6.2002)
- Jokela, Markus & Malmberg, Ilkka** (2001): *Kalpean auringon alla. Kuvareportaasi tekijöiden näkökulmasta*. Esitelmä Reportaasipäivillä 1.11.2001 Tampereen yliopisto.
- Journalistiliitto** (2003): *Koulutuskupla on puhkaistava*. Suomen Journalistiliiton liittovaltuuston kannanotto Opetusministeriölle. Liittovaltuuston varsinainen kevätkokous 23.-24.4.2003 Jyväskylä. (saatu sähköpostitse info@journalistiliitto.fi)
- Julkunen, Raija & Nätti, Jouko** (2000): *Uudet työkulttuurit, työaika, perhe ja sosiaalinen elämä*. Työ ja ihminen. Työympäristötutkimuksen aikakauskirja 2/2000. 14.vsk. Työterveyslaitos: Vammalan kirjapaino Oy.
- Järventie, Riitta** (2001): *Epävarmuus työpaikoista kypsytti työntekijät pimentämään tv-ruudut*. Aamulehti A5. 14.2.2001.
- Karisto, Hannu** (2001): *Radiodokumentti*. Luento Journalistinen ilmaisu luentosarjassa 13.11.2001. Tampereen yliopisto. Paavo Koli-sali.
- Karonen, Pasi** (1999): *Pysyvän ja muuttuvan suhde digitaalisen tekniikan yhteiskunnassa*. Teoksessa: Hannu Nieminen, Petri Saarikoski, Jaakko Suominen (toim.): *Uusi media ja arkielämä. Kirjoituksia uuden ajan kulttuurista*. Taiteiden tutkimuksen laitos, Viestintä. Sarja A no: 41. Turun Yliopisto. Gaudeamus.
- Karvonen, Kyösti** (2001): *Yleisradion uudistustyö johtaa väistämättä irtisanomisiin*. Aamulehti A5. 14.2.2001.
- Kasvio, Antti** (1997a): *Digitaalinen kumous, työn murros ja tietoyhteiskunta*. Teoksessa: Stachon, Kari (toim.): *Näkökulmia tietoyhteiskuntaan*. Tampere: Gaudeamus & Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.
- Kasvio, Antti** (1997b): *Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet*. 3.painos. (1. painos 1994) Gaudeamus. Espoo: Libella Painopalvelu Oy

- Kivinen, Osmo & Ristelä, Pekka** (2002): *Totuus, kieli ja käytäntö. Pragmatistisia näkökulmia toimintaan ja osaamiseen*. Helsinki. WSOY. Painopaikka Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Klein, Naomi** (2001): *No Logo. Tähtäimessä brändivaltiaat*. Alkuperäinen teos (2000): *No logo. Taking Aim at the Brand Bullies*. Suom. Liisa Laaksonen ja Maarit Tillman. Helsinki: WSOY.
- Koistinen, Olavi** (2001): *Tunnusta, olet sisällöntuottaja*. Helsingin Sanomat. Sunnuntai D7. 7.1.2001.
- Koljonen, Kari & Heikkilä, Heikki** (2002): *No, miltäs nyt tuntuu, urheilutoimittaja?* Teoksessa: Heikkilä, Heikki (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2002*. Tiedotustutkimus 1/2002. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Korvajärvi, Päivi** (1999): *Palvelut, tietotekniikka ja emotionaalinen työ*. Psykologia 5-6/99. 34.vuosikerta.
- Kress, Gunther & van Leeuwen Theo** (2001): *Multimodal Discourse. The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold.
- Kulovesi, Anja** (2002): *Unelma älykkäästä työyhteisöstä*. Dialogia Oy. Painopaikka Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kuusisto, Päivi & Sirkkunen, Esa** (1999): *Journalismi uuden kynnyksellä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Küng-Shankleman, Lucy** (2000): *Inside the BBC and CNN: Managing Media Organisations*. London and New York: Routledge.
- Lavikka, Riitta** (2000): *Palvelukseen halutaan "hyvä tyyppi"*. Eli osaaminen perinteisessä teollisuudessa. Sosiologia-lehti. 1/2000. 37.vuosikerta. Westermarck-seura.
- Lehtonen, Mikko** (1998): *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintuntemuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko** (1999): *Ei kenenkään maalla. Teesejä intermediaalisuudesta*. Teidotustutkimus 2/1999. 22. vuosikerta.
- Lehtonen, Mikko** (2001): *Post Scriptum. Kirja medioitumisen aikakaudella*. Vastapaino. Painopaikka Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Lehtonen, Mikko** (2003): *Samaan virkaan ei voi astua kahdesti*. Virkaanastujaisesityelmä Tampereen yliopiston Mediakulttuurin laitoksen järjestämässä Mediakulttuuri. Nyt! -seminaarissa 14.3.2003.

Leppänen, Sanna & Marttila, Mikko (2000a): *Uuden television lupaukset*. Teoksessa: Timo Pihlajamäki, Virve Peteri ja Jutta Meriläinen (toim.): *Kohti yksilöllistä mediamaisemaa*. Kuluttajatutkimukset-hanke. Teknologia katsaus 98/2000. Tekes: Helsinki. Paino-Center Oy.

Leppänen, Sanna & Marttila, Mikko (2000b): *Digi-tv:n omaksuminen*. Teoksessa: Timo Pihlajamäki, Virve Peteri ja Jutta Meriläinen (toim.): *Kohti yksilöllistä mediamaisemaa*. Kuluttajatutkimukset-hanke. Teknologia katsaus 98/2000. Tekes: Helsinki. Paino-Center Oy.

Linjala, Olli (2002): *Aurinkoiset asenteet*. Koulutuspalvelun kotisivut <http://www.aurinkoisetasenteet.fi> (linkki tarkistettu 4.4.2003)

Luukka, Teemu (2002): *Valmistavatko mediakoulut pelkkiä hiirenklikkaajia*. Helsingin Sanomat. Sunnuntai D6. 21.4.2002.

Majanen, Vesa (2001a): *Tule digi ilmainen*. Palstanpää-kolumni. Aamulehti 25.1.2001.

Majanen, Vesa (2001b): *Rahat pois koe-eläimiltä*. Palstanpää-kolumni. Aamulehti 6.2.2001.

Majanen, Vesa (2001c): *Kyllä meillä nyt on kivaa*. Palstanpää-kolumni. Aamulehti 25.3.2001.

McLuhan, Marshall (1984): *Ihmisen uudet ulottuvuudet*. Alkuperäisteos (1964): *Understanding Media: The Extensions of Man*. Suom. Antero Tiusanen. Helsinki: WSOY.

Mezirow, Jack et.al (1996): *Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa*. Alkuperäinen teos: *Fostering Critical Reflection in Adulthood*. Suom. Leevi Lehto. Helsingin yliopiston ja Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Möra, Tuomo (1996): *Journalistit rutiinien verkossa*. Teoksessa: Heikki Luostarinen, Ullamaija Kivikuru ja Merja Ukkola (toim.): *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Jyväskylä: Gummerus.

Nelonen (2003): *Kumman kaa -testi*. <http://www.nelonen.fi/> (linkki tarkistettu 2.4.2003)

Nieminen Hannu (1999a): *Medioituminen ja suomalaisen viestintämaiseman muutos*. Teoksessa: Hannu Nieminen, Petri Saarikoski, Jaakko Suominen (toim.): *Uusi media ja arkielämä. Kirjoituksia uuden ajan kulttuurista*. Taiteiden tutkimuksen laitos, Viestintä. Sarja A no: 41. Turun Yliopisto. Gaudeamus.

- Nielsen, Jakob** (2000): *WWW suunnittelu*. Alkuperäisteos: *Designing Web Usability*. Suom. Timo Haanpää. New Riders. IT Press.
- Nieminen, Hannu** (1999b): *Lupaus median konvergenssista. Raportti vuosituhannen vaihteen tilanteesta*. Tiedotustutkimus. 4/1999. 22. vuosikerta.
- Noppiari, Elina & Valaskivi Katja** (2001): *Digi-ajan haasteita: Maniosaaminen, mi-niosaaminen ja monosaaminen*. Teoksessa: Elina Noppiari & Katja Valaskivi (toim): *Journalismikritiikin vuosikirja 2001*. Tiedotustutkimus 1/2001. Journalismin tutki-musyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Näränen, Pertti** (2003): *Talous keskittyy, sisältö yhdentyy? Mediakonvergenssi Suo-messa*. Teoksessa Pertti Vehkalahti (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*. Tie-dotustutkimus 1/2003. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Patomäki, Heikki** (2003): *Suomi tietoyhteiskunnan ihannemallina*. Kirja-arvostelu Helsingin Sanomat B2. 23.2.2003.
- Piuhola, Heikki** (2001): *Ammattiosaajista tuhattaitureita*. Teoksessa: Elina Noppiari & Katja Valaskivi (toim): *Journalismikritiikin vuosikirja 2001*. Tiedotustutkimus 1/2001. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.
- Production House** (2003): *Tv-ohjelmat*.
<http://www.productionhouse.fi/ohjelmat.html> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- Rantanen, T., Ellä, H., Engblom, L.-Å., Heinonen, J., Laaksovirta, T., Pohjanpalo, L., Rajamäki, T. & Woodman, J.** (2002): *Korkeakoulujen arviointineuvoston raportti*. Helsinki: Edita. http://www.kka.fi/pdf/julkaisut/KKA_702.pdf (linkki tarkistettu 3.1.2003)
- Saarela, Tommi** (2001): *Digispurtin alkuverryttely*. Markkinointi & Mainonta. 9/2001. 9.3.2001.
- Saarenheimo, Marja** (2001): *Oppimista edistävä reflektio*. Tampereen yliopisto. Psy-kologipalveluiden kehittämissyksikön julkaisuja. Tampereen yliopistopaino.
- Saarinen, Mikael** (2001): *Tunne älysi, älyä tuntevasi. Opas oman ja työyhteisön tun-neälyn kehittämiseen*. Helsinki: WSOY.
- Saarinen, Mikael** (2002): *Riittävän hyvä tunneälyn ja itsetuntemuksen työkirja*. Hel-sinki: WSOY.
- Saaristo, Tuulikki** (2002): *Taikasanat. Eli miksi antaisin anteeksi*. Dialogia Oy. Pai-nopaikka Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

- Santamäki-Vuori, Tuire & Sauramo, Pekka** (1990): *Epätyypilliset työsuhteet ja työuran vakaus Suomessa*. Työväen taloudellinen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 32. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Sennett, Richard** (2002): *Työn uusi järjestys. Miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta*. Alkuperäinen teos (1999): *The Corrosion of Character*. Suom. Eine Kivinen ja David Kivinen. Tampere: Vastapaino.
- Solar Films** (2003): *Solar Films Inc. Tv-sarjat*. <http://www.solarfilms.com> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- Sulkunen, Pekka & Alasuutari, Pertti & Nätkin, Ritva & Kinnunen, Merja** (1985): *Lähiöravintola*. Helsinki: Otava.
- Suonpää, Juha** (2002): *Petokuvan raadollisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Suonpää, Juha** (2003): *Petokuvan raadollisuus -väitöskirjan tekeminen*. Luento 3.2.2003. Tampereen yliopisto. Elektronisen kuvajournalismin maisteriohjelman teemaseminaari. Tampere.
- Säihky** (2003): *Tuotanto Oy Säihky – tervetuloa viihtymään*. <http://www.saihky.fi/> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- Taanila, Mika** (1997): *Thank you for the music*. Ohjaus ja leikkaus: Mika Taanila
Käsikirjoitus: Mika Taanila & Anton Nikkilä. Kuvaus: Jussi Eerola. Äänisuunnittelu: Pietari Koskinen. Tuottaja: Lasse Saarinen © For Real Productions.
<http://www.phinnweb.com/links/cinema/thankU4themusic/> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- Talli, Riikka** (2002): *Työntekijöiden järjestö: Media-alan kolutusta vähennettävä rajusti*. Helsingin Sanomat 30.11.2002 A10.
- Tamminen, Juhani** (2002): *Aurinkokuningas*. Helsinki: Loisto.
- Tarjanne, Petra** (2002): *TE-keskuksen puheenvuoro*. Arabianrannan Portaali Business Parkin ja Helsingin tekniikan alan oppilaitoksen AV-viestinnän uudisrakennusten avajaisjuhla. 15.5.2002. Arabianranta 6. Helsinki.
- Teinilä-Smíd, Inari** (2000): *Sisällöntuotanto digitaalisen televisio ympäristössä*. Tampereen yliopiston tietoyhteiskunnan tutkimuskeskuksen työraportteja 11/2000. Tampere: Yliopistopaino Oy.
- Teinilä-Smíd, Inari** (2001): *Digi-tv:n lyhyt oppimäärä*. Teoksessa: Elina Noppari & Katja Valaskivi (toim): *Journalismikritiikin vuosikirja 2001*. Tiedotustutkimus 1/2001. Journalismin tutkimusyksikkö: Vammalan kirjapaino Oy.

- Tuohino**, Lotta (2003): *Nuoret naiset maksavat laman laskua*. Aviisi. 4/2003. **Tuominen**, Leena-Maija (2002): *Miten teemme entistä parempia ohjelmia?* Taito-tv:n laatuiltpäivä tekijöille 21.8.2002. Pasilan tv-keskus, RTI, Helsinki.
- Vanhanen**, Hannu (2002): *Kuvareportaasin (r) evoluutio*. Tampere: Yliopistopaino.
- Vehviläinen**, Pekka (2003): *Koulutuskuplan puhkaisulla kiire*.
<http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/perus/kanta.htm> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- Venkula**, Jaana (1988): *Tietämisen taidot. Tieteelliseen toimintaan harjaantuminen yliopisto-opinnoissa*. Philosophica-sarja. Helsinki: Gaudeamus.
- Venkula**, Jaana (1993): *Tiedon suhde toimintaan. Tieteellisen toiminnan ulottuvuuksia osa 1*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Virkkula**, Maarit (2002a): *Moreeni 98.4 MHz*. Esite. Tampereen yliopisto.
- Virkkula**, Maarit (2002b): *Radio Moreenin www-sivut*.
<http://tivema.cs.uta.fi/moreeni/> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- Vähämäki**, Jussi (2002a): *Virtaava työ, joustava moraal*
http://www.valt.helsinki.fi/sosio/tyt/luennot/Uudet_hyveet.pdf (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- Vähämäki**, Jussi (2002b): *Muistiinpanoja työn muutoksesta*. Julkaisemattoman Mediavalta-teoksen pohjalta koottu kirjoitelma Työ ja tunteet- ohjelmaa varten. Sähköpostitse 17.12.2002.
- Vähämäki**, Jussi (2002c): *Työ ja tunteet - muutoksia*. Haastattelu Työ ja tunteet- ohjelmaa varten 25.10.2002.
- Vähäpassi**, Anne (2002): *Mikä ihmeen Taitoportti?* Taito-tv:n laatuiltpäivä tekijöille 21.8.2002. Pasilan tv-keskus, RTI, Helsinki.
- YLE** (2002): *Talous ja työ: Työpaikkailmoitukset: Uutispäälliköt ja moniosaajat alueellisiin tv-uutisiin*. 7.4.2002.
- YLE** (2003a): *Kanavat ja palvelut*. <http://www.yle.fi/yleista/kanavat.shtml> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- YLE** (2003b): *Ylen arvot ja strategia*. <http://www.yle.fi/yleista/arvot.shtml> (linkki tarkistettu 8.5.2003)
- YLE** (2003c): *Eroon stressistä*.
<http://www.yle.fi/opinportti/taitoportti/taitokortit/eroonstressista/jakso1/index.shtml>
 (linkki tarkistettu 8.5.2003)

YleX (2003): *Aamunaamat. Tällä sivulla voit käydä tarkistamassa YleX Aamun poikien kunnon ja hyvinvoinnin arkaamuksia.*

<http://www.yle.fi/ylex/arkisto/kuvasivu.1.shtml> (linkki tarkistettu 2.4.2003)

LIITE 1: Alareunan lauseiden lähteet

- s.10 ”Työn parhaat tunteet tulee kuitenkin siitä, että sen työn tekee hyvin.” Raili Myllylä 3.10.2002
- s.12 ”Kyllähän sen oman vajavaisuutensa kanssa joutuu elämään.” Sirpa Sivonen 16.10.2002
- s.15 ”Kaikista ihmisistä, joita olen tavannut ja hoitanut, jonkunlainen jälki jää.” Sirpa Sivonen 16.10.2002
- s.17 ”Asiat on tarkkaan säädelyjä, mutta ihmiset on aina erilaisia.” Raili Myllylä 3.10.2002
- s.26 ”Tulee tehtyä ylimääräisäkin, joka ei kuulu, pitäis säästää voimia siihen omaan perustehtävään.” Sirpa Sivonen 16.10.2002
- s.28 ”Pitää mun pyytää apua ja se onkin vaikee juttu niin sanotusti vahvalle ihmiselle.” Raili Myllylä 3.10.2002
- s.29 ”Siinä eteisen peilin edessä yritän sanoa, että tästä tulee hyvä päivä.” Raili Myllylä 3.10.2002
- s.30 ”Asiakkaat on hyvin hektisiä, ei oo pitkän tähtäimen suunnitelmia, näkyy se työssäolon tiukkuus.” Raija Sillanpää 2.10.2002
- s.33 ”Kysellään sitten seuraavana päivänä siitä uudesta, että sopiiko se meidän porukkaan.” Mikko Viitanen 29.10.2002
- s.39 ”...otti mua olkapäästä ja sanoi, että täällä kainuun sienimetsissä ei ole tulostuuta.” Raili Myllylä 3.10.2002
- s.43 ”Aika paljon työyhteisöissä voitais tehdä työnjohdollisilla ja työnjaollisillakin ratkaisuilla.” Sirpa Sivonen 16.10.2002
- s.45 ”Kyllä mua hirvittää tulevaisuus, eihän ihminen oo kone.” Sisko Lietola 30.9.2002
- s.47 ”Nykyisin on semmosta turvattomuuden tunnetta kun muutoksia tulee niin paljon muualtakin” Sisko Lietola 30.9.2002
- s.54 ”Ihmisen pitäis uskaltaa olla rohkea, että tekis sitä mitä haluaa.” Sisko Lietola 30.9.2002
- s.55 ”Ei sitä persoonaa voi töihin tullessa parkkipaikalle heittää.” Sirpa Sivonen 16.10.2002
- s.62 ”Kyllä mä luulisin, että mä oon suht hyvä työntekijä, kyllä mä ainakin ite uskon niin.” Sisko Lietola 30.9.2002
- s.64 ”Töitä voi tehdä tehokkaasti, mutta ei tarvii puurtaa.” Raili Myllylä 3.10.2002
- s.65 ”Täällä on kumminkin joku aina nykimässä hihasta.” Mikko Viitanen 29.10.2002
- s.66 ”Kun päivät päästään puhuu ihmisten kanssa niin mä oon ekat tunnit kotona ihan hiljaa.” Kirsi Mikalunas 2.10.2002
- s.67 ”Se, että oonko mä riittävän hyvä, sitä mä en osaa sanoa.” Sisko Lietola 30.9.2002
- s.69 ”Siinä on monta asiaa, että pysyy ilosena, ei se aina niin helppoa ole.” Mikko Viitanen 29.10.2002
- s.71 ”Elämä ja kai sitä sitten itekin on tullut kiireisemmäksi.” Mikko Viitanen 29.10.2002
- s.72 ”Että on aina mitattavissa, se on rankkaa, se on tosi rankkaa, se on osa sitä työtä.” Raili Myllylä 3.10.2002
- s.73 ”Koskaan ei oo liian myöhäistä tehdä mitä vaan.” Sisko Lietola 30.9.2002

LIITE 2: Tv-ohjelmasarjan synopsis

Vuorovaikutustaidot työelämässä
-tunneäly

Taito-tv
5 x 15 min sarja

Työelämässä pärjääminen edellyttää ihmissuhdetaitoja, ryhmätyön hallitsemista sekä itsen ja työtovereiden mielenliikkeiden ja käyttäytymistapojen tuntemista. Siksi niin yhteisöjen kuin yksilöidenkin työohjauksessa on entistä enemmän kiinnitetty huomiota tunneälyyn. Se selittää työssä menestymisen paremmin kuin muita asioita sinänsä hyvin mittaavat kouluarvosanat ja älykkyystestit.

Vaikka käsite “tunneäly” onkin aikoinaan ollut sisällöltään epämääräinen, nykyään sillä ei enää tarkoiteta mitään tahansa “tunteilua” tms., vaan se on suhteellisen tarkkaan määritelty psykologien ja tutkijoiden käyttämä malli. Tunneäly-käsitteen avulla pystytään arvioimaan tekijöitä, jotka liittyvät mm. ihmisten väliseen vuorovaikutuskykyyn, sosiaaliseen vastuuseen ja paineensietokykyyn. Käsitettä voidaan soveltaa niin yksilön, ryhmän kuin työyhteisönkin toimintaan ja vuorovaikutussuhteisiin.

Sarja “Vuorovaikutustaidot työelämässä” (työnimi) kertoo ensinnäkin perustietoa tunneälystä. Toiseksi se kertoo käytännön askelia siitä, miten ihminen voi kehittää omaa tunneälyään. Aiheen piirissä työskentelevät psykologit ja tutkijat ovat melko yksimielisiä siitä, millaisin harjoituksin yms. yksilö voi kehittää näitä taitoja. Puhutaan “15 askeleesta tunneällyn kehittämiseen”. Sarjassa käydään lyhyesti läpi nämä askeleet mahdollisimman konkreettisesti käytännön esimerkkejä hyödyntäen, tietenkin keskeisiin askelisiin keskittyen. Nämä “askeleet” on tarkoitus toteuttaa omalla visuaalisesti kiinnostavaksi tehdyllä tavalla niin, että niitä voidaan käyttää jinglemäisesti pitkin ohjelmia elävöittämissä niitä. Tarkoitus on löytää joku taitava, esiintymistaitoinen ja karismaattinen asiantuntija joka voisi olla jokaisen jakson pääasiantuntija (vrt. Marja-Leena Haapanen Elekielellä-ohjelmassa, tausta toki harkitumpi). Alustavasti on pohdittu Mikael Saarisen käyttämistä tässä roolissa, mutta tässä vaiheessa on vaikea sanoa kuka nousee pääasiantuntijaksi. Pääasiantuntijan osuuden lisäksi sarjan jaksot rakentuvat lyhyiden asiantuntijahaastatteluiden, grafiikoiden ja spiikkien varaan.

Vaikka sarja on asiakeskeinen, siitä tehdään tyyliltään eloisa ja osin hauskakin.

Alustavia teemoja (eivät jaksosten otsikoita, ne hioutuvat käsikirjoitusvaiheessa):

- Tunneäly, mitä se on ja mihin sitä tarvitaan
- Tunneäly ja vuorovaikutustaidot työtovereiden välillä
- Arkiviisaus ryhmätyössä, miten eri ihmisten käyttäytymistä voi ymmärtää
- Omien tunteiden hallitseminen ja hyödyntäminen
- Tunneäly ja hyvä johtaminen. Ymmärrätkö alaisiani? Ymmärrätkö pomoani?
- Tunneäly ja stressinsietokyky eri tilanteissa
- Oman työroolin löytäminen
- Tunneällyn ja vuorovaikutustaitojen harjoittamisen mahdollisuudet

Alustava tuotantoaikataulu:

taustatyö: kesä-elokuu

kuvaus: syys-lokakuu

editointi: marraskuu

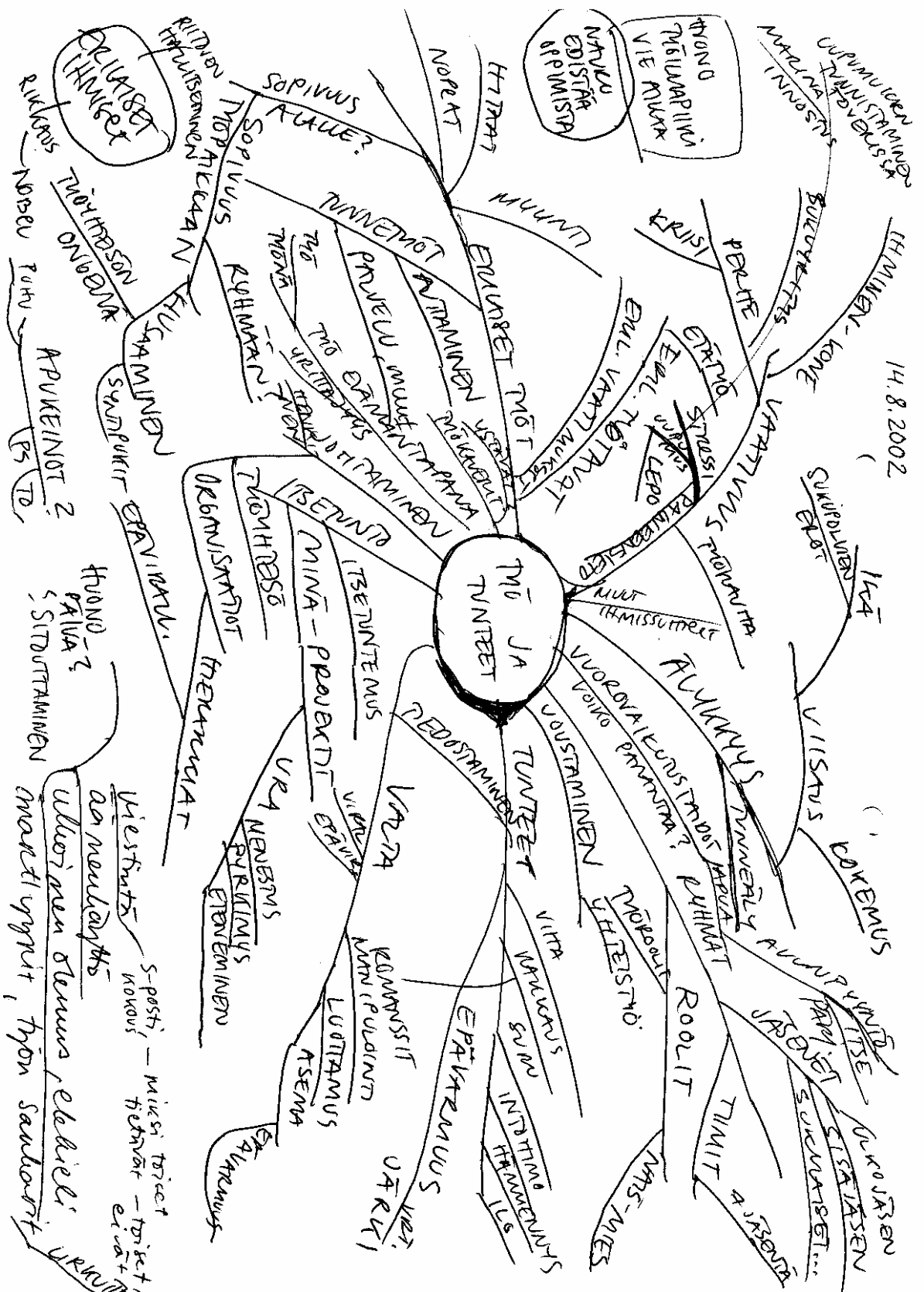
valmis: joulukuun alussa tai sovitun aikataulun mukaan

Tuotanto: Production House

Ohjaaja ja toimittaja: Elsa Tolonen

Tuottaja: Jukka-Pekka Heiskanen

LIITE 3: Mindmap Työ ja tunteet -ohjelmasta 14.8.2002

LIITE 4: Freelance-työsopimuksen toimenkuva, tuotantoaikataulu ja resurssit

TOIMENKUVA

Työntekijä käsikirjoittaa ja ohjaa tv-sarjan “Työ ja tunteet”, 5x15 min, joka tuotetaan esitettäväksi YLE TV1 Opetuksen Taito-tv -sarjassa sekä toimittaa ohjelman nettisivuille tarkoitettun materiaalin sisällön osalta.

AIKATAULUT JA RESURSSIT

Kuvauksiin on budjetoitu yhteensä 10 kuvauspäivää. Sarjan editointiin on budjetoitu yhteensä 12 pv Avid-yksikköä. Ohjelman editointi dead-line määritellään ohjelman tuotantosopimuksessa. Tarkemmat aikataulut sovitaan osapuolten kesken liitteenä olevan tuotantoaikataulun mukaisesti.

TUOTANTOAIKATAULU

- 1.8. - 31.8. taustatyö, alustavat käsikirjoitukset
- 1. 9. - 15.9. kuvausjärjestelyt, nettimateriaalin ideointi
- 15.9. - 16.10. kuvausjakso
- 17.10. - 17.11. materiaalien purku, loggaus, leikkauskäsikirjoituks,
paikkauskuvaukset, nettimateriaalin tuottaminen
- 18.11. - 10.12. off-line-leikkaus, palautteet off-linesta ja muutokset, on-line.

LIITE 5: Työ ja tunteet -tv-ohjelman rakenne

Osa 1 Tunneälyä

1. TUNNUS

2. POTPURI: tunteet työssä (100%)

SISKO: työ on tommosta, aika paljon järkeä olla, ei sitä aivan tunteella voi hoitaa

KIRSI: jos on ystäväsasiakas, kyllä sen kanssa saatetaan halata,

RAIJA: ei töissä voi olla kiukkunen

MIKKO: miettii niitä ihmissuhteita

SISKO: on mulla joskus huono päivä

RAILI: kyllä mä varmaan teen sitä ihan järjellä, en voi tunteita unohtaa

3. **SPEAK:** (*Sanna tulee kampaamoon*) Tunteet eivät roihua vain kotioloissa, eikä tunteita pidä edes yrittää jättää kotiin työssäkin tarvitaan tunteita ja tunneälyä.

4. MIKAEL (*Mikael kävelee juttutupaan*)

tunneäly on arkiviisautta, kykyä tulla toimeen, kaikilla on, jokainen voi kehittää, ei kehity itsestään, pohtimalla (*takki naulaan, kuva ikkunaan*)

5. **SPEAK:** Tunneäly koostuu oman itsen hallinnasta eli tunteiden säätelystä ja itse-tuntemuksesta sekä vuorovaikutussuhteiden hallinnasta eli empatiasta ja sosiaalisesta sujuvuudesta + **KAAVIO**

6. **RAILI:** (*Raili toimistossa – 100%*) Työn parhaat tunteet tulee kuitenkin siitä, että sen työn tekee hyvin, osa ammattitaitoa, että osaa erotella työtä ja tunteita toisistaan.

7. **MIKAEL:** (*Värjäys alkaa*) Tunneäly näkyy työpaikoilla, asiat sujuu, ei vain järkitasolla, että voidaan olla kokonaisia ihmisiä, puute, asioista kontrolloituja, ihmissuhteet roolit, jäykkiä, ihmisten täytyy yrittää sen sijaan että olisivat luontevasti.

8. **JINGLE:** Tunneäly työpaikalla (*talouspaperien asettelu*)

9. **SPEAK:** (*Värjäys jatkuu, meleeraus*) Tunneäly ei ole mitä tahansa tunteilua tai heittäytymistä tuntemuksiensa varaan. Tunneälyn kokonaismäärä on tutkimusten mukaan miehillä ja naisilla suurinpiirtein sama. Miesten vahvoja tunneälyalueita ovat itsenäisyys, stressinsieto ja ongelmanratkaisukyky. Naisten vahvuuksia ovat sosiaalinen vastuuntunto, vuorovaikutustaidot ja empaattisuus.

10. **PLANSSIT:** Miesten ja naisten tunneälyn vahvuudet

11. **RAIJA:** (*värjäys ja 100%*) kyllähän sitäkin, ollaan semmonen leelian lepotuoli, asiakas voi kertoa lapsistaan ja miehestään tai jos on huonolla tuulella...

12. **RAILI:** (*100%*) kyllä mulla varmaan on semmonen , kerron avoimemmin, katon asioita sitä sitä kautta, hirveen herkästi ajatellaan, että tunteita on vaan naisilla ja kes-

ki-ikäisillä naisilla, samat tunteet, oli ne sitten miehiä tai naisilla

13. SPEAK: (*hiusten pesu*) kaikilla ihmisillä on joskus huono päivä, jolloin mikään ei tunnu menevän niin kuin oli ajateltu.

14. RAIJA: mä vaan psyykkaan itseni, jos asiakkaita on, ei sitä sitten ajattele, että on huonolla tuulella, täällä ollaan asiakkaan kanssa, otetaan ystävällisesti vastaan

15. RAILI: siinä eteisen peilin edessä yritän sanoa, että tästä tulee hyvä päivä,

16. RITVA: (100%) monta kertaa sellasia, ihmiset ei edes tajua, että ne on pahalla tuulella. Sitten on niitä työyhteisön ihania ihmisiä, se on taas pahalla tuulella, menee kotiin ja itkee. Sen takia vois miettiä mistä se tulee, kun ne vaikuttaa, onko konsteja työyhteisössä, meenkö komeroon, juttelenko jonkun kanssa, mitä mä teen sitten illalla. Mähän voin siirtää sitä kiukkua iltaan, etten anna sen purkautua. Piiskaan mattoa, vaikka pesäpallomailalla, tunnistaa tunteita ja hallita tunteita, se on aikuisuutta mun mielestä, ei meillä oo sitä vihan tunnetta oikeus koko ajan purkaa.

17. MIKAEL: (100% -- *kampaamo, leikkaus*) Kaikki tunteet ok, käytös ei, peruskäytös, kaikilla on tunteita, renki-isäntä, liikaa tunteiden mukaan, jos pyrkii poistamaan, ihminen muuttuu mekaaniseksi, hienosäätöä, tarvittais kykyä sietää tunteita, tunnemukielien harjoittamista, mä kestan ahdistusta, sen sijaan, että ainoat tunteet vain, iloisuus ja reippaus.

18. PLANSSI: Kaikenlaiset tunteet ovat hyväksyttäviä, mikä tahansa käytös ei.

19. SPEAK: oman tunneälyn kehittäminen lähtee tietenkin itsesestä.

20. JINGLE: Tunteiden hallinta (*Puree talouspaperia*)

21. MIKAEL: Omia tunteita voi oppia tunnistamaan, pysähtyy miettimään sitä omaa tunne-elämäänsä.

22. SPEAK: omien tunteiden tunnistamista voi harjoitella pitämällä päiväkirjaa, käymällä teatterissa, elokuvissa ja pysähtymällä miettimään millaisia tunteita erilaiset vv-tilanteet päivän mittaan herättävät.

23. PLANSSI: Tunteiden tunnistamisen harjoittelua: päiväkirja, teatteri, elokuvat

24. MIKAEL: tunteet on meidän ensisijainen aistijärjestelmä ja niitä pitäis oppia käyttämään hyväkseen.

25. SPEAK: Työelämä kuten elämä muutenkin on muuttunut viimeisten vuosien aikana

26. RAILI: no on se silla tavalla tullu sirpaleisemmaksi, hajoaa käsiin, ei oo pitkällä ajalla sitoutua, organisaatiot työtehtävät pienemmiksi,

27. RAIJA: (100%) täähän on ihan luksusta pienten lasten äidille.

28. JUSSI: Aikasemmin työ mykkää vaati keskittymistä, nykyään sosiaalista koko ajan, ottaa huomioon, yhteistyöstä

29. RAIJA: (*kuivaus ja föönaus*) sillä tavalla on muuttunu, että asiakkaat on hyvin hektisiä, ei oo pitkän tähtäimen suunnitelmia, näkyy se työssäolon tiukkuus, pitkää päivää ja ei aina ehdi omaa itseään hoitaa. ... (100% “*eihän se kovin taipuisa ole*”)

30. JUSSI: ihminen joka hoitaa työnsä mutta ei osallistu, eikä pane koko sieluaan suuri riski syrjäytyä kun uudelleenjärjestelyjä, tai ala katoaa, kun vaadittaisiin niitä sossuhteita ja niitä ei olekaan, aikasemmin ne olis mielletty hyväksi työläisiksi, tällaisilla työläiset nykyään, niillä ei mee kovin hyvin.

31. JINGLE: Kommunikointi (*naiset tupakalla*)

32. KERTAUSPLANSSIT: Tunneäly on kykyä tulla toimeen itsensä ja toisten kanssa // Kaikki tunteet on ok, kaikki käytös ei // Kommunikointi on tärkeä osa työtä

33. SPEAK: Seuraavalla kerralla nostamme nokan pois omasta navasta ja kohtaamme hankalia tyyppejä.

34. LOPPUKSTIT, TUOTANTOTUNNUKSET

LIITE 6: Työ vaatii kaiken -radio-ohjelma tekstinä

(Jussi Vähämäen haastattelun litteroinnit suuntaa-antavia)

1. MUSIIKKI: Iggy Pop: Lust for life (intro 1'00)

2. SPEAK: Kesätyöpaikkojen haku on nyt kuumimmillaan. Printterit suoltavat cee-veitä, joista löytyy mitä kummallisempia harrastuksia, kalastusta ja marjastusta. Ihmiset harrastava kalastusta, marjastusta, veneilyä ja avantouintia. Yliopiston rekrytointipalvelu järjestää jopa kursseja kesätyönhakijoille. Rintaa puristaa. Uni ei tule. Miten minulle tänä vuonna käy, olenko tarpeeksi hyvä. Tajuaako ne siellä työelämässä, että minä osaan vaikka mitä. Olen ollut yliopistossakin jo 10 vuotta. Vaikka eihän se mitään takaa, yliopisto-opiskelu tai opiskelu yleensääkään. Mistä minä voin edes tietää, mitä ne siellä työelämässä vaatii. Entä jos ne ottaa minut ja minä en osakaan mitään, entä jos en olekaan multiseksuaali moniosaaja muuta kuin paperilla. Mitäpä tähän sanoo dosentti, työelämäntutkija Jussi Vähämäki. (0'40) (yht.1'40)

3. JUSSI: Mitä vaaditaan nykyaikaiselta yritykseltä, täytyy tuntea markkinatilanne, toimia maailmanlaajuisesti, kyllä sitten vaaditaan vaaditaan eräänlaista moniulotteisuutta, monialaisuutta kykyä vastata millä tahansa tavalla, ei voida keskittyä yhden asian osaamiseen täytyy monia eri mahdollisuuksia hyväkseen, globaalissa taloudessa tää tunkeutuu myös työntekijän vaatimuksiin työntekijän täytyy sen sijaan että opiskelisin, täytyy valmistua, täytyy varautua että juuri tämä ala katoaa alta muita mahdollisuuksia, kouluttaa muutoksiin, täytyy oppia oppimaan, monia eri mahdollisuuksia, nykyään ihmisten työhistoriat on semmosia vaihdetaan paikkaa, alaa, aloitetaan elämä alusta, mutta myös kouluttaudutaan pitkään työhistoriassa työttömyyden ja tällaiset asiat kehittää luonteessa opportunistia, valmiita käyttämään erilaisia tilaisuuksia valmiita opiskelemaan mitä tahansa. Nää vaatimukset ei tule vain sielusta, ne on myös mitä nykyaikainen työelämä vaatii, uusien kielten oppimista uusien tietokoneohjelmien opettelua, liikkumista konkreettisesti ja henkisesti kykyä vaihtaa paikasta toiseen (3'40) (yht. 5'20)

4. SPEAK: Teininä ajattelin aina, että minä en ainakaan jämähdä paikalleni siirtelemään papereita pinosta toiseen. Vakituudesta työstä ei taatusti ole pelkoa, olenhan kolmikymppinen nainen. (0'20) (yht. 5'40)

5. MUSIIKKI: Jukka Kuoppamäki: Kultaa tai kunniaa. (3'00) (yht. 8'40)

6. JUSSI: Tietty liikkumattomuus luonnehti vanhaa työtä, turvallinen, paikoillaan pysyminen tästä työelämä muuttunut, tähän liittyy vakituinen työpaikka, voit tehdä, ei tarv sitoutua henkisesti. Nykyaikaisesta rutiinitehtävät katoamassa, ja vaaditaan ainakin koko sielu siihen ja sydän tuotantoon. Jos palataan vielä siihen vanhaan tehdastyöhön Kun tehtaan pilli soi, viettämään vapaa-aikaa, nykyään se ei oo enää niin paljon mahdollista vaan mun täytyy koko persoonallisuus siihen mitä tekee. Toisaalta täytyy olla valmis luopumaan, kiinnostumaan kaikesta, olla menemään mihin tahansta projektiin valmis olemaan oppimaan, mikä tark toisaalta, että mä en voi olla sitoutunut siihen mitä mä teen, ettenkö mä vois olla valmis ottamaan huomioon mitä ympärillä tapahtuu. Tää on sitä nykyaikaisen työn kommunikaatiivisuutta, et voi keskittyä

vaan olennaisempaa on se, että kuuntelet mitä ympärillä tapahtuu olet valmis jättämään ja menemään, mitä jos mä meenkin tolle kurssille, uusia mahdollisuuksia, tää toisaalta se etäännyttää siitä fyysisestä rutiinisesta työstä, mitä tehdään töissä ja sen takia. Jos me halutaan ymmärtää mitä nykyaikasesatyössä tapahtuu millasia vaatimukset on, ei voida lähteä työn näkyvästä puolesta, täytyy yrittää mennä taakse, katsoa kehystä, kontekstia se on just tää näkymättömien mahdollisuuksien ja varautumisen siihen, että jokaikistä asiaa täytyy osata käyttää hyväkseen. (3'40) (yht. 12'20)

7. SPEAK: Ja toisia ihmisiä myös. Kaikissa hakupapereissa ja haastatteluissa sanon aina, että tulen tosi hyvin toimeen muitten ihmisten kanssa. Just joo. Kai sitä tulee, jos on pakko. Tai kun on pakko, kun ne nököttää siinä vieressä Mutta runsas junailu on tehnyt minusta ihmisvihaajan. Voi hyvä tavaton kun on IC-junissa kovat penkit. Ja joo, ja tää puhelu saattaa katketa, kun olen junassa. Mutta miksi se ei ikinä katkea. Mutta joo, olen tosi sosiaalinen, ottakaa mut töihin. Millainen työyhteisö teillä on? Sehän on kuitenkin kaikkein tärkeintä, että tulee ihmisten kanssa toimeen, vai mitä. Dosentti Jussi Vähämäki. (0'30) (yht. 12'50)

8. JUSSI: nykyaikainen työ muistuttaa virtuoosipianistia, joka vaatii yleisöä, joka itse ei tuota sävellystä, tuottaa uuden tulkinnan. Nykyaikaisella työllä virtuoosisen piirteitä. Esityksen onnistumiseen vaaditaan toisia yleisöä, uusi tulkinta, menestyjiä, virtuoosia, jos koko ajan soitetaan samalla tavalla, välttämättä ei tuota tuotetta, ei edes palvelua, ei tavaraa, silti ne on äärimmäisen tärkeitä. Ja sitten, miten onnistuu työpäivän sos.suhteiden kentässä, joka tarkoittaa usein sitä, että voisin ehkä hieman kärjistetyt esimerkin: ihminen joka hoitaa työnsä mutta ei osallistu koulutustilaisuuksiin, pikkujouluihin, eikä pane koko sieluaan siihen työhön. Semmosilla ihmisillä on suuri riski syrjäytyä kun uudelleenjärjestelyjä, tai ala katoaa alta. Kun tarvittaisiin niitä sosiaalisia suhteita, aikasemmin hyväksi työläisiksi, työläiset nykyään ei mee kovin hyvin, on hyvin vähän aloja joissa pystyy enää vailla sosiaalisuutta ja kommunikoida menestymään (2'40) (yht. 15'30)

9. SPEAK: Tämä alkaa mennä kyllä liian raskaaksi, enkä minä halua olla tiukkapiipoinen vaan rento ja hauska tyyppi. Siksi kuunnellaan J. Karjalaista, siinäpä vasta hyvän tuulinen mies. (0'10) (yht. 15'40)

10. MUSIIKKI: J.Karjalainen & Electric Sauna: Kaikki pallot ilmassa (3'10) (yht. 18'50)

11. SPEAK: Lapsena sain joskus viikkorahaan hyvän tytön lisää. Hyvän työntekijän lisää en ole koskaan saanut. Vaikka olen raatanut otsa hiessä leipäni ansaitakseni. Ehkä mun brändini hyvänä työntekijänä ei ole tarpeeksi vahva. (0'20) (yht. 19'10)

12. JUSSI: työntekijä joutuu muokkaamaan itsestään tuotetta tai persoonastaan tuotetta, ei niinkään tärkeitä, mitä sä teet vaan mitä sä oot. Aikasemmin mitä jokainen tekee omalla paikallaan, nykyään työelämässä, mikä sun persoonallisuus, sun pitää rakentaa se persoonallisuus ei saa olla liian epäsosiaalinen, liian omituinen, jotta toiset voi sen hyväksyä, muokata, toihan on hyvä idea, tollahan on hyviä ideoita ihmiset joutuu muokkaamaan itsestään brändin, silloin tulee hyväksytyksi mihin tahansa työtehtävään. (1'40) (yht. 20'50)

13. SPEAK: Aika ajoin ja aika useinkin, tulee kaipuu oikeisiin töihin. Sellaiseen, missä mun brändätty sieluni ja pääni saisi vain levätä. Ja ruumis tekesi töitä. Äiti ja isäkin olisivat varmasti tyytyväisiä, jos hankkisin kunnan ammatin. Yhteiskuntatieteilijä on kohtuullisen kunnottomia. Mutta onko sellaisia, kunnan ammatteja, joissa tehtäisiin eikä aina vain puhuttaisi seuraavasta projektista. **(0'30) (yht. 21'20)**

14. JUSSI: Mutta kyllähän kuulee valituksen, en pystynyt tekemään mitään, projektia, matkustaa, ei pystynyt tekemään mitään, ihmiset vielä ajattelee, että on olemassa ero oikean tekemisen ja väärän tekemisen välillä. oikeeta tekemistä on. Oikeeta työtä vaikea saada kiinni Ja oikeesta työstä ja raskaasta ruumiillisesta siitä on tullut bisnestä, tukkisavottaelämys, vapaa-aikana yrittää löytää raskasta työtä. Rentoudutaan. Arkipäivänä henkistä valppautta. Jatkuva poikkeustilan tunne, oltava varuillaan ja siitä syntyvä paniikitunnelma **(2'20) (yht. 23'40)**

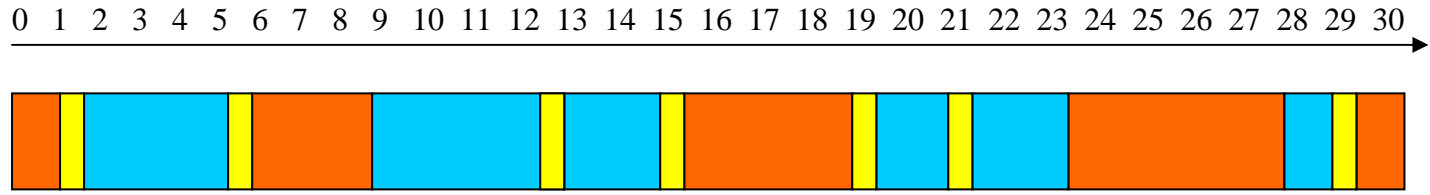
15. MUSIIKKI: Kauko Räyhkä: Kevät (4'10) **(27'50)**

16. JUSSI: toisaalta sun pitää panna elämäs ja sydän ja toisaalta ottaa etäisyyttä täytyy olla kiinnostunut kaikesta, mutta ei saa välittää mistään, mutta ei saa koskaan sitoutua siihen. **(0'30) (yht.28'20)**

17. SPEAK: Kiitos vinkeistä Jussi Vähämäki. Tämä oli tässä. Siis kohti uusia haatteita, parempaa elämää ja ihanaa tulevaisuutta. Ja ennen kaikkea kohti täydellistä kesätyöpaikkaa. Minä olen valmis antamaan kaikkeni, ottakaa minut. **(0'20) (28'40)**

18. MUSIIKKI: Iggy Pop: Lust for life (intron jälkeen 1'00) **(29'41)**

LIIITE 7: Työ vaatii kaiken -radio-ohjelman aikajana

Värien selitykset:

MUSIIKKI

SPEAKIT

JUSSI VÄHÄMÄEN
PUHEET

Viitteet

- ¹ Teosto-, kopiosto- ja sisältöraportit Yleisradion kuvaussihteerille.
- ² Kävijöiksi lasketaan tässä yli 30 sekunnin oleskelua sivulla. Luku koskee koko Taitoporttia, johon kuuluvat myös vanhat Taito-tv:n ohjelmat. Voidaan kuitenkin olettaa, että sivuilla kävijät olivat ensisijaisesti Työ ja tunteet -ohjelman katsojia, koska sitä esitettiin tammi-helmikuun aikana.
- ³ Tony Dunderfeltin mukaan ihmiset voidaan karkeasti jaotella neljään temperamenttityyppiin. Punaiset ovat ulospäinsuuntautuvia, käytännöllisiä ja voimakastahtoisia, siniset rationaalisen perusteellisia ja harkitsevia, vihreät tasapainoisia, rauhallisia ja ystävällisiä ja keltaiset hyväntahtoisia, ulospäinsuuntautuvia ja spontaaneja. (Dunderfelt 1998, 50-57)
- ⁴ "Markan studio" viittaa tilaan, jossa ei ole tv-studiovalaistusta ja -laitteistoa, mutta josta puhutaan studiona. "Markan studio" on siis tyhjä tila, jossa haastattelu tai kuvitus kuvataan. Sen hyvänä puolena on, että se ei ole autenttinen, mahdollisesti tunnistettava paikka, kuten työpaikka, koti tai ravintola.
- ⁵ Kamera liikkuu ja katselee ympärille ikään kuin työntekijän silminä.
- ⁶ Nimitys jingle tulee radiomaailmasta, missä kappaleiden ja puheen väliin soitetaan usein lyhyt muistutus kuuntelijalle siitä, mitä kanavaa tai ohjelmaa hän kuuntelee.
- ⁷ Aikakoodi on videonauhassa oleva tieto, nauhan kello, joka voidaan kopiointivaiheessa "polttaa" VHS-nauhan kuvaan. Materiaali kopioidaan VHS-nauhoille, jotta sitä voidaan katsella tavallisista kotinauhureista, eikä materiaalin katseluun tarvita kalliita ammattilaisnauhureita.
- ⁸ Katalogimusiikin säveltäjät ja soittajat ovat saaneet työstään kertakorvauksen, joten musiikin käytöstä maksetaan tietty maksu katalogisarjan valmistajalle (Esimerkiksi Sonoton) mutta Teosto- ja Gramex-korvauksia ei musiikista makseta. Katalogimusiikin käyttö tulee näin halvemmaksi kuin "oikean" musiikin käyttö. Ohjelmaa varten sävelletystä musiikista maksetaan vain musiikin tekijälle korvaus ja Teosto-maksut, mutta ei Gramex-korvauksia, joten tämä vaihtoehto on varsinkin pitemmissä ohjelmasarjoissa usein edullisin vaihtoehto.
- ⁹ Kanavalla näytettiin 30 sekunnin mittaista puffia useita kertoja ennen ohjelman ulostuloa, tässä ohjelmassa ne olivat lähes suoraan ohjelman alusta. YLE:ssä puffit upotettiin kanavailmeeseen eli niihin lisättiin teksti ja grafiikka sekä speak ohjelman sisällöstä.
- ¹⁰ Liikkuva videokuva muodostuu frameista, kuten liikkuva filmikin muodostuu useista ruuduista. Avid-yksikössä digitoidusta materiaalista on helppo poimia haluttu frame eli ruutu ja tallentaa se esim. JPEG-muotoon, jolloin se voidaan lähettää sähköpostin liitetiedostona eteenpäin. Kuvan laatu on riittävän hyvä n. 10 x 15 cm sanomalehteen tai hieman pienempänä aikakauslehteen.
- ¹¹ Videoklippä tai -leikettä voi katsoa ja kuunnella internetin kautta esim. RealPlayer-ohjelman avulla. Videoklippä napataan Taitoportin tuotannossa VHS-nauhalta.
- ¹² Musiikin käyttöoikeudet ovat tuotantoyhtiöllä eli lupa musiikin käyttöön olisi ollut. Musiikista pitää kuitenkin maksaa Teosto ry:n kautta maksu tekijälle jokaisesta käyttökerrasta. Www-sivujen kautta kuultavasta musiikista tulisi siis maksaa Teosto-maksu aina, kun yksikin käyttäjä kuulee kappaleen.
- ¹³ Hakkeri on sanan alkuperäisessä merkityksessä henkilö, jonka intohimona on ohjelmointi ja joka haluaa jakaa tuotoksensa vapaasti muiden kanssa. Tietokonerikollisia hakkerit nimittävät "krakkereiksi".
- ¹⁴ Tietotyöläisen työ on ainakin jossain määrin tiedon käsittelyä, välittämistä ja tuottamista (työministeriön työolobarometri 1993) vrt. Informaatiotyöläinen on palkansaaja, jotka käyttävät työssään säännöllisesti tietotekniikkaa. (Julkunen & Nätti 2000)

¹⁵ Käsittelen tässä aikaa pragmaattisesti, enkä erittele käsitteitä postmoderni, myöhäismoderni, nykyai-
ka. Ks näistä lisää esimerkiksi Fornäs, Johan (1998): *Kulttuuriteoria: myöhäismodernin ulottuvuuksia*.
Tampere: Vastapaino Bauman, Zygmunt (1994): *Postmodern ethics*. Oxford: Blackwell. Vattimo,
Gianni (1989): *Läpinäkyvä yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.

¹⁶ Toiseen asteen medianomikoulutus Helsingin taide- ja viestintäoppilaitoksessa (nyk. Helsingin Am-
mattikorkeakoulu Stadia) 1995-98, monikameraohjaajan aikuiskoulutus Koulutusstudio Alexiksessa
(nyk. Arto) 1998-99 ja Elektronisen kuvajournalismin maisteriohjelma Tampereen yliopistossa 2001-
2003.

¹⁷ Yleisradio tässä ei tarkoita Suomen Yleisradiota julkisen palvelun yhtiönä, vaan yleisradiotoimintaa
ja on käännös englannin sanasta broadcasting.

¹⁸ Suomen kielessä käytetään yleisesti sanaa media tarkoittaessa yhtä viestintävälinettä. Alun perin
media on medium-sanan monikko. Mediat taas on monikon monikko. (Lehtonen 2001, 77-81) Selkey-
den vuoksi multimodaalisuudesta puhuttaessa käytän sanaa sen alkuperäisessä muodossaan. Englan-
ninkieliseen kirjallisuuteen ja kulttuurintutkijoihin viitattaessa se lienee turvallisinta. Muutoin olen teks-
tissä luottavuuden takia käyttänyt media-sanaa sen arkikielisessä merkityksessä.

¹⁹ Mikko Lehtonen käyttää englanninkielisestä termistä *mode* käsitettä *esittämismuoto* (Lehtonen
1999). Lehtonen muistuttaa, että on hyvä lisätä alkuperäistermi sulkuihin, jotta lukija tietää, mistä ter-
mistä on kysymys. Käytän Lehtosen suomennosta, sillä *moodi* (esimerkiksi Vanhanen 2002, 70) on
mielestäni vaikeasti hahmotettava. (Sähköpostikeskustelu Mikko Lehtosen kanssa 31.3.2003)

²⁰ Multimedia taas tarkoittaa video ja tietokonepelejä, cd-romilla tai www-sivustolla julkaistavaa sisäl-
töä ja dvd-tallenteita (Herkman 2001, 14).

²¹ Ajolista on suorasta tai suoranomaisesti nauhoitettavasta tv-ohjelmasta enakkoon tehtävä yksinker-
taistettu tapahtumajärjestys ja aikataulu, josta selviää, mitä kuvassa ja äänessä kulloinkin tapahtuu ja
missä järjestyksessä. Ajolistaa seuraavat sekä tekninen että tuotannollinen henkilökunta.

²² Www-sivuissa on uutta verrattuna vanhaan mediaan mahdollisuus interaktiivisuuteen, non-
lineaarisuuteen eli hypertekstin käyttämiseen ja ajan ja paikan sekoittamiseen (Herkman 2001, 146-
149). Verkkodokumentin mahdollisuuksista kts. esim. Susanna Pasula: *Verkkodokumentin ilmaisukei-
not: Kummitus dokumenttielokuvan, valokuvan ja hypermedian risteyksessä*. Tiedotusopin pro gradu –
tutkielma. Tampereen yliopisto. 2002.

²³ Helle lainaa käsitteen ”käytännön mankeli” tieteen ja teknologian tutkimuksesta: Pickering. A
(1995): *The Mangle of Practice: time, agency and science*. Chicago: University of Chicago Press.

²⁴ ”Tärta på tärta” on uutisissa yleensä käytetty kuvitustapa esimerkiksi kun puhutaan alkoholin vaa-
roista, näytetään juovia ihmisiä ja drinkkejä.

²⁵ Mediakulttuurin opiskelija Laura Kolu kiteytti nykyisten radiokanavien sisällön näin 27.3.2003.